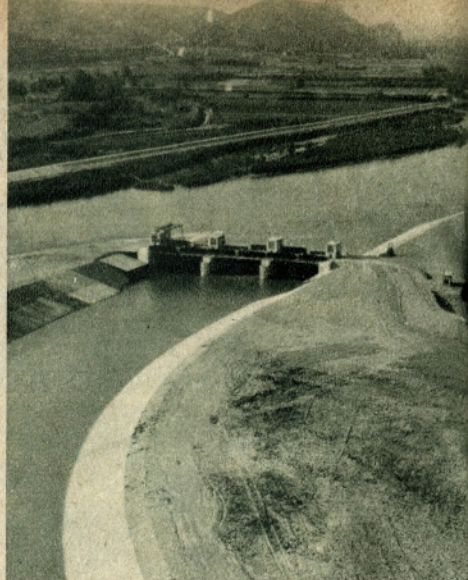

torvaris

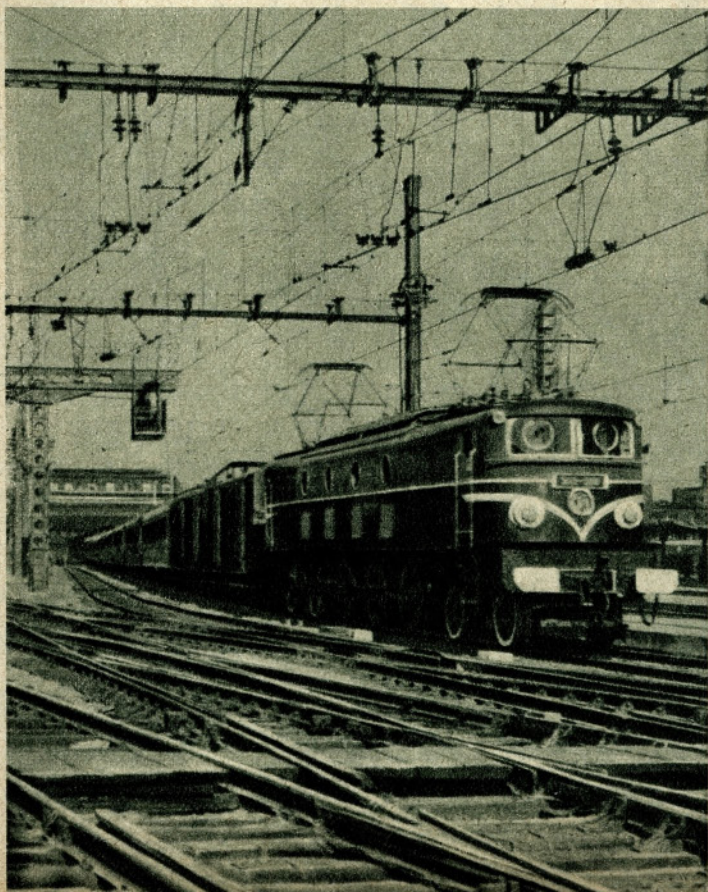

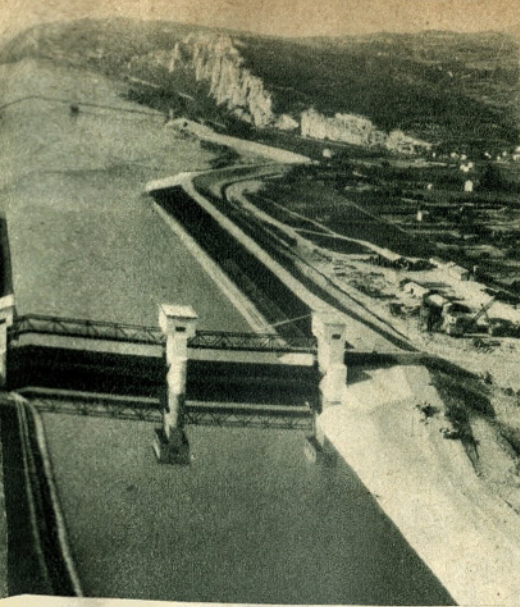
Muhasta pomlad se tudi v Parizu še ni prav iznorela. Sončni dnevi se menjajo z dežjem in pišem, ki v »mestu luči« prav neprijetno potegne. Toda bregovi Seine so kljub temu že oživel. Niti zadnji hladni val ni mogel zadržati Parižanov, da se ne bi sprehodili ob nabrežjih (zaljubljenim parom pa vreme tako ni mar). »Bouquinisti«, prodajalci starih knjig, razglednic in reprodukcij ob reki pod cerkvijo Notre Dame so odprli svoje zaboje in razstavili robo. Pomlad je tu...

OD PARIZA

Železnice so ponos Francozov: državna družba SNCF, ki je po vojni prevzela vse železnice, je temeljito modernizirala omrežje in vozni park, tako da je Francija v tem pogledu med prvimi deželami na svetu. Izredna točnost — vlaki prihajajo in odhajajo na minuto — brzina in udobnost pri osebnih vlakih, skrben in nagenj prevoz pri tovornih — so pravilo francoskih železnic. Oprema je domača: lokomotive francoskega izdelka dosega-jo rekordne brzine. Posebno odsek Pariz—Dijon, ki je eden najbolj obremenjenih v francoskem železniškem omrežju, saj posreduje promet proti Lyonu in jugu, proti Švici in Italiji, je skrajno moderniziran. Tu vozijo osebni vlaki, ki jih vlečejo električne lokomotive s hitrostjo 120 km/h.

Od plodnih ravnin Ile de France, srca Francije s Parizom, do dostojanstvenega, a ne divjega kraša Provence je dolga, pisana pot. Tako različna, da jo je težko zajeti v nekaj podob in kratkih pojasnil k njim. Taka je kot Francija sama: s katerekoli strani jo pogledaš, povsod ti odkriva nove zanimivosti. Pri nas je navada, da govorimo o mondenem Parizu, mestu luči, včasih se ob omembi nekaterih krajev hudomušno namuznemo, francoska provinca pa nam je skoraj neznana. Morda nekaj krajev, znanih iz svetovne vojne, krajev, ki smo jih spoznali v literaturi, ali krajev, kjer so naši delavci... Toda Francija niso samo Champs Élysées in Notre Dame, ne le Chartres in arena v Arlesu, ne samo Pigalle in mornarske krčme v Marseillu, ne samo Daudetov mlin in veseli vinski brat Colas Breugnon. Današnja Francija je tudi velika delavnica, o kateri pri nas vse premalo vemo, dežela, kjer trdo delajo — v tovarnah in na poljih. Ustaljena mnenja in dogodki dnevne politike to Francijo le preradi zakrijejo. Toda prav to — poleg one druge, ki je tudi lepa in zanimiva — smo želeli prikazati na teh dveh straneh.

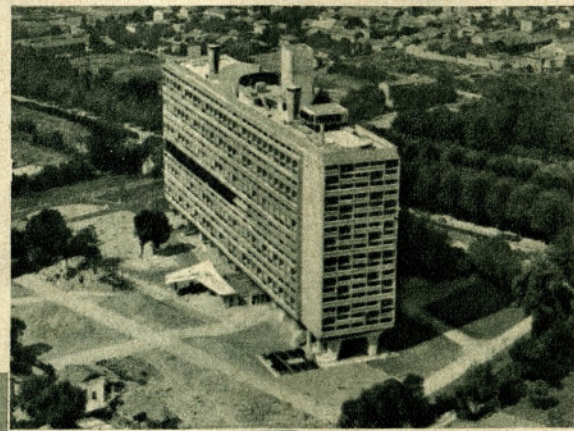
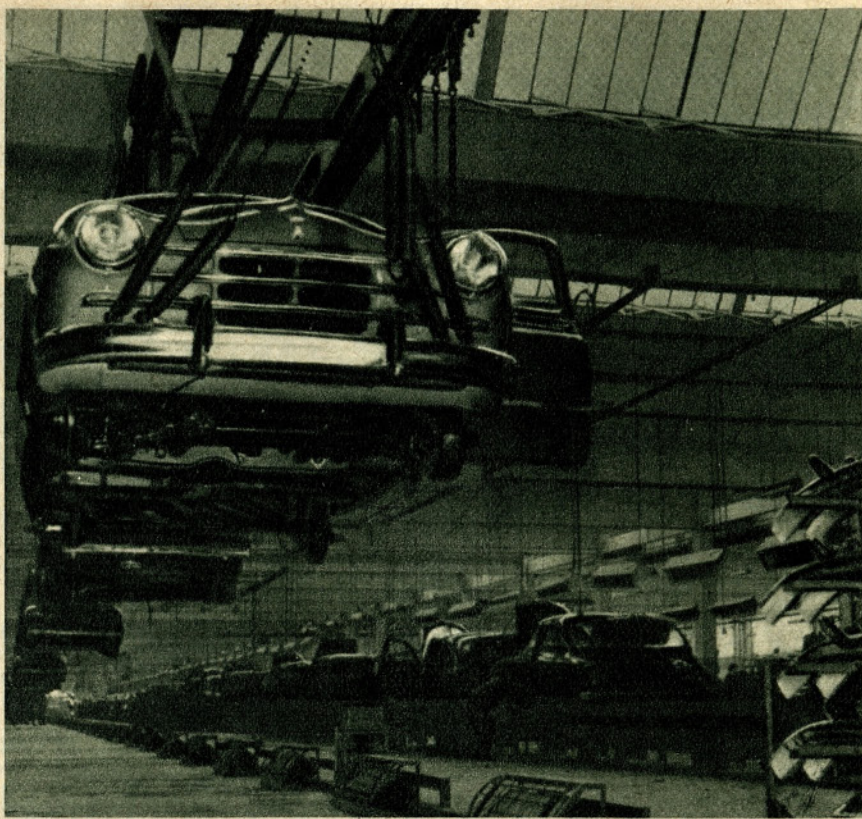

Ronne je poleg Seine, Loire in Rena glavna žila notranjega vodnega prometa. Toda za razliko od mirnih voda Seine je Ronne muhast tok. Rečno brodarstvo pa pomeni za Francijo ogromen gospodarski prihranek. Od tod velika dela za ureditev njenega toka med Avignonom in Valenco v Provinci. Sistem zapornic in jezov Donzère—Mondragon na odseku 100 kilometrov je del velikih naporov za ureditev rečne plovbe, za melioracijo in namakanje in za pridobivanje novih virov električne energije.

Divja romantika starega gradu Les Baux, kjer je imela nekoč kraljica Jeanne svoj »Cour d'amour« — zbirališče trubadurjev — je danes ena najbolj privlačnih turističnih točk Juga.

»Régie Nationale des Usines Renault«, ki jo pri nas bolje poznamo kot avtomobilske tovarne Renault, je nacionalizirano podjetje. Toda za razliko od naših socialističnih tovarn posluje kot zasebna industrija pod nadzorstvom države. V okviru francoske avtomobilske industrije pomeni tričetrtil milijona vozil. Njena vozila, ljudska »Renault« eno največjih podjetij te vrste s svojimi 60.000 delavci in letno produkcijo skoraj »4 CV« in najnovejši izdelek »La Dauphine«, pa tudi bolj razkošna »Frégate« (na sliki: montaža karoserije »Frégate« na tekočem traku v tovarni Billancourt v Parizu), so zelo priljubljena.

DO MARSEILLA

Zgoraj: Med znamenitostmi Marseille je tudi Corbusierova stanovanjska zgradba, ki je povzročila toliko prerekanja in razprav med arhitekti. Levo: Marseille — Massilia starega veka — je bil pristanišče prej, preden je Julij Cezar začel svoj »bellum gallicum«. Danes je Marseille prvo pristanišče Francije, po tonazi, po številu ladij in po številu potnikov. Se poseben pomen pa ima kot prehodna točka, čez katero gre ves promet s francoskimi posestmi v Afriki, kar mu daje prav te dni poseben pečat: povsod je opaziti vojaške transporte. Danes pa razpolaga marsejska luka s 27 kilometri operativne obale, 135 žerjavi, sesalci za nakladanje in razkladanje žita, 80 kilometri železniške proge in 370.000 kvadratnimi metri skladiščnega prostora, s posebnimi napravami za skladiščenje vina, banan, hladilnicami in drugimi napravami.

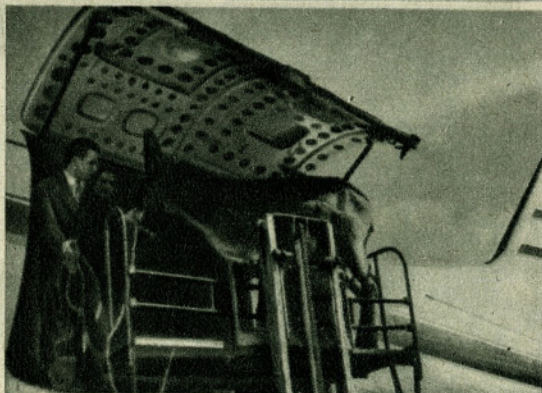

Kri na oslovski koži

Mister John Pearson je kupil za težke tisočake (v funtih) Hitlerjev »Mein Kampf«, o katerem pravijo, da so nanj prisegli veličine à la Göbbels, Göring, Ribbentrop in Dönitz. Ta izvod je vezan v oslovsko kožo (perga-

ment) in je ves okrvavljen. Od kod se je knjiga pojavila, ne vedo. Menda je večkrat menjala lastnika. Vedó pa, da so si Hitlerjevi oprode narezali žilo in spustili kapljico svoje žlahtne krvi na oslovsko kožo in tako potrdili firerju »neomajno zvestobo in vdanost.«

Franco jo je spet polomil

General Franco je poslal prezidentu Eisenhowerju po letalu oslička za dar njegovemu vnuku. Kakor vedno, jo je Franco tudi to pot polomil. Osel je simbol ameriške Demokratske stranke, s katero se prezident Eisenhower pravkar spoprijema v novem volilnem boju.

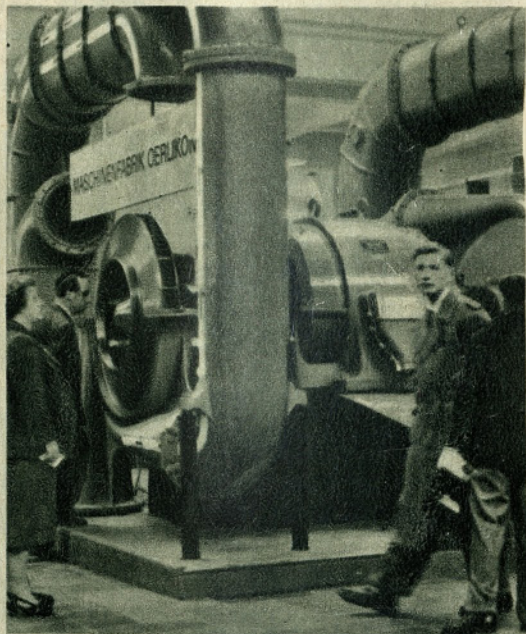
Za Ljubljano — še New York

Ne mislite, da samo v Ljubljani moderniziramo promet in uvajamo avtobuse in nekoč v prihodnosti tudi podzemsko železnico. So še večja mesta na svetu, o katerih bi lahko rekli, da se zgledujejo po Ljubljani. Poglejte si na primer to sliko: posnetek iz New Yorka. V najprometnejšem delu ameriške metropole, v Manhattanu, odpravljajo tramvaj in ga bodo v maju popolnoma demobilizirali. — Ljubljanskemu zgledu bodo sledila še mnoga druga ameriška mesta. Pa še tole: poulični firbec ni v New Yorku nič manjši kakor v Ljubljani.

Atomska industrija prihaja

Stroje za atomsko industrijo bodo v kratkem začeli izvažati. Neka švicarska tovarna strojev je nedavno razstavila tale agregat za atomsko električno centralo. Velike cevi z vso ostalo napravo so odpotovale v Belgijo, kjer bodo ohlajale atomski reaktor. To je prva priča, da je atomska industrija na pohodu. Vsekakor se bo že v kratkem pričela ostra tekma med zahodnimi državami tudi v tej panogi težke industrije.

Olimpijski stadion ... v podobi torte

V Melbourneu so povabili 125 civilnih dostojanstvenikov na pogovor in pojedino, da bi združili koristno s sladkim in se pogovarili o posebnih pripravah za letošnje olimpijske igre. Gostom so postregli z veliko torto, ki je natančen posnetek olimpijskega stadiona v Melbourneu. Od leve na desno so mr. Bolto, vladni predsednik avstralske države Victoria, mr. Kent, vodja avstralskega olimpijskega komiteja,

mr. Cosgrove, predsednik vlade v Kasmaniji, sir Dallas Brooks, guverner Victorije, mr. Gair, premier Queenslanda, in sir Frank Selleck, župan Melbournea. Gospodje so z občudovanjem in tudi z izdatno pokušnjo ugotovili, da je slaščičar, ki je napravil tale sladki stadion, dosegel prvi letošnji olimpijski rekord v Avstraliji.

Na sliki levo: Melbourne.

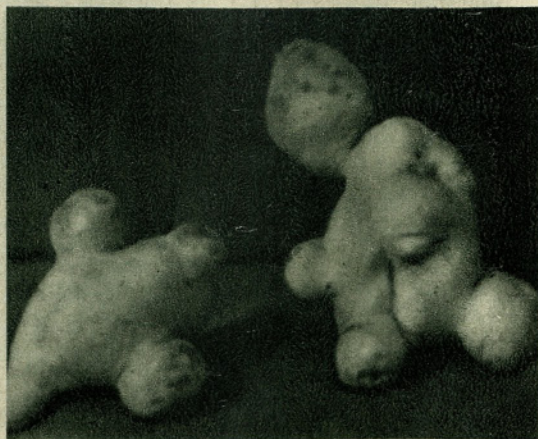

Brodolom

Minula zima je na morju strahovito besnela. Med žrtvami je francoska ribiška ladja »Vert Prairial« (570 t), ki jo je zadela katastrofa v orkanu sredi marca. Prve posnetke so angleški in ameriški listi šele nedavno objavili. Ladja je plula ob irski obali, kjer so jo valovi treščili med skalovje. Katastrofa je ugrabila 17 žrtev.

BRALEC — POROČEVALEC

Priroda se rada posali in nemalokrat ustvari oblike, ki se jim ne hote nasmejnemo. Tule sta dva takšna »eksemplarčka«, ki ju je fotografiral naš naročnik France Šimonja iz ljubljanske okolice. Ko so nedavno prebrali krompir, je odbral več takih tipov. Tale dva sta bila njemu in tudi nam najbolj všeč. Če bi ju videl Walt Disney, bi morda pripisal: »Kam pa, kam, prijateljčka? — I, s pomladjo v širni svet!«

B. & K. V LONDONU

Značka B. & K. pomeni Bulganina in Hruščeva, ki ga Angleži pišejo s Kh. O njunem obisku v Londonu naj spregovore pričujoče slike.

Odlična gosta sta prvi dan položila venec na spomenik padlim junakom, nakar sta šla v palačo predsednika vlade. — Angleška javnost se je močno zanimala zanj. Marsikod je morala policija delati red. — Sovjetsko darilo za angleško kraljico je bilo spretno izbrano. Gosta sta pripeljala dva dragocena čistokrvna kozška konja, ki sta ju dva kozaka prikazovala na dirkališču v Epsomu. — Pred slovesom sta gosta položila venec k spomeniku Karla Marxa na pokopališču Elthamgate.

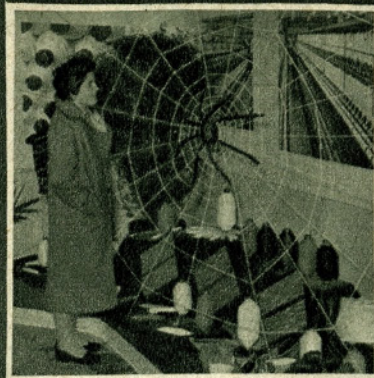
Zakaj je odstopil?

Se vedno je uganka, zakaj je odstopil Gruenther, vrhovni poveljnik NATO. Ali se je 57-letni general samo umaknil mlajšemu generalu Norstadu (desno)? Zakaj pa je deset let starejši feldmaršal Montgomery kot njegov namestnik ostal na svojem mestu? Ali bo Gruenther novi ameriški obrambni minister? Ali bo prevzel predsedstvo nekega velikega zasebnega podjetja? Ali je kratko malo obupal nad NATO? Vprašanja, ki jim ni odgovora!

Tu gospodari Zerin...

Za poletno rezidenco sovjetskega poslanika v Bonnu, Valerijana Zorina, kupujejo graščino Möhrbach, ki je v idealni samoti med gozdovi in travniki. Graščini pripada 400 hektarov posestva. Vse je lepo, toda v bližini je zadnja leta velik camping, ki se je izletnikom močno prikupil. In samo vprašanje campinga zaenkrat še ni rešeno.

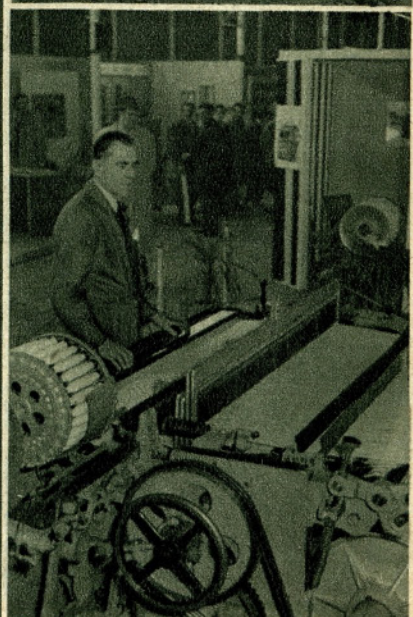
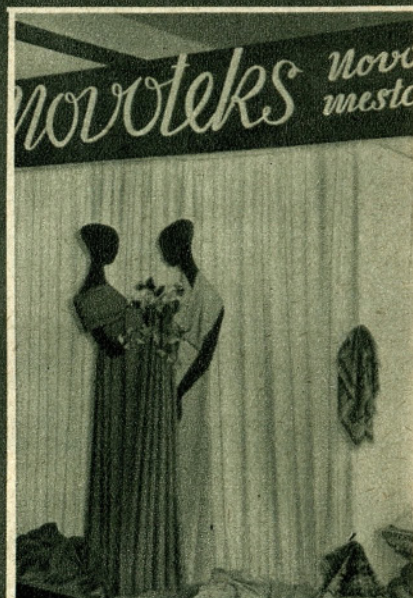
RAZSTAVA KI VZBUJA POŽELENJE

V soboto pred prvim majem je bila kot prva letošnja prireditev Gospodarskega razstavišča v Ljubljani odprta I. razstava tekstila z mednarodno udeležbo. Razstava je imela poleg trgovskega značaja tudi poučni pomen, ki naj nazorno pokaže stanje naše tekstilne industrije, njene težave in tudi uspehe. Razstave se je udeležilo 131 razstavljalcev, pretežno tekstilne tovarne, razen teh še tovarne tekstilnih strojev in pomožnih sredstev. Poleg 108 domačih podjetij sodeluje tudi 23 razstavljalcev iz devetih tujih držav, in sicer: 2 iz Anglije, 8 iz Nemčije, 2 iz Italije, 3 iz Švice, 2 iz Avstrije, 2 iz Holandske, 1 iz Češkoslovaške, 2 iz Francije in 1 iz Poljske.

Na razstavi lahko vidimo najraznovrstnejše tekstilne izdelke, stroje ter vsa ostala tehnična in pomožna sredstva, potrebna za tekstilno industrijo. Razen teh pa izredno lepe tkanine, ki vzbujajo obiskovalcem resnično poželenje...

Slike od zgoraj navzdol:

Značilni paviljon Gorenjske predilnice, 45% vseh jugoslovanskih predilnic je v Sloveniji. ● Tekstilna tovarna »Novoteks« v Novem mestu je s svojimi volnenimi in polvolnenimi tkaninami zaslovela doma in po svetu. ● Paviljon Tovarne sukanca »Unitas« iz Zagreba. ● Za proizvodnjo tekstilnih strojev imamo samo eno večje podjetje »Tekstilstroj« v Zagrebu, ki tokrat razstavlja svoje stroje na razstavi tekstila.

Najlepši PRAZNIK

Naš najlepši praznik, prvi maj, je za nami. Bil je resnično prvi maj, poln sonca in pomladanskih vetrov, vetrov, ki so dehteli po brstenju, razoranih njivah in prvem poljskem cvetju. Zdelo se je, da se vse od drobne travice do mogočnih dreves poganja k novi, bujni rasti. Po vsej naši domovini pa so delavci praznovali praznik dela. V sonce dvignjene zastave, veseli odmevi godbe in trdi korak parade: vojakov, delavcev; rudarji in kovinarji, gasilci in telovadci so šli kot združeni v enem pohodu, v enem pohodu vsi k istemu cilju: delavski praznik naj bo praznik miru.

Naše slike:

Po vseh glavnih mestih naših republik so prvomajsko jutro pozdravile ponosne parade, v katere so se uvrstili tisoči in tisoči, da potrdijo pomen tega dne. Kot v Ljubljani in Zagrebu, v Skoplju, Cetinju in Sarajevu, so tudi v Beogradu hrumeli na čelu parade mogočni tanki naše ljudske armade, ki so vzbujali mnogo zanimanja in občudovanja.

V parado dela so se uvrstili tudi junaki iz Lašve, Vranduka in od drugod, kjer so se odlikovale mladinske delovne brigade in si postavile z delom neminljive spomenike.

Skupina podjetnih pionirjev si je izbrala lastna prevozna sredstva — skiroje — za pohod v prosto naravo, polno sonca in brstenja.

Tisočere lepe koticke naše domovine so obiskali prvomajski izletniki. Ni čudno torej, če si srečaval take vesele družbe povsod, v gorah in v dolinah, od Trente mimo Gorenjskega do Logarske doline.

Nov prispevek k poglobitvi mednarodnega sodelovanja, korak k rušenju ne-normalnih pregrad med državami, tako in podobno so ocenili številni tuji časopisi obisk našega predsednika republike v prijateljski Franciji.

Medsebojni stiki, državniški razgovori na »najvišjem nivoju« so se izkazali kot dragoceno orodje mednarodnega zблиževanja. Dosedanji obiski predsednika Tita v Indiji, Burmi, Etiopiji in Egiptu niso bili pomembni samo za poglobitev sodelovanja med narodi Jugoslavije in narodov tih držav, temveč so imeli blagodejen učinek v širšem okviru: za zmanjšanje mednarodne napetosti in odkrivanje možnosti za zboljšanje odnosov med državami.

To v polni meri velja za predsednikov obisk v Franciji, s katero nas povezujejo tesne in pristranske vezi tradicionalnega prijateljstva, ki izvirajo ne samo iz preizkušenj v najtežjih trenutkih, ko so se narodi Francije in Jugoslavije borili ramo ob ramo v dveh svetovnih vojnah, temveč iz skupnih teženj po svobodi, skupni borbi proti tiraniji. Ti plemeniti cilji in težnje so glavni stebri, na katerega se opira jugoslovansko-francosko prijateljstvo.

V najnovejšem razdobju pa nas povezujejo tudi skupni napor za zmanjšanje nezaupanja v mednarodnih odnosih, za odstranitev vse tiste žalostne dediščine, ki jo je zapustila hladna vojna. Nedavne izjave predsednika francoske vlade Guy Molleta in zunanjega ministra Christiana Pineauja potrjujejo, da francoska politika pogumno išče nove poti, zavedajoč se, da stari »blokovski« načini ne ustrezajo več izboljšanim mednarodnim razmeram, da je nujno potrebna revizija prejšnjih stališč, kar naj bi omogočilo perspektivnejše obravnavanje še obstoječih spornih vprašanj med Vzhodom in Zahodom in zgradilo most preko dosedanjega nezaupanja in dvomov.

Gre za znane kritike francoskih državnikov političnih in strateških zamisli nekaterih krogov, ki skušajo tudi v novih razmerah uveljavljati stare metode. Nasprotno temu pa francoski državniki poudarjajo, da je treba n. pr. spremeniti značaj atlantskega pakta, da poudarjanje vojaškega sodelovanja v okviru te organizacije samo zavira zorenje sedanjega pozitivnega procesa medsebojnega zблиževanja in da je treba »zahodno koordinacijo« razširiti na nevojaška področja: gospodarsko, socialno in kulturno.

Te težnje so francoski, uradni krogi znova poudarili ob obisku predsednika italijanske republike Giovannija Gronchija, ki je podobna mnenja že razložil med svojim nedavnim bivanjem v Ameriki, ko se je zavzel za prožnejšo »zahodno politiko«. Iz tega zornega kota je bil obisk italijanskega predsednika v Franciji

pozitiven, ker je pripeljal do enotnega francosko-italijanskega stališča o nadaljnjih perspektivah zahodnega sodelovanja, kar je bilo še posebej pomembno, ker je nekaj dni kasneje začel v Parizu zasedati svet zunanjih ministrov atlantskega pakta.

Že pred tem so dali v Ameriki nekajkrat vedeti (Dullesove in Eisenhowerjeve izjave), da bi bilo verjetno treba spremeniti nekatere oblike sodelovanja, čeprav to še ne pomeni, da so se ZDA odrekale vojaškemu sodelovanju, kar dokazuje tudi zaključek zasedanja, ki ni sprejel nikakršnega sklepa, temveč je izvolil le tričlansko komisijo, ki naj bi proučila možnosti tesnejših stikov v okviru atlantske zveze tudi na drugih področjih.

S spremembami ne bo mogoče dolgo odlašati, kar pa še ne pomeni konec atlantskega pakta, nedvomno pa krizo njegovih »vojaških vidikov«. Tudi tu bo verjetno prevladala »postopna« pot najprej do popolnega odmiranja vojaških činiteljev sodelovanja, kasneje pa do razpada takih zvez sploh, saj so izrazit rezultat hladne vojne.

nja, sporazumeli o vzrokih, ki onemogočajo nadaljnje izboljšanje mednarodnega ozračja, sprejeli nekaj sklepov, da bi obnovili odnose na kulturnem in gospodarskem področju, ki so se skoraj pretrgali med napetimi odnosi zadnjih let.

Eden najpomembnejših mednarodnih dogodkov v zadnjem času je bil obisk sovjetskih državnikov v Veliki Britaniji. Ni bilo »presenetljivih novic«, vendar obširno poročilo, ki so ga izdali po zaključku razgovorov, potrjuje, da so temeljito pretresli sedanje obdobje mednarodnih odnosov, razčistili medsebojna mnenja, sporazumeli o vzrokih, ki onemogočajo nadaljnje izboljšanje mednarodnega ozračja, sprejeli nekaj sklepov, da bi obnovili odnose na kulturnem in gospodarskem področju, ki so se skoraj pretrgali med napetimi odnosi zadnjih let.

Ta bilanca se zdi na prvi videz skopa, vendar pa pomeni, kljub namernim pesimističnim recenzijam z nekaterih strani, nedvomno precejšen korak naprej, saj je pri tem treba še posebej upoštevati skrajno napetost, ki je skoraj deset let vladala v odnosih med Londonom in Moskvo.

Neposredna izmenjava mnenj med najvišjimi sovjetskimi in britanskimi državniki je nedvomno zmanjšala nezaupanje, prvi stiki so navezani, kar je solidno izhodišče za nadaljevanje v Londonu začtega pomenka, za sedaj po redni diplomatski poti, kasneje ob obisku Edena v Moskvi pa spet na »najvišjem nivoju«. Led je prebit!

Sovjetski državniki so pokazali dobro voljo, vendar so nalezili na nekatere težave, ki jih ni mogoče opravičiti. Gre predvsem za vztrajanje pri embargu, ki prepoveduje izvoz tako imenovanih strateških surovin in izdelkov v države za »železno zaveso«. Ta zastarel ukrep, ker se »zavesa« že krepko trga, je treba čimprej odpraviti, ne samo, ker sodi v zbiranje hladne vojne, temveč ker so normalni gospodarski stiki osnovna podlaga za zboljšanje političnih odnosov.

Isto velja za tako imenovani »vrstni red spornih vprašanj«, o katerem se že v Ženevi niso mogli sporazumeti. Velika Britanija namreč še vedno meni, da ima nemško vprašanje prednost pred razorožitvijo, medtem ko že preprosta logika narekuje obratno smer, čemur so se v zadnjem času pridružili tudi francoski državniki.

Z uspešno opravljenim poslaustvom generalnega tajnika OZN je bilo končno prvo obdobje prizadevanj za »pomiritev« Srednjega vzhoda. Zdaj je na vrsti drugo, ki pa bo nedvomno še delikatnejše in težavnejše, saj bo treba spremeniti premirje v trajnejši mir! Nujen bo »širši pomenek«, v katerem bodo sodelovale tudi velesile, vendar bi morale imeti zadnjo besedo predvsem prizadete države same, se pravi, da imajo koristno neposredno prizadetih absolutno prednost pred »interesi velesil«.

Predsednik Tito se poslavlja od tovariša Edvarda Kardelja in Aleksandra Rankovića tik pred potovanjem na prijateljski obisk v Francijo

Dragi tovariši!

Sem naročnica »Tovariša«, ga rada prebiram in mi je zelo všeč, so pa tudi reči v njem, ki mi ne ugajajo. Na primer, ko ga le v roko vzamem, listi že zleté na vse strani, ker ni spét skupaj. Potem branje ni po vrstnem redu, kakor je to pri vseh časopisih. Članek preskoči kar čez tri strani in je treba zadaj iskati, kje se nadaljuje. Kakšna bi bila takšna knjiga, če bi jo vezali in se ne bi dalo brati zapovrstjo?

Branje v križanki bi lahko z debelejšimi črkami natisnili; z očali komaj preberem, kaj je. Tako zelo ne primanjkuje papirja, temu se že odpomore.

Od novega leta dalje objavljate zadaj na dveh straneh radijski spored. Po mojem bi to lahko izostalo, na tem mestu bi lahko natisnili kaj bolj potrebnega. Če kdo želi imeti radijski spored, natisnite mu ga posebej in mu ga pošljite, seveda za plačilo. Na tistem prostoru pa bi lahko objavljali kakšno povest ali roman, marsikomu v zadovoljstvo.

Zdaj se pa pomudimo še malo pri slikah. Ustavimo se pri »Tovarišu« št. 6, stran 142, pred Tizianovo Danajo. Če je res tako čudovite lepote, da se je ni moč nagledati, pa bi vsaj odstranili tisti ženski kip, ki stoji pred sliko, od zadaj posneta s črno kapuco na glavi, tako da sliki pokriva kolena. Ta gotovo ni bila takrat zraven, ko je mojster Danajo slikal. Slika naj se prikaže, kakor je v resnici ali pa nič. Za danes naj zadostuje. Pa bodite lepo pozdravljeni. Podpišem se s polnim imenom, prosim pa, da me podpišete samo s začetnicama.

J. A., Martinjvrh 12

Spoštovani!

Bralci vaše revije bi želeli, da bi bila naslovna stran brez rubrike, se pravi, brez tistega okvira, v katerem je označena glavna vsebina. To bi rajši napisali na notranji strani, tako da bi bila naslovna stran revije čista ilustracija. Tisti napisi na naslovni strani kvarijo zunanji izgled ter estetiko same slike.

S spoštovanjem pozdravlja

Josip Cerkovnik,
Javor - Pivka

Objavljamo oba dopisa, kakor smo ju prejeli, s čimer pa seveda ni rečeno, da bi se z obema popolnoma strinjali ali da bi lahko vsem navedenim željam takoj ustregli. Da posameznih števil »Tovariša« v tolikšni nakladi ne moremo spenjati, smo že povedali v odgovoru na enega prejšnjih dopisov. Da se posamezni članki nadaljujejo na drugem mestu, ni pri današnji tehniki metiranja po vsem svetu nikakšna novost. Kar se drobnega tiska tiče, vemo, da ga mnogi ne želijo, vendar je v nekaterih rubrikah za zdaj potreben. Radijski spored je bil zaželen od mnogih bralcev, zato mora ostati. Seveda pa bomo na ostalem prostoru, kakor doslej, skrbeli za tekoče povesti ali reportaže. Toliko v pojasnilo dopisovalki z Martinjvrha. — Da bi napoved poglavitne vsebine na naslovni strani kvarila čisto ilustracijo, imate morda deloma prav, vendar je po drugi strani tudi res, da slika poži. Vse svetovne revije delajo tako in bo za letos tudi pri »Tovarišu« moralo tako ostati. Pa lep pozdrav obema dopisnikom!

Zbornice v našem gospodarstvu

POMEN IN VLOGA ZBORNIC • INDUSTRIJSKA ZBORNICA ZDRUŽUJE NAD DVA TISOČ PODJETIJ • SMERNICE ZA PRIHODNJE DNI • DELO TRGOVINSKE ZBORNICE IN ZBORNICE ZA KMETIJSTVO IN GOZDARSTVO • GOSPODARSKA IN TEHNOLOŠKA PROIZVODNA VPRAŠANJA • SKUPŠČINA ZDRUŽENJA STROJNE INDUSTRIJE IN USTANOVNA SKUPŠČINA ZDRUŽENJA PREMGOVNIKOV

Skladno s spremembami v naši državni upravi, posebno na področju gospodarstva, se je začela čedalje bolj uveljavljati tudi vloga zbornic. Velik del nalog, ki smo jih doslej urejali z raznimi državnimi predpisi, direktivami, intervencijami, omejitvami, razdeljevanjem itd., lahko prevzamejo zbornice. Res je, da se lahko pri njihovem delu pojavita dve skrajnosti, od katerih je prva ta, da se spremenijo v ozke cehovske organizacije, druga pa, da postanejo nekakšen državni naredbodajni organ. Toda dosedanje izkušnje kažejo, da te nevarnosti niso tako hudo resne in da so zbornice dokaj uspešno povezovale in povezujejo interese proizvajalcev z interesi skupnosti. Na ta način pa so se razvile ne samo v močne strokovne organizacije, marveč tudi v organe, ki imajo važno politično funkcijo v našem gospodarskem razvoju. Medtem ko spremljamo s statistiko splošno gibanje gospodarstva in lahko na osnovi podatkov odpravljamo osnovna nesorazmerja in ko spremlja Narodna banka denarno kreditno gibanje v našem gospodarstvu, je postala naloga zbornic mnogo bolj določna. Zbornice spremljajo gospodarsko dogajanje podrobneje in lahko precej pripomorejo k boljšemu izvajanju nalog v okviru posameznih panog in vej. Toda vsa ta splošna mnenja so mnogo lepše razvidna iz konkretnega dela. Zato poskušajmo narediti nekak kratek prerez skozi delo zbornic v zadnjih dneh.

V zvezni industrijski zbornici, ki zajema več deset združenj za posamezne panoge te dni proučujejo možnosti in predloge za izkoriščanje tehnične pomoči v zvezi s sporazumi s Francijo, Sovjetsko zvezo, Kitajsko, Češkoslovaško, Italijo, Bolgarijo in Poljsko. Odbor za napredek industrijske proizvodnje proučuje predloge o razvoju, ki so jih izdelala združenja posameznih industrijskih panog. Računajo, da bodo vsi predlogi zbrani do 15. maja in takrat bo mogoče dobiti dokaj celotno sliko o potrebah in namenih posameznih industrijskih panog, ki jih bo seveda treba vskladiti in prilagoditi naši gospodarski politiki. Oddelek zbornice za tehnično pomoč proučuje načrt pošiljanja strokovnjakov na specializacijo v inozemstvo. Oddelek za trg in cene pa pripravlja predlog novih odkup-

nih cen za volno itd. Zanimivo je tudi dejstvo, da okoli 40 združenj zvezne industrijske zbornice pripravlja predloge za tehnično pomoč naši industriji v letu 1957. Poglejmo še, s čim se trenutno bavijo v drugih zbornicah.

Zvezna zunanjetrgovinska zbornica pripravlja dnevno informativno službo o cenah kmetijskih pridelkov na nekaterih inozemskih tržiščih, sestavlja pa tudi blagovne liste za razgovore z Italijo, Zahodno Nemčijo in Madžarsko. Prav tako so skupno z železnicami precej razpravljali o boljši preskrbi z vagoni-hladilniki. Zvezna gradbena zbornica je izdelala vrsto priporočil Zveznemu izvršnemu svetu v zvezi s sedanjim položajem gradbeništva, proučuje gradivo za vrsto in obseg tehnične pomoči itd. Zvezna prometna zbornica pa je vložila precejšnje napore v širše posvetovanje o stanju in problemih cestnega prometa, ki je bilo 4. maja. Iz poročil na tem posvetovanju je razvidno, da je bilo konec lanskega leta v naši državi 2350 avtobusov in okoli 21.000 kamionov. To je sicer trikrat več kot leta 1938, toda kljub temu se po mnenju zbornice cestni promet pri nas zelo počasi razvija in precej zastajamo za drugimi državami. Po oceni prometne zbornice bi morali vložiti letno za vzdrževanje cest prvega in drugega reda okoli 16 milijard dinarjev, povprečno pa porabimo v ta namen le okoli 5 do 6 milijard. Na posvetovanju so obširno govorili tudi o vplivu cestnega prometa na stabilizacijo tržišča in o prilagoditvi transporta potrebam našega gospodarstva. Zanimiva je tudi ugotovitev, da je pri nas zelo velik odstotek avtomobilov na bencinski pogon, kar ni najbolj smotno. Če bi hoteli dobiti pravo podobo, bi morali podrobno navešati še delo trgovinske zbornice, zbornice za kmetijstvo in gozdarstvo. Toda že iz navedenih primerov je dokaj jasno, s kakšnimi vprašanji se zbornice bavijo in kakšno važno mesto zavzemajo v našem gospodarskem sistemu.

Morda ne bo odveč še nekaj besed o drugi letni skupščini zvezne industrijske zbornice, ki bo čez nekaj dni. Da je to naša najmočnejša gospodarska organizacija nam kaže že podatek, da se bodo skupščine udeležili predstavniki več kot dva tisoč industrijskih gospodarskih organizacij. Na sestanku uprav-

nega odbora so pred dnevi sprejeli poročilo zbornice o delu v preteklem letu in izdelali tudi predlog smernic za letošnje leto. Osrednje vprašanje letošnje skupščine zvezne industrijske zbornice bo določitev in izvajanje konkretnih ukrepov za povečanje storilnosti v industriji. V ta namen so izdelali zelo izčrpno analizo storilnosti in tudi vrsto predlogov. Menijo pa tudi, da bi morali že letos začeti urejati razna organizacijska, gospodarska in tehnološka proizvodna vprašanja, ki so s storilnostjo tesno povezana.

Priprave na letno skupščino so zelo obširne. Samo v zadnjih treh tednih je bilo več skupščin industrijskih združenj. V Pančevu so se sestali predstavniki jugoslovanske industrije stekla. Po poročilu upravnega odbora so steklarne izdelale okoli 29.000 ton stekla ali okoli 20% več kot predlanskim. Na novo so začeli izdelovati stekleno volno, medicinske toplo-mere, več vrst laboratorijskega stekla, nove vrste mikroskopov itd. Ugotovili pa so, da bo nujno treba povečati proizvodnjo laboratorijskega, optičnega, medicinskega in specialnega stekla. Zato so izdelali tudi okvirni program, po katerem bodo v prihodnjih letih povečali skupno proizvodnjo na okoli 46 tisoč ton. O podobnih stvarih so razpravljali tudi na letni skupščini združenja jugoslovanske strojne industrije. Tu je najvažnejše vprašanje preusmeritev proizvodnje in povečanje izvoza. Letos bodo po poročilih na skupščini podjetja strojne industrije izvozila na inozemsko tržišče 7-krat več izdelkov kot lani. Zadnje dni je bila tudi ustanovna skupščina združenja premogovnikov. Na njej so povedali, da bo znašala letošnja proizvodnja okoli 16 milijonov 200 tisoč ton premoga, to je za približno 4 milijone ton več kot leta 1953. V prihodnjih sedmih letih pa bodo premogovniki povečali proizvodnjo na okoli 25 in pol milijonov ton. Eno najtežjih vprašanj pri rudnikih je stanovanjsko. Nekaj nad 60% rudarjev se mora voziti na delo iz daljne okolice rudnikov, kar seveda precej vpliva na storilnost. Sešli so se tudi zastopniki avtomobilske industrije.

Iz tega kratkega pregleda dejavnosti zbornic v zadnjih tednih je vsaj približno viden njihov pomen in zato tudi njihovo delo stopa čedalje bolj v ospredje.

on

BOSENSKI LIKOVNI UMETNIKI MED NAMI

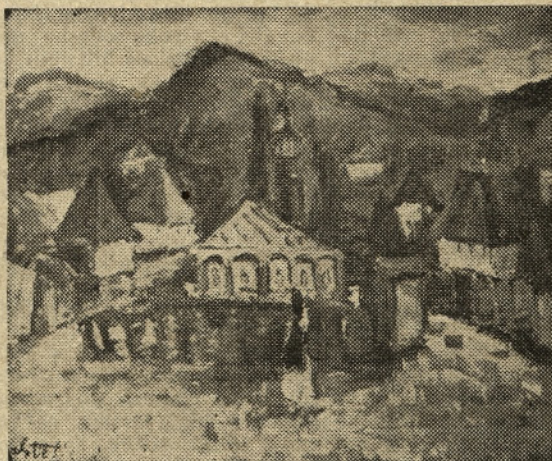
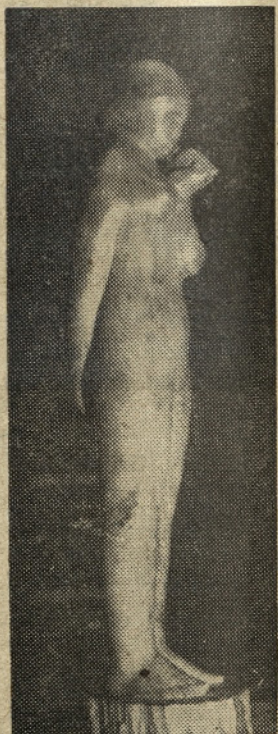
Te dni je v Jakopičevem paviljonu odprta razstava likovnih ustvarjalcev iz Bosne in Hercegovine. Marsikatero delo od 64 del, ki jih razstavlja 19 slikarjev in 6 kiparjev, je tudi za najbolj zahtevnega obiskovalca likovnih razstav pravo presenečenje. To dejstvo je dovolj prepričevalno potrdilo za njihovo stremeljenje po samostojnem umetniškem izrazu v okviru domačega bosenskega in hercegovskega okolja. Nedvomno pa je pričujoča razstava tudi potrdilo, da je njihova umetnost na pravi poti ter da je dosegla kvaliteto jugoslovanskega sodobnega slikarstva. Razstava ima velik pomen v medsebojnem spoznavanju, saj bodo menda tudi slovenski umetniki v bližnji prihodnosti razstavljali v Sarajevu.

Zgoraj: Mirko Ostojica: *Figura* (1952), mavec

Desno: Predsednik Društva likovnih umetnikov Slovenije Ivo Subić odpira razstavo Udruženja likovnih umetnikov Bosne in Hercegovine.

Spodaj levo: Arfan Hožić: *Podoba* (1954), tisovina

Spodaj desno: Rizah Stetić: *Bosenski pejzaž* (1950), olje

tovariš

Uredništvo: Ljubljana, Tomšičeva ul. 7/I.
tel. 20-556. — Uprava: Tomšičeva ul. 5/II.
tel. 22-575, poštni predal 239. — Naročniški
oddelek: Kardeljeva ul. 3.

Št. 18. — 13. maj 1956

Današnja številka

»Tovariša« je izšla v povečanem obsegu, ker je zaradi prvomajskih praznikov izpadla številka preteklega tedna.

V bakrotisku je pestra foto-reportaža »OD PARIZA DO MARSEILLA«.

»NAJLEPSI PRAZNIK« nam prikazuje praznovanje letošnjega 1. maja.

Z uporabo elektronike in radioizotopov pri nas naš seznanil članek »PRVA ISKRA«.

»NERGACI SO SE VEDNO OSTALI...« je črtica iz delavskega življenja.

»ZEMLJA USTVARJA POGOJE ZA ŽIVLJENJE« je zanimiv članek o vplivu zemlje na zdravje človeštva.

»STREHA AMERIKE« opisuje doživljanje ekspedicije, ki je nedavno dosegla najvišji vrh Južne Amerike.

Pa še ena zanimivost današnje številke — »OPERETA NA OBALI«, ki nam odkriva ozadje knežje poroke v Monacu.

Maršal Tito s soprogo je 7. maja prispel na uradni obisk v Francijo kot gost predsednika francoske republike Cotyja.

Ilustrirana revija »Tovariš« izhaja vsak teden. Izdaja časopisno založniško podjetje »Slovenski poročevalci«, direktor Rudi Janhuba. Glavni in odgovorni urednik Dušan Fortič. Tiska Tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani. Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo. Posamezna številka 30 dinarjev, mesečna naročnina 120 dinarjev. Za inozemstvo posamezna številka 50 dinarjev, mesečna naročnina 200 dinarjev. Poština plačana v gotovini. Številka čekovnega računa 60-KB-5-2-370.

s Hudožestvenim teatrom

PRED ŠESTDESETLETNICO PRVE VELIKE JAVNE PREDSTAVE • V ČETRTI GENERACIJI IGRALCEV JE OSTALA ŽIVA TRADICIJA IN UMETNIŠKA MOČ VELIKIH VZORNIKOV

V bližnji bodočnosti se obeta Ljubljani več pomembnih kulturnih prireditve. Med najpomembnejše nedvomno sodi IV. Ljubljanski festival, ki bo trajal od 30. junija do 21. julija. Prireditveni odbor je tudi že določil festivalni kulturni program. Tako bo ljubljanska Opera trikrat nastopila s »Prodano nevesto«, beograjska Opera pa s »Konzulom« skladatelja Menottija. Prav tako bo nastopil balet ljubljanske Opere. Na sporedu so Straussove »Nekdanje svečanosti«, Gotovčev »Simfonično kolo« in Mozartov »Les petits riens«. Balet beograjske Opere pa bo nastopil s Baranovičev »Kitajsko pravljico«. V sodelovanju igralcev vseh slovenskih poklicnih gledališč bodo trikrat uprizorili Držičevega »Botra Andraža«. Slovensko narodno gledališče iz Trsta pa bo nastopilo z Begovičev »Brez tretjega«. Ta gledališki program bo dopolnjen s koncertnim nastopom Tržaškega tria, Učiteljskega pevskega zbora ter z nastopi folklornih skupin »Kola« iz Beograda, »Lade« iz Zagreba ter folklorne skupine iz Indonezije.

Nedvomno bo ta kulturna prireditev dosegla letos še večji uspeh kakor prejšnja leta. To upanje nam daje že spored, ki je izbran in primeren za take prireditve.

Pred kratkim je praznoval 30-letnico umetniškega dela znani slovenski skladatelj dr. Da-

nilo Svara, in sicer z novo uprizoritvijo opere »Kleopatra«. Dr. Svara je znan zlasti po svojem opernem ustvarjanju, saj je v kratkem obdobju 15 let napisal kar tri slovenske izvirne opere: »Kleopatra« (1940), »Veronika Deseniška« (1946) in »Prešeren« (1954). Skladatelj je tridesetletnica umetniškega dela pomeni hkrati isto razdobje njegovega sodelovanja pri slovenski Operi.

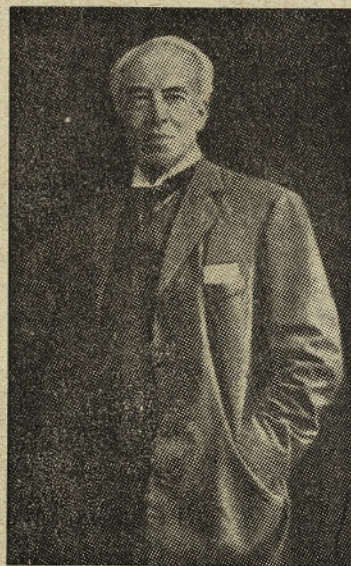
Za 30-letnico smrti pesnika Srečka Kosovega po vsem Primorskem pripravljajo posebne spominke proslave. Kot otvoritev teh bo 22. maja v Tomaju slovesen Kosovelov večer, ki ga bo priredil Klub koprskih študentov. Proslave bodo tudi po vseh šolah, kjer bodo brali dela velikega revolucionarnega pesnika.

V Ljubljani se obeta v kratkem svidenje, ki ga je mogoče doživeti komaj vsakih nekaj desetletij. Napovedano je namreč gostovanje Hudožestvenega teatra iz Moskve. Kaj je moskovsko Umetniško gledališče, je pri nas že znano, posebno od leta 1921 dalje, ko nas je umetniški zbor te ustanove obiskal dvakrat zaporedoma ter nam posredoval res veliko, čisto umetnost, kakršna se le redko razodene gledalcu z odra.

Hudožestveni teater je otrok velikega igralca in režiserja Konstantina Stanislavskega, ki je z veliko ljubeznijo do odra, a tudi s svojim denarjem omogočil to ustanovo. Pisatelj Nemirovič-Dančenko, ki je stal Stanislavskemu ob strani kot dramaturg, pa je s svojim literarno šolanim okusom in umetniškim čutom pripomogel k temu, da je postal pisatelj A. P. Čehov temelj in steber gledališča. Čehov in Hudožestveni teater sta torej v jedru povezana prav tako, kakor si brez sodelovanja med Stanislavskim in Dančenkom ne moremo zamisliti te ustanove. Duša, osrednje gibalno Hudožestvenikov, je seveda Stanislavski. On je bil tisti, ki je premozgal in izpilil vsako stvar, preden je prišla na oder. Toda šele ko sta Stanislavski in Dančenko združila svoje moči in svoje učence, je nastal iz tega Hudožestveni teater, ki slovi danes po svetu prav tako kakor tradicionalni ruski balet.

V Ljubljani smo torej Hudožestvenike spoznali l. 1921. Kako? V Rusiji je takrat ponekod še trajala državljanska vojna. Umetniške muze so bile prisiljene k molku. A tudi življenjski pogoji so bili v velikem mestu težki. Zato so se Hudožestveniki odpravili na pot. Igrali so po manjših krajih na deželi, kjer so laže dobili hrano, ki je v Moskvi ni bilo v obilici. In zgodilo se je, kar se v vojni često rado zgodi: umetniki so prišli med dve fronti in da so se izvili iz obema nevarnostmi, so morali celo zapustiti rodno zemljo. Seveda ne hote, ampak po sili razmer. Pot jih je pripeljala čez Črno morje najprej v Carigrad, od tam pa v Jugoslavijo. V Zagrebu je bila njihova umetnost znana že od l. 1906, ko so tam prvič nastopili. Zdaj pa se je ponudila priložnost, da umetniški zbor Hudožestvenikov še globlje spoznamo. Umetniki so najprej gostovali v Beogradu, nato v Zagrebu, končno pa so

prišli tudi v Ljubljano in Maribor. Marsikdo se še spominja tedanjih predstav na deskah slovenskega gledališča. To ni bil teater, kakršnega smo bili često vajeni videti, to je bilo umetniško razodetje v najčistejšem pomenu besede. In kaj smo videli? Predvsem Čehova: Strička Vanjo, Češnjev vrt, Tri sestre. Nato drugega velikega Rusa: Dostojevskega — drama-

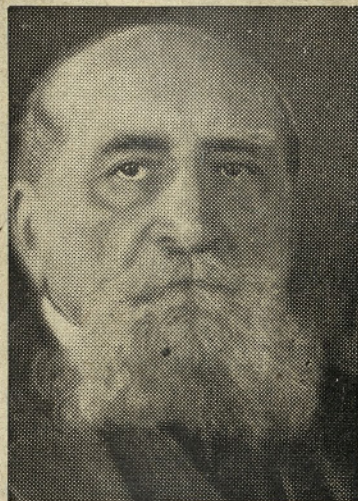
Konstantin Stanislavski

tizirane »Brate Karamazove«. Poleg tega še dva literarna večera ter predstave Surgučeva »Jesenske gosli«, Hamsuna »Pred vrati slave«, Dickensov »Življenjski boj« in Bergerjev »Potop«. Največji vtis so napravile komedije Čehova, »Bratje Karamazovi« Dostojevskega pa so zapustili neizbrisen spomin v kreacijah Kačalova, Pavlova, Germanove in drugih. Resnično, to je bila družba izpovedovalcev visoke odrske umetnosti, v kateri so bili tudi Olga Knipper-Čehova, režiser Masalitinov, Šarov, Križanovskaja, Krasnopol'skaja, Bersenjev, Grečeva, Skul'skaja, Tarhanov, Orlova, Bahšev in drugi. To, kar so nam razodeli v svojih stvaritvah, se nam je vtisnilo globoko v srce. Rekli smo si, da jih ne bomo nikoli pozabili. In res jih nismo pozabili. Vedno znova smo se zatekali k spominu na tiste doživljaje, ki so nam bili razodeti s takšno umetniško prepričljivostjo, da jih bomo pomnili do zadnjega diha. In zdaj se nam spet ponuja veliki užitek. Spet bomo na našem odru videli in slišali

poslanke ruske odrske besede, čeprav ne bo med njimi marsikaterega izmed tistih, ki smo jih videli pred petintridesetimi leti. Večinoma so že pomrli, njihova umetnost pa je ostala v našem spominu in naših srcih.

Moskovski Hudožestveni teater, ki bo v kratkem obhajal šestdesetletnico svoje prve velike javne predstave (l. 1898), prihaja topot k nam s svojo četrto generacijo igralcev. Njegovih velikih početnikov — Stanislavskega, Moskvina in drugih — ni več med živimi. Živa pa je ostala tradicija, ki so jo ustvarili s svojim delom, svojo umetniško močjo. Ta moč, pravijo, ni v ničemer opešala, razvija se dalje po vzorih velikih mojstrov, ki so postavili prvi na oder tragedijo Aleksandra Tolstaja »Car Fjodor Ivanovič« in lirčno komedijo Antona Čehova »Utva«.

Med sedanjimi igralci, ki obiščejo Ljubljano in štejejo po številu 82 oseb, so nova imena, nova vsaj za večino tistih, ki so bili zadnjih deset let nepretrgoma doma. Od starejšega rodu igra še vedno Tarasova in morda še kdo drugi; med novimi pa so: Jelenskaja,

Vl. Nemirovič-Dančenko

Ševčenko, Kedrov, Gribov, Stanicki. Zanimiv je tudi repertoar, ki ga bodo igrali pri nas. V načrtu so Čehova »Tri sestre«; 1921 so v njih pri nas nastopili v režiji Masalitinova Olga Knipper-Čehova kot Maša, Germanova kot Olga, Križanovska kot Irina, Kačalov kot Veršinin, Bersenjev kot Tuzenbah, Masalitinov kot Orlov in Pavlov kot Čebotkin. Poleg te-

● konec na str. 504

»Prva iskra«

TOVARNA BREZ DELAVCEV • NAMESTO PRI STROJU
— ZA KONTROLNO MIZO • ELEKTRONIKA IN IZO-
TOPI PRI NAS • ZVEZNI CENTER ZA ELEKTRONIKO

Zgodba o tovarni, kjer delavec samo sedi za mizo in nadzira razne instrumente ter pritiska na gumb, stroji pa opravljajo svojo nalogo sami, je bila dolgo časa utopija. Toda že nekaj deset let je ta zgodba resnična. V nekaterih industrijsko razvitejših državah že imajo take avtomatizirane tovarne in oddelke in pred nekaj dnevi smo tudi pri nas dobili prvi obrat te vrste. Prvi obrat brez delavcev je v naši državi v tovarni »Prva iskra« pri Obrenovcu.

Elektronika in nuklearna energija sta prinesli v proizvodnjo pravo revolucijo. Namesto naporega dela tisočev delavcev omogočata graditev novih tovarn in naprav, pri katerih je delavec samo še kontrolor, nekakšen dirigent proizvodnje, vse drugo pa opravljajo elektronske naprave, in to mnogo natančneje kot bi zmožel človek. Prav zaradi vsestranske uporabnosti elektronike in nuklearne energije smo tudi pri nas začeli s konkretnimi pripravami za napredek na tem področju. Ustanovili smo zvezni center za elektroniko, katerega glavna naloga je izdelati vsestranski in temeljit program o razvoju, gospodarskem pomenu in uporabnosti elektronike pri nas. Da bi dobili približno sliko o nalogah tega centra, se na kratko zadržimo pri njegovem delu malo podrobneje.

Pri zveznem centru za elektroniko so ustanovili pet komisij. Prva komisija proučuje razvoj elektronske industrije v svetu in zbira izkušnje, ki jih bomo lahko s pridom izkoristili. Druga komisija pripravlja program uporabe elektronike v telekomunikacijskem sistemu, nuklearni energiji, vojski, znanstvenem raziskovanju in industriji — posebno v lahki, kemični in kovinski industriji. Tretja komisija se bavi s proučevanjem uvedbe elektronike v podjetjih in posebej z uvajanjem avtomatiziranih in polavtomatiziranih obratov. Četrta komisija ima nalogo prikazati prednosti in koristi, ki jih ima skupnost od elektronike, peta komisija pa bo postavila temelje elektronske industrije in sestavila načrte za izobrazbo kadrov.

Seveda ni ostalo samo pri načrtih. Sredi aprila se je začel prvi desetdnevni seminar o uporabi elektronike in radioizotopov v industriji. Tega seminarja se je udeležilo 35 inženirjev iz naših največjih tovarn. Seznanili so se z mož-

nostmi za izboljšanje proizvodnje in povečanje produktivnosti z elektronskim poveljevanjem in kontrolo kvalitete ter z uporabo izotopov. Prav zaradi velikega zanimanja bosta še dva taka seminarja. Tako se tudi naša podjetja seznanjajo z novimi področji tehnične dejavnosti in najnovejšimi znanstvenimi odkritji. Mimogrede naj povemo, da se nekatera podjetja že pripravljajo na nove proizvode, pri katerih bodo izkoristila možnosti, ki jih nudi elektronika. Tako na primer pripravljajo proizvodnjo dvigala, ki se bodo sama ustavljala in odpirala vrata s pomočjo fotocelice.

Naši napori pa niso usmerjeni samo na izkoriščanje zadnjih tehničnih novosti v industriji, marveč tudi v kmetijstvu. Tako je Zveza kmetijskih zbornic sprejela sklep o ustanovitvi posebnega odbora, ki bo proučeval uporabo nuklearne energije v kmetijstvu in gozdarstvu. V ta namen bodo ustanovili tudi poseben agrobiološki oddelek v Vinčici. To vprašanje se nam zastavlja že praktično, saj bomo začeli graditi po sporazumu s Sovjetsko zvezo poskusni nuklearni reaktor, ki bo lahko oskrboval vse naše znanstvene ustanove z radioizotopi.

Zadnje dni so imeli v Beogradu prvo posvetovanje o uporabi nuklearne energije, oziroma radioizotopov v kmetijstvu. Poglejmo na kratko, kakšne možnosti nam daje uporaba izotopov. Pod vplivom X ali gama žarkov ali z namakanjem v raztopini odpadkov iz nuklearnih naprav je mogoče povečati donos soje za 55 %, graha za 26 %, pšenice za 20 % itd. Posebno pomembno je izkoriščanje teh sredstev pri konserviranju in shranjevanju pridelkov. Tako lahko z uporabo radioizotopov uničimo vse škodljivce v skladiščih žita, lahko podaljšamo uporabnost konserv itd.

Iz tega kratkega pregleda naših naporov za modernizacijo naše proizvodnje lahko razberemo, da bomo tudi pri nas kmalu dobili več obratov, kjer bodo namestili elektronske naprave in da bomo imeli tovarne brez delavcev, oziroma tovarne, kjer bo delavec le komandant proizvodnje. Prav tak razvoj pa daje neslutene možnosti za povečanje življenjske ravni.

on

RDEČI KRIŽ ZA NAŠO BLAGINJO

Dejavnost RK se večja iz leta v leto. Nekoč dobrodelna organizacija v vojni prevzema vedno večjo vlogo tudi v miru in svobodi, saj se trudi za našo skupno splošno blaginjo. V vzgojno-izobraževalne tečaje se vključuje tisočero in tisočero naših ljudi po mestih in na deželi. V zadnjih desetih letih je obiskovalo nad 20 tisoč ljudi tečaje za prvo pomoč. Mnogi so opravili še dopolnilne tečaje. Okoli tisoč žena je obiskovalo tečaje za nego dojenčka. Že letos pa bo pri nas okoli 30 tisoč deklet, ki so dokončale tečaje za kmečke mladenke. Oglejte si tehle nekaj slik iz tečajev! Zgoraj: Tečajnice iz Sentvida pri Stični pomagajo čistiti vas. — Spodaj: Hišna nega bolnika. Bolnici, ki nima copat, pridejo prav tudi zasilne copatke iz papirja. — Spodaj: Med razlago.

V letošnjem tednu Rdečega križa naj bi družbene organizacije in posamezniki storili kar največ za higiensko kakovost naših živil. In ta akcija naj bi se s tednom Rdečega križa ne končala!

JUŽNA KRI na SEVERNEM TEČAJU

Spomladi 1928. leta je vsa Italija drhtela v mrzličnem pričakovanju. Inženirji, tehniki, raziskovalci, a tudi vsi drugi, ki so bili željni velikih pustolovščin, so imeli na jeziku samo dve besedi: Severni tečaj! V duhu so se tisoči in tisoči odpravljali na pot, ki ji nihče ni vedel konca.

Dve leti pred tem — leta 1926 — je italijanski general Nobile zgradil zrakoplov »Norge«, ki sta ga pri njem naročila norveški raziskovalec Amundsen in ameriški mecen Ellsworth. Amundsen, Ellsworth in Nobile so se dvignili v zrak in preleteli Severni tečaj. Pri tem dogodku je prišlo do neljubega prepira: Amundsen in Nobile sta vsak zase pošiljala poročila v svet in ker je pri tem vsak hotel imeti prvenstvo, sta se sprla. Seveda, šlo je za to, kdo naj požanje slavo. Amundsen je bil že star polarni medved, Nobile pa še mlad, začetnik v teh in podobnih stvareh.

Zdaj, leta 1928, pa se je zdelo Nobilu, da je napočil njegov čas. Zgradil je namreč nov zrakoplov in mu dal ime »Italia«. Z njim je hotel ponoviti vožnjo čez Severni tečaj — brez tekme. Zbral je posadko 18 moških, med katerimi sta bila samo dva tujca: švedski meteorolog dr. Finn Malmgreen in češki vremenoslovec dr. Behounek. S tem spremstvom in psičkom Titino je odrinil na pot, kjer se je zgodila nepričakovana nesreča: »Italia« je na povratku s Severnega tečaja udaril z gondolo ob tla. Gondola se je razbila in večji del posadke se je znašel sredi ledene puščave. Nekaj moških je zrakoplov odnesel s seboj, ko se je še enkrat — zadnjič! — dvignil v zračne višave. Kaj se je zgodilo z njimi, nihče ne ve. Domnevajo, da se je zrakoplov vnel in zgorel in da so pogrešani člani Nobileove odprave našli smrt v plamenih.

Podvig, ki naj bi bil razkril nekatere tajne Severnega tečaja, se je s tem tragično končal in ni dosti manjkalo, da bi bila hladna smrt na ledeni plošči pobrala vse člane Nobileove odprave. Le sovjetskemu ledolomilcu »Krasinu« gre hvala, da je ponesrečence izsledil, jih vzel na krov ter jim rešil življenje. Kako se je odigrala drama na ledeni plošči od začetka do konca, pripoveduje »Južna kri na Severnem tečaju«.

Preden je Umberto Nobile s svojo odpravo odrinil na pot, je napravil dva obiska v Rimu. Prvega v Vatikanu. Papež Pij XI. mu je izročil majhen križ, da bi ga odvrigel na Severnem tečaju. Drugi obisk je veljal tedanjemu šefu fašistične vlade Mussoliniju. Zahvalil se mu je za »Italia«, ki jo je dalo na razpolago letalsko ministrstvo, medtem ko je odpravo omogočila mestna občina v Milanu, ki je volila v ta namen tri in pol milijona lir, za tedanje razmere kar čedno vsoto.

Nobile je bil trdno zaverovan v svoj cilj in ni niti podvomil, da bi se mu utegnila sreča izneveriti. Mussolini je v tem pogledu pokazal svojo

skepso. Opozoril je generala, naj se ne igra z usodo in naj je ne izziva. Toda Nobile se ni dal omajati. Bil je prepričan, da mu načrt ne more izpodleteti. Vse je bilo dobro pripravljeno, preštudirano, vsi italijanski listi so hvalili njegovo odločnost in pogum in to ga je še bolj podžigalo k dejanju. Imel je vtis, da stoji vse ljudstvo, vsa Italija za njim. Kako se bo vsem tem ljudem, ki verujejo vanj in v njegovo zmago nad temnimi silami Severnega tečaja, oddolžil za njihovo vero? — S tem pač, da bo posvetil v veliko temo polarnih ugank, ki ležijo nerešene na tolikih in tolikih štirjaških kilometrih zemeljske površine.

Preiskal bo morje in njegove globine, proučil smer morskih tokov, meril temperaturo vode, raziskoval magnetno polje, elektriko, radioaktivnost ozračja, pogoje, ki določajo vreme, polarno biologijo in še marsikaj. Torej hvaležnih nalog več kakor dovolj.

Severni tečaj! Kadar sliši ti dve besedi, se mu zdi stvar otroško naivna, celo smešna. Za množico pomeni Severni tečaj pač skrivnostno, tvegano pustolovščino, on, izvedenec, gleda na to z drugačnimi očmi. Odlikuje ga oko tehnika in čut raziskovalca. Zato sodi, da bo polet čez Severni tečaj le ponovitev tistega, kar je že preizkusil pred dvema letoma, seveda z razliko, da to pot ne bo imel nikogar, ki bi si drznil kratiti mu slavo, ki pripada samo njemu. Torej ne bo polet »Italie« niti najmanj razburljiv. To bo predvsem športni podvig, triumf popolnosti tehnike. A kaj, če bi se le stvar ponesrečila? Na to se niti ne splača pomisliti. Res je marsikatera ekspedicija morala pustiti svoje kosti v puščini večnega mraza in ledu, a to je bilo v časih, ko so se raziskovalci mučili s sanmi na pasjo vprego. Tehnika pa je danes ustvarila popolnoma nove možnosti.

Mraz mori, megla duši, skorbut in lakota uničujeta raziskovalce in njih odprave. Vse to je Nobilu dobro znano. General pozna nešteto nevarnosti, ki lahko ogrožajo človeka v beli puščini. Znana mu je psihoza, ki jo povzroča beli molk v arktičnem ozemlju. Proti neštetim možnostim je njegova posadka oborožena. Sestavljena je iz energičnih, žilavih moških, ki jih ne bo uklonila nobena stiska, nobena polarna zvijača!

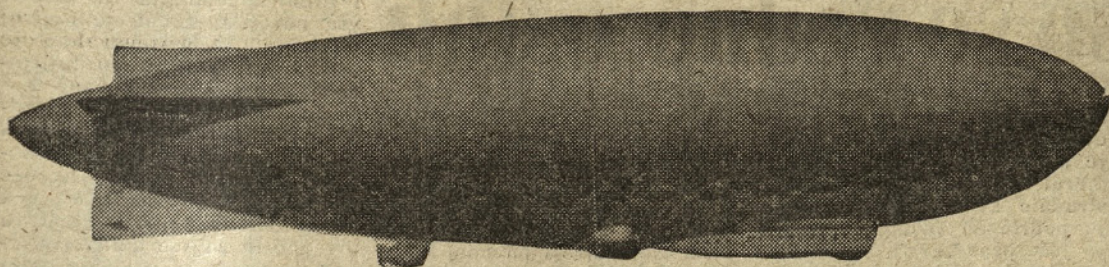
Ekspedicija ima na razpolago kopico zaščitnih potrebščin. Ima radio, čolne iz gumijskega, volnene kožuhe, bencinske kuhalnike, tople rokavice,

ročno šivane čevlje, naočnike proti soncu in slepeči snežni svetlobi, zdravila, smuči, sani, žepne svetilke, daljnogleda. Ima tudi kompase, sekstante, ure, grezila. Vse je prvovrstne kakovosti in najnovejšega izdelka.

Posebno pozornost je general posvetil kabini pod obodom zrakoplova in njeni opremi. Zahteval je, da bodi kabina prvovrstno izdelana in je to tudi dosegel. In še nekaj. »Italia« je potrebovala tudi matično ladjo, ki ji bo posredovala stik s svetom. Tudi to je dobil. Imenuje se »Città di Milano«, po mestu, ki je omogočilo ekspedicijo z denarnimi sredstvi. V kabini »Italie« deluje radijski aparat, ki oddaja poročila na valovne dolžine 900, 600 in 33 m. Postaja ima antene iz žic, ki visijo prosto v zraku.

Zračna črta poti, po kateri je šla »Italia« od Milana preko Trsta in Ljubljane do Kingsbaya

Zrakoplov med poletom

Na »Italii« je torej vse, kar si more poželeti moderen raziskovalec. Vse — razen zdravnikarja. V primeru potrebe ga lahko nadomestita dva moža, ki ju je dal general izvežbati v tečaju za bolničarje: kapitan Zappi in časnikar Tomaselli. Lekarna je do vrha založena z vsemi potrebščinami; sestoji iz treh omar, polnih zdravil in zdravniškega orodja.

Posadka je torej domala italijanska. Sved dr. Malmgreen, ki zna samo nekaj italijanskih besed, se sporazumeva s tovariši v angleškem jeziku, dr. František Behounek, Čeh, govori z Italijani francosko, z Malmgreenom pa nemško.

»Italia« odleti iz Rima, kjer je bila izdelana, najprej v Milan, potem pa čez Trst, Ljubljano, Dunaj, Brno in Bratislavo v Stolp na Pomorjanskem. Tam se čez noč ustavi in jo spravijo pod lopo za Zepeline, nato pa nadaljuje vožnjo proti Vadsöju in Kingsbayu.

Poletu čez Alpe se je Nobile namenoma ognil. Ni hotel leteti čez Friedrichshafen pri Bodenskem jezeru, ker se mu je takšna vožnja zdela preveč tvegana. Rajši si je izbral smer čez italijansko nižino, slovenski Kras in Avstrijo.

Na tem delu vožnje ni kazal Nobile nobene živčnosti. Bil je miren in prepričan, da je ukrenil vse potrebno, da stvar uspe. Pred vzletom v Milanu so pripeli na letališče italijanski kralj, milanski nadškof in končno Mussolini, ki ga je malo pred tem oplazila krogla atentatorjeva prav na nosu, da so morali rano oblepiti z nerodnim obližem.

Start je bil v noči med 14. in 15. majem 1928. Počasi so se razmaknila široka vrata milanske lope za vodljive zrakoplove in »Italia« se je kakor napihnjena meh privabila ven. Vsi člani posadke so bili na določenih mestih. Ko se je zrakoplov dvignil v zrak, je bilo na vzletišču le malo ljudi, med njimi generalova žena s hčerko. Nobile je vzel z naročje psička in se naslonil na odprtino v gondoli. Velika pustolovščina se je začela...

»Italia« je mirno plula najprej proti Benetkam, potem je zavila proti Ljubljani, Dunaju in Brnu. Nad Moravsko je prišla v močan vihar, ki pa je minil brez škode. Zrakoplov se je ustavil šele v Stolpu na Po-

morjanskem, kjer je ostal do 2. maja, nato pa nadaljeval vožnjo proti Vadsöju. Dne 5. maja so člani posadke uzrli iz daljave prve ledene gore. »Italia« je pristala v Kingsbayu, kjer je prišlece sprejela mornariška posadka matične ladje »Città di Milano« in skupina alpincev stotnika Sore, ki so potegnili zrakoplov z vrvmi k tlom. Za eno noč so »Italio« namestili v lopi iz lesa. Naslednji dan si je zrakoplov ogledalo 200 rudarjev in nekaj rudniških inženirjev iz Kingsbaya.

V ranih jutranjih urah je Nobile spravljal na noge vso posadko. Opazil je namreč, da se je ponoči na obodu nabral led, ki je obtežil zrakoplov. Može so morali odkidati sneg in led z lopatami. To je bilo težko in naporno delo, vendar so ga rade volje opravili.

ladje »Città di Milano« Romagnu, komandant alpincev Sora in kaplan Gianfranceschi, ki je bil, mimogrede povedano, po stroki fizik. Nobile ni prikrival veselja nad tem, da je nastopil toliko zaželeni trenutek. Zdelo se mu je, da so vsi dobri duhovi z njim. Posadka je bila odlično izbrana. Ljudje so mu zaupali. In to je pri takšnem podvigu veliko — skoraj vse. Med častniki, ki jih je dala na razpolago italijanska mornarica, so bili 32-letni Mariano, 35-letni Zappi in 28-letni Viglieri. »Italia« je bila opremljena s tremi motorji Maybachovega tipa. Vsak izmed njih je bil nameščen v posebni gondoli. Dve sta bili ob strani zrakoplova, ena pa v sredini. Motorji strojev so razvijali skupno 750 KS. »Italia« je lahko letela s hitrostjo 115 km na uro.

General Umberto Nobile, poveljnik odprave na Severni tečaj

je plezal po vrvastih lestvah kakor veverica in pregledoval varnostne naprave na balonu. Poleg Alessandrinija je bil tu še eden — 41-letni tehnik Natale Ceccione iz Fiesole, takisto izvrsten strokovnjak. Inženir Felice Trojani, 30-letni rojak iz Rima, je bil sograditelj zrakoplovov in teoretično in praktično podkovan do zadnjih podrobnosti. Poznal je na »Italio« vsak vijak, vsako zakovico. Nobile mu je določil službo pri višinskem krmilu.

Poleg naštetih so bili v odpravi še drugi: dva radiotele-

V pristanišču Kingsbay, kjer je bila zasidrana tudi matična ladja »Città di Milano«, je imela »Italia« svoj zadnji postanek pred poletom na Severni tečaj

Prva poskusna vožnja je šla iz Kingsbaya v Nikolajevo deželo. Na tej poti je Nobile odklonil sodelovanje dr. Behouneka, ki je postal zaradi tega nekoliko užaljen.

Prvi poskusni polet na poti 4000 kilometrov je trajal 69 ur in je zadovoljivo potekel.

Ponoči 23. maja pa se je »Italia« odpravila na svoje veliko potovanje. Pred odhodom je Nobile povabil člane posadke na čašo šampanjca. Navzoči so bili tudi poveljnik matične

Nadzornik strojnega parka je bil mladi inženir Ettore Arduino iz Verone.

Strojnik Pomella je bil doma iz Cassina, 30 let star, in je veljal za veščaka, prav tako drugi strojnik Calisto Ciocca, turinski rojak, star 31 let, skrajno molčeč mož. Obod zrakoplova je imel na skrbi 30-letni Renato Alessandrini iz Rima. Njegova naloga je bila zelo važna. Paziti je moral na ventile, da ne bi uhajal plin. Brž ko se je zrakoplov dvignil s tal,

grafista, 34-letni Ettore Podretti iz Ravarina ter 31-letni Giuseppe Biagi iz Medicine. Oba moža, da si boljših ni bilo mogoče želeti.

Med civilisti je bil najpomembnejši akademik prof. Pontremoli, ki se je zagrizel v vremenoslovje z gorečo vnemo. Tujca med posadko sta bila samo švedski fizik dr. Malmgreen in češki vremenoslovec dr. František Behounek.

nadaljevanje prihodnjič

Nergači so še vedno ostali

ČRTICA IZ DELAVSKEGA ŽIVLJENJA • ZA IZOBRAZBO OTROK DELAVCEV • NOVI STROJI IN STANOVANJA..

Mesec je že visoko obvisel na nebu, ko se je Jože vračal domov. Na blatni cesti v predmestju je srečal Janeza, ključavničarja v tovarni, s katerim so imeli pred nekaj meseci v sindikatu in delavskem svetu toliko sitnosti, preden so mu preskrbeli stanovanje. V medli svetlobi ulične svetilke sta se spoznala.

»Jože! Pozdravljen, Jože!« ga je vesel pozdravil Janez. »Prava sreča, da sem te srečal. Že dolgo sem se ti nameraval zahvaliti in ti nekje na samem toplo stisniti roko. Ti si največ pripomogel, da sem dobil stanovanje. Ne veš, kako sem ti hvaležen! Ne veš, kaj pomeni zame pošteno stanovanje!«

Jože pa se je samo grenko nasmehnil in pospešil korak.

»Kje si hodil do te pozne ure?« je začel Janez pasti radovednost.

»Sestanek delavskega sveta smo imeli.«

»Ste razdeljevali stanovanja v novem bloku?«

»Ne, ta smo že zadnjič. Danes smo delili dobiček.«

»Dobiček. Bo kaj denarja?«

»Drugo polovico, trinajste bomo še izplačali, ostalo pa...«

»Kako...?«

»Veš, predlagal sem, da bi podjetje najelo inštruktorja za 70 otrok naših delavcev. Delavski svet je moj predlog sprejel in del dobička bo šel tudi za to.«

»Kaj? Mi pa bomo dobili samo še polovico...?« je nekaj zabundral predse Janez in brez pozdrava zavil na desno proti stanovanjski koloniji.

Jože pa je obstal od preseñenja. Gledal je za Janezom, dokler ni izginil med hišami. Globoko je zajel sapo in zavzdihnil: »Nikdar ne veš, kdaj boš napravil tako, da bodo ljudje zadovoljni. Toda, topot sem ravnal prav. Da, saj sem vendar svetoval samo dobro. Za naše otroke gre. Za to, da dobimo delavci tudi iz svojih vrst tehnike, inženirje, profesorje. Oh, kako rad bi bil v svoji mladosti študiral, toda moral sem delati, garati za kruh...«

Mladost! Vedno bolj se je Jože odmikal mestu. Nič več niso pot razsvetljevale svetilke in noge so se mu vedno globlje pogrezale v blato. Toda Jože tega ni niti opazil. Njegov misli so pohitele nazaj, v mlada leta.

»Mladost? Toda, mar je pri petintridesetih letih človek že star?« Jožetu se je zazdelo, da je bilo šele včeraj, ko je napisal v četrtem razredu osnovne šole v nalogi, da bi rad po-

stal inženir. Oče je že hranil denar za šolanje. Toda prišla je mamina bolezen in Jože je moral na delo, da niso sestrice stradale kruha. Zadnje ideale je podrla še vojna. In morda je Jože prav zaradi vsega tega predlagal na delavskem svetu, da bi namenili del dobička za inštruktorje otrokom delavcev.

Nekaj članov je sicer godrnjalo, toda prepričal jih je. Šlo je mnogo lažje kot pred leti za tiste stroje, zaradi katerih se je sprl s polovico tovarne.

In Jožetu je v trenutku zašla misel na tisto burno sejo delavskega sveta pred tremi leti.

rih po kletah in podstrešjih, je ugovarjala večina.

»Toda kaj bo, če bodo ljudje ostali brez dela, brez zaslužka? Pomislite malo naprej! Tudi sam sem z družino v vlažni sobi. Novi stroji pa nam bodo že v nekaj letih prislužili stanovanja, verjemite mi!«

In delavski svet je glasoval za stroje.

Cez mesec dni so bile volitve novega delavskega sveta. Jože je med vsemi kandidati dobil najmanj glasov in je izpadel iz delavskega sveta. Ni mu šlo v glavo, s čim se je tako zameril svojim tovarišem, delavcem. Postal je zagrenjen, saj je vedno hotel le dobro

Dane Kay, sloveči ameriški filmski komik, je prispel v našo državo kot odposlanec mednarodne organizacije za pomoč deci in mladini. 2. maja je prisostvoval 250-ti predstavi »Dunda Maroja« v jugoslovanskem dramskem gledališču v Beogradu. Na sliki je prikupni gost v razgovoru z Miro Stupica, ki igra v Držičevi komediji glavno vlogo.

Delili so dobiček. Za gradnjo stanovanj so ga nameravali odriniti dobro polovico.

Jože se je odločno uprl: »Tovariši, novi stroji so prvo. Te, kot svet stare mašine v obdelovalnici nam lahko vsak dan odpovedo. Vsa proizvodnja bo obstala in mi bomo brez dela.«

»Toda petdeset delavcev je brez stanovanja. Za njihovo zdravje gre, za njihove otroke, ki živijo v zadušnih prostora-

tovarni in delavcem. Poplačali pa so ga z nezaupanjem.

Leto je bilo hitro okrog. In spet so bile volitve v delavski svet. Jože je bil spet na kandidatni listi. To pot pa je odnesel med vsemi kandidati največ glasov. Kaj se je zgodilo?

Nič posebnega, le delavci so se prepričali, kako prav je imel Jože, ko se je boril za nove stroje. Le dobrega pol leta so obratovali, toda tovarna

je lahko znatno povečala proizvodnjo. Izpolnila je lahko vsa naročila, ki jih je poprej odklanjala. Ob koncu leta je ostalo pri dobičku 10 milijonov za gradnjo stanovanj.

Jožeta so izbrali za predsednika delavskega sveta. Delavci so mu zaupali in njegova beseda je vedno zalegla. Saj je imel Jože v predlogih v vseh svojih mislih globoko skrb za tovarno in za vse delavce. Nekaj nergačev je še vedno ostalo, posebno takrat so zagnali vik, ko so v tovarni uvedli norme in akord na vseh delovnih mestih. Toda kmalu so uvideli, da dobi vsak za pošteno delo pošteno plačilo in tudi godrnjači so se morali pomujati za dobrimi delavci.

In Jože? Dopoldne za strojem, popoldne na sestankih in komisijah. Kolikokrat se je ob taki pozni uri vračal domov. Toda nikdar ni godrnjal, nasprotno, kadar je delavski svet sklenil kakšno stvar v dobro tovarne in delavcev, je Jože veselo poživigaval proti domu. S posebno prizadevnostjo se je zavzel za poštena stanovanja delavcev. Dolge ure je žrtvoval na sejah za to. Nad 500 prostovoljnih ur je napravil na gradbišču novega stanovanjskega bloka in vsakokrat, ko je dobil kak delavec stanovanje, se je Jože veselil. Prav na tihem pa je upal, da se bo tudi njemu enkrat uresničila dolgoletna želja, da bo stanoval s svojo družino v svetli beli hiši. Za stanovanje v novem bloku je bil že na listi.

Prejšnji torek so delili ta stanovanja. Petdeset prošenj so pretresli za 5 stanovanj. Jože je bil že med najnujnejšimi prosilci, ko so brali prošnjo strojnika Toneta: »Stanujem z ženo in 5 otroci v podrti leseni baraki. Otroci bolehalo...«

Komisija si je belila glavo, koga naj izпустijo. Stirje prosilci so bili brez stanovanja, Jože ga je tudi nujno potreben. In kako se je gnal pri gradnji tega bloka! Ne, Jože mora dobiti stanovanje.

Jožetu pa je prav takrat živo stopila pred oči suha, boleha postava strojnika Toneta. Že pred letom mu je obljubil: »Tone, med prvimi boš dobil stanovanje.« Zdaj Jože ni dolgo pomišljal, ko je dejal: »Tovariš Tone dobi stanovanje namesto mene. Mi bomo še nekoliko počakali...«

S takimi mislimi je Jože prišel do doma. Previdno je odprl vrata v malo sobico. Zatohtli zrak in vlaga mu je udarila v lice. Spodtaknil se je ob zibelko in najmlajši sinček je pretresljivo zajokal. Zbudil se je tudi triletni Jožek in zavelkal. In Tončica se je na pol v spanju pritožila: »Zaspana sem.« Žena je utrujena vstala in kar v temi, da ne bi zbudila otrok, pogrela večerjo. Ko je jedel, ga je proseče vprašala: »Jože, kdaj gremo v novo stanovanje?«

»Potrpi. Zdenka, potrpi! Tudi mi pridemo na vrsto...«

B. Kuhar

OBISK PRI EGIPTOVSKEM VELEPOS LANIKU

VELEPOS LANIK, KI JE ŽE »STAR BEOGRAJČAN« • PRE-
POTOVAL JE ŽE VRSTO DEZEL • USPEŠNA DIPLOMATSKA
POS LANSTVA • LETOS NAMERAVA NA BLED, KJER BO
V SAVI LOVIL POSTRVI • GLADKO GOVORI VEČ SVETOV-
NIH JEZIKOV • NAVDUŠEN JE ZA NOGOMET IN »NAVIJA«
ZA NASO »CRVENO ZVEZDO«

Nekoliko pozna beograjska pomlad še ni z zelenjem prekrila dreves in gole zemlje in tudi ozračje je še dovolj mrzlo, da človek rad posesti ob zakurjeni peči. Tako sem tudi tistega popoldneva sedela ob odprtem kaminu, v katerem je gorel ogenj in se razgovarjala z gospodom Huseinom Rudžijem, prvim veleposlanikom Egipta v Jugoslaviji.

Gospod Husein Rudži je pravzaprav že »star Beograjčan«. Prav te dni je minilo dve leti, odkar je bil imenovan za poslanika in je prispel v naše glavno mesto. Ko sta se kasneje Egipt in Jugoslavija sporazumela, da svoji diplomatski predstavništvi dvigneta na stopnjo veleposlanstva, je bil gospod Rudži imenovan za prvega ambasadorja Egipta v Beogradu.

Egiptovski veleposlanik je zelo prijazen in ljubezniv gostitelj v svoji hiši. Sam pripravi gostom čaj, dodaja sladkor, postreže s pecivom in egiptovskimi cigaretami.

»Toda kadar gre za črno kavo ali egiptovske cigarete, nisem nič kaj dober Egipčan — je smeje povedal gospod Rudži, ki ne pije črne kave in tudi ne kadi. — Zato pa toliko raje ponudim dobre cigare in cigarete svojim prijateljem in znancem in se veselim, če jim ugajajo.«

Gospod Rudži izredno rad pije čaj in kakor pravi sam, ga v razgovoru s prijatelji lahko popije tudi po več skodelic. Morda se je privadil čaju že predavnimi leti, kot študent v Veliki Britaniji, kjer se je pripravljaval, da postane zdravnik. Studiral je medicino tri leta, potem pa se je po nasvetu svojega strica posvetil diplomatskemu študiju na univerzi v Cambridgeu.

Plamen v kaminu je zbledel, pa je gospod Rudži sam naložil nekaj polen, da je spet poživil ogenj. Ko sem ga opazovala, me je zanimalo, kako se je privadil naši kar precej hladni klimi, če jo primerjamo z egiptovsko. Toda ta klima za gospoda Rudžija ne pomeni nikakršno novost. V svoji dolgoletni diplomatski službi, ki jo je začel še zelo mlad, je prepotoval vrsto evropskih in tudi izvenevropskih dežel in v tem času se je privadil na londonsko me-

glo, na mrzle holandske vetrove in tako tudi na beograjsko košavo in sneg.

Po dokončanih študijah v Angliji se je gospod Rudži vrnil v Kairo, kjer je bil zaposlen na Ministrstvu za zunanje zadeve. Svojo diplomatsko pot je začel v Rimu, nato v Londonu, Haagu, Berlinu. Pred drugo svetovno vojno se je gospod Rudži iz Berlina z avtomobilom vračal v domovino preko naše države. Pot ga je vodila skozi Beograd in takrat ni pomislil, da bo čez petnajst let spet videl te kraje, toda tokrat ne le kot slučajni potnik. Od tedaj pa do svojega prihoda v Beograd je videl še neštete druge

Veleposlanik v pogovoru v svojem stanovanju v Beogradu

dežele, živel v raznih podnebjih, v Ameriki in Aziji; udeležil se je prvega zasedanja Organizacije Združenih narodov v San Franciscu, videl je New Mexico, Havano, Montreal in mnoga druga mesta.

Po dveh letih bivanja v naši deželi je obiskal skoro vse njene kraje in spoznal naše ljudi. Obšel je skoraj vse naše republike, največ pa je bival v Sloveniji in Hrvatski. Egiptovski veleposlanik zelo rad potuje, rad opazuje pokrajino, obiskuje mesta, se razgovarja z ljudmi, in sprejema vedno nove in nove vtise. Plitvička jezera ima še danes živo v spominu. »Videl sem že slapove Niagare — je

Husein Rudži, egiptovski veleposlanik v Jugoslaviji

jo gojimo do svoje domovine.

V prostem času pogosto obišče razne prireditve, na katerih prikazujejo naše narodne pesmi in ples. Posebno rad posluša makedonske narodne pesmi, ki ga, kakor sam pravi, še posebno spominjajo na ritem in včasih tudi na melodije pesmi, ki so jih peli v njegovem rojstnem kraju. Zelo mu ugajajo naše narodne noše, pisane vezene, njih nenavadna živost in barvitost. Je tudi vnet obiskovalec koncertov, operetnih, dramskih in baletnih predstav. Pogosto obiskuje umetniške razstave. Sem prihaja največkrat za to, da spet vidi nekatere slike in kipe, ki mu prav posebno ugajajo. Zelo rad pa gleda tudi konjske dirke, zakaj jahanje je njegov najljubši šport. Posebno rad se razgovarja s preprostimi ljudmi, šoferji, prodajalci časopisov, cvetličarkami in slučajnimi znanci.

Veleposlanik Rudži pripoveduje, da v vseh deželah, ki jih obišče, želi spoznati predvsem tisto, o čemer se tista dežela razlikuje od druge, pa čeprav so to le kake jedilne specialitete ali pa narodne pesmi, plesi, običaji, umetnost, razne posebnosti naroda in njegove tradicije.

Egiptovski ambasador bere knjige v francoskem, angleškem, italijanskem in nemškem jeziku. Nekoliko govori tudi špansko in holandsko. Francoskega jezika se je naučil že kot otrok, angleščine v šoli, ostalih jezikov pa kasneje, v letih svo-

• konec na str. 504

ZEMLJA USTVARJA POGOJE ZA ŽIVLJENJE

Razvoj znanosti v zadnjih desetletjih je odkril mnoge vire energije, o katerih se našim prednikom niti sanjalo ni, hkrati pa tudi nove bolezni, proti katerim so bili starejši rodovi brez moči. Posredoval nam je spoznanje, da so funkcije naših organov v zvezi s kemičnimi laboratorijem našega organizma.

V Ferrari, Italija, so imeli zdravniki kongres, na katerem so obravnavali najnovejša spoznanja s področja naravoslovnih ved. Tega sestanka so se poleg zdravstvenih delavcev udeležili tudi kemiki, agronomi, biologi, farmakologi in zoologi. Vsi skupaj so debatirali o stvari, ki zadeva vse ljudi: o širjenju nekaterih kroničnih bolezni.

Nekateri učenjaki bi radi naprtili vzrok tega pojava hlastnosti in naglici sodobnega nemirnega življenja. Drugi pa pobijajo ta nazor in pravijo, da je človek skozi stoletja ostal telesno eden in isti, nespremenjen, in se je že od nekdaj moral boriti z različnimi nevarnostmi. Trle so ga vojske, lakote, epidemije. Življenjske razmere naših prednikov so bile prav tako ali celo še bolj neurejene kakor dandanes. In vendar niso podlegli. Treba je torej iskati vzroka drugod — v naši prehrani, ki je najvažnejši regulator človeškega zdravja.

Ko smo pri prehrani, je prav, da se vprašamo: kakšna je prazgoprava njena podlaga? Odgovor: Devet desetih prehranbenih predmetov dobivamo posredno ali neposredno iz zemlje. Torej ni nobenega dvoma, da sestoji človek v jedru iz istih kemičnih prvin kakor rastline, ki nas obdajajo. Kadar pa se zemeljska površina, ki te rastline hrani, izčrpa, da ne more več pravilno hraniti rastlin, se tudi v našem organizmu nekaj premakne. Ta premik se izraža v nezadostni količini rudnin, ki jih z rastlinsko prehrano sprejemamo iz zemlje.

Zgodovinsko je dokazano, da se je površina zemlje na mnogih mestih izčrpa, izrabila, medtem ko so druge površine še popolnoma neizrabljene. Površine zemlje v Mali Aziji, ki

CLOVEKOVO ZDRAVJE ZAVISI OD ZDRAVJA ZEMLJE, KI GA HRANI • PREHRANA — NAJVAŽNEJŠI REGULATOR CLOVESKEGA ZDRAVJA

so v zgodovinski dobi slovele zaradi svoje rodovitnosti, so danes popolnoma opustošene, čeprav se je klima v žadnjih tisočletjih v teh krajih le neznatno spremenila. Nekaj podobnega bi lahko dejali o mnogih pokrajinah v Aziji in Afriki. Poleg teh ozemelj, ki so izčrpana, pa so deli sveta, kjer je zemlja še vedno rodovita in vsako leto daje svoje plovce. Dokazano je s poskusi, da zemlja mnogokje ne vsebuje za življenje važnih mineralij. Humus ima premalo apna, drugod manjka spet kobalta, joda ali česa drugega. Seveda rastline, ki rasejo v takšnih krajih, ne uspevajo dobro, ker jim manjka življenjsko važnih snovi. In ker pogrešajo te snovi rastline, jih ne dobe niti živali, niti človek.

Razume se, da takšno osiromašenje zemeljskih tal izziva posledice tudi v rastlinskih, živalskih in človeških organizmih. Škoda, ki nastane zavoljo tega, je čisto nepreračunljiva. Ameriški listi so nedavno pisali o tipičnem primeru, ki lahko pojasni tudi to vprašanje. Neka kobilarna, ki je vzgajala prvovrstne žrebce za konjske dirke, je začela iz neznanih vzrokov propadati. Konji iz te žrebčarne so leta in leta zmagovali na mednarodnih dirkah in so jih zaradi tega visoko cenili. Vsakdo je stavil nanje in je tudi dobival stave. Nenadoma pa se je sreča obrnila. Konji so začeli pešati. Sprva so zaostajali za svojimi tekmeci, nazadnje sploh niso več prihajali v poštev za dirke. Kaj je bilo vzrok?

Lastnik žrebčarne je proučeval razne možnosti propadanja, toda nič pravega se mu ni posvetilo. Zato je sklenil, da bo opustil žrebčarno. Tedaj je prišlo nekomu na misel, da bi

bilo dobro, če bi napravili analizo zemljišča, na katerem so se pasli konji. Možu, ki je prišel s tem predlogom, so se vsi smejali, toda ne dolgo. Vsi so namreč videli, da rase na pašnikih za žrebce izredno lepa in visoka trava. Večdar se je pokazalo, da je imel možakar, ki je predlagal analizo zemlje, popolnoma prav. Humus je bil namreč reven, brez mineralov, ki so za krmo dirkalnih konj nujno potrebni. Pomanjkanje teh mineralov je povzročilo, da so konji fizično propadli in niso bili dovolj vzdržljivi za dirke. Zamenjali so torej vrsto gnojil — in glej! — uspeh ni izostal. Živali so se začele popravljati, postale so spet odporne in so jele vnovič zmagovati.

Podobna stvar se je pokazala tudi pri ovcah na neki avstralski farmi. Lotila se jih je bolezen, ki so jo pripisovali neki žuželki. Toda žuželka ni bila kriva, pač pa se je pokazalo, da je v zemlji premalo kobalta. Ko so dodali krmi malenkostno količino te snovi, se je stanje ovac popravilo. Bolezen je izginila sama od sebe, kakor se je začela.

Izčrpanost zemeljskih tal je torej lahko pogosto kriva marsikakšnih nedostatkov v naši prehrani — in kje je vzrok, da se to dogaja? Samo v preintenzivnem obdelovanju zemlje. Včasih namreč dobiva zemlja premalo gnojil ene vrste in preveč takšnih, ki jih ne potrebuje. Največja škoda pa nastane tedaj, če sadimo na isti površini zaporedoma ene in iste rastline. Prav tako tudi ni prav, da gojimo na istem prostoru vedno iste živali. Torej kolobarjenje, kolobarjenje!

V Severni Ameriki so na določenem prostoru zemljišč v zadnjih petdesetih letih odteg-

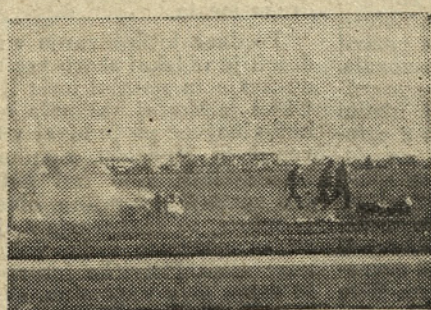
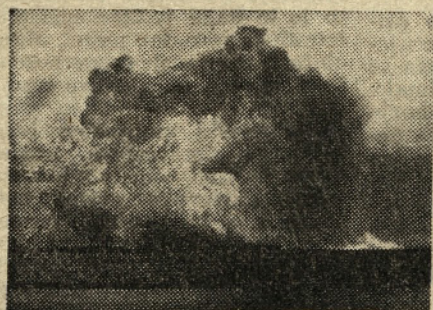
nili 400 tisoč kg fosforja. Potrebnovali bi dva milijona ton fosfatnih gnojil, da bi primanjkljaj izenačili. Pa ne le to. Veliko škodo povzročajo kmetijskim pridelovalcem tudi razni industrijski plini, ki izpuhtevajo z dimom vred v zrak, plavajo nekaj časa nad zemljo, potem pa jih dež potisne k tlom, kjer se nato vpijejo v zemljo in jo zastrupljajo.

Tudi človeški organizem odaja pri svojih funkcijah razne kemične snovi, ki jih mora nadomestiti. Če jih ne nadomesti v zadostni meri, pride organizem iz ravnotežja in zboli. Ker pa je konec konca res, da izvirajo vse sestavine našega organizma iz zemlje, ni nobenega dvoma, da zavisí človeško zdravje od zdravja zemlje, ki nas hrani.

Poleg tega pa nastajajo še druge okvare, ki zavzemajo morda še huje oblike. Če nastajajo nepravilnosti v našem zdravju zaradi tega, ker zemlja ne nudi vsega tistega, kar človeški organizem potrebuje, povečujemo nevarnost za zdravje še s tem, da ponarejamo razna živila, da bi jih napravili vabljivejša in slastnejša — za oko, ne pa za želodec. Pri tem se dogaja, da odtegujemo hrani važne snovi, ki so nam potrebne za zdravje in življenje. Pomislimo le na to, kako prede-lujemo olja in iz česa delamo margarino! Umetne maščobe in sintetična olja povzročajo obolenja jeter in razne bolezni, ki jih poznamo zaradi izmenjave snovi. Takšne bolezni se pojavljajo v mnogo večjem obsegu tam, kjer belijo hrano z umetnimi maščobami, kakor tam, kjer uporabljajo za zabelo olivno olje in surovo maslo.

Nekatere države so pod vtisom kongresa zdravnikov in biologov v Ferrari sklenile, da bodo sistematično raziskovale svoja zemeljska področja zaradi ugotavljanja, če ne primanjkuje zemlji snovi, ki so osnovne važnosti za življenje in zdravje človeka. Saj ni mogoče tajiti, da ne bi bilo med zdravjem ljudi in hrano, ki jo uživajo, nobene zveze. Prav tem stvarjem bo treba tudi pri nas v prihodnje posvetiti več pozornosti, kajti tudi pri nas se pojavljajo obolenja in bolezni, ki dostikrat izvirajo iz pomanjkanja snovi, ki so za čvrsto zdravje neobhodno potrebne.

ATOMSKA EKSPLOZIJA? — NE!

Avtomobilske dirke, ta vroglavi lov za rekord, so zahtevale že nešteto žrtev. Spomnimo se samo lanskih avtomobilskih dirk v Franciji ali pa vseameriških dirk, ki zahtevajo leto za letom smrtno žrtev. Letos se je podobna nesreča pripetila na Angleškem, kjer so bile velike avtomobilske dirke v aprilu. 26-letnemu dirkaču Tonyju Dennisu je v najhujši brzini eksplodiral motor dirkalnega avtomobila Jaguar. Vozilo so v trenutku zajeli plameni in gost dim je preprečil reševalcem, da bi bili mogli morda še rešiti vozača, ki je bil v vozilu.

Med redkimi primeri, ko skrbi človek brez neposredne lastne koristi za blaginjo živali, je tudi zanimanje za tiste živali, ki jim preti pogin. Morda je darvinizem v tem pogledu zaostрил človeško vest in vzbudil, če že ne izrazit čut sorodstva z živalmi, vsaj več razumevanja za nastajanje in minevanje. S tem pa nikakor niso obvarovane pred izumiranjem tiste živali, ki ne storo človeku nič zalega. Se v zadnjih tri sto letih je na tako majhnem področju, kakor je Slezija, izumrla trinajst vrst sesalcev in ptičev, da sploh ne govorimo o mnogih nižjih živalih, o katerih so kvečjemu nekateri strokovnjaki vedeli, da so izginile.

Lahko pa rečemo, da smo zadnjega pol stoletja storili dosti več kot kdaj prej za ohranitev in ponovno vzrejo redkejših živali. V nekaterih deželah so uredili zaščitne parke in izdali posebne zakone, da bi zavarovali živali pred lovci in nepremišljenimi škodljivci. Skrbstvo ne zajema samo živali, ki bodo morda nekoč pozneje človeku spet koristile, kakor losi, marveč presega tudi čisto zoološko-znanstveno zanimanje.

Seveda si ljudje radi laska-
jo, da gre pri tem za socialno
akcijo, da bi pokazali dobro
srce, sočutje z bitji, ki jim preti
smrt. Tudi takšni plemeniti na-
gibi morda sovplivajo pri tej
posebni vrsti varstva živali.
Prvoborci tega gibanja so ne-
dvomno prežeti s pošteno za-
vestjo, da opravljajo nekakšno
poslanstvo, da je človek naj-
višji, najrazumnejši in naj-
spretnější med vsemi bitji dol-
žan reševati šibkejšje pred po-
gubo, zlasti, če jih je prej sam
obilno pomagal uničevati. V bo-
ju za obstoj pa človek živalim
ne prizanaša, človek tudi ne
priznava sovrstnikom.

Zašli pa bi na stransko pot in skregali bi se z resnico, če bi presojali takšno ravnanje samo z moralne plati. Med poglavitnimi vodilnimi motivi, ki soodločajo pri umetnem ohranjanju izumirajočih vrst, je gotovo ta, da človeka razveseljuje, kar je redkega. Redkost sama je nekakšen plus med človeškimi vrednotami: celo abnormitete nam plačujejo, kadar jih razstavimo na ogled. Redkost soodločilno določa ceno.

Želite srebrno lisico?

Na prvem mestu je reja ko-
žuharjev. Človeku sicer ni uspe-

verni Ameriki in Aziji, svoj prvi transoceanski sen. O tem je sanjari bil možak, ki je imel pozneje z drugačnimi načrti več sreče: John Jacob Astor iz Wall-dorfa pri Heidelbergu. Njegovo pustolovski in polno trgovanje s kožuhovino je našlo častno mesto ne le v gospodarski, marveč tudi v literarni zgodovini, in spodbudi se, da se ga spominja tudi zgodovina živali.

Da bi razširil trgovanje z
Dalinim vzhodom in da bi

leta 1910 zmedel trgovske kroge: iz Kanade so poslali na dražbo kozuhovine v Londonu petindvajset vzgojenih srebrnih lisic. Rejca Chas. Dalton in R. T. Oulton sta delala petindvajset let poizkuse s črtnimi lisicami in čeprav menda nista imela pojma o Mendlovih zakonih, sta živali »mendlovala«. Kar naprej sta križala lisice in tako vzgojila nekako obstranski rod srebnodlakastih lisic, ki je nato dal z medsebojno plemenitvijo najbolj izbranih živali čistokrvne srebrne lisice.

To je bila barva,, ki jo je svetovni trg želel. Vsekakor je bilo nevarno, da bodo zaradi prevelike ponudbe odgojenih kužuharjev padle cene. Toda prvi učinek je čisto drugačen. Kužuhi so zanimali kupce manj kakor živi kužuharji, kajti stotero in stotero rejcev bi bilo rado posnemalo Daltonov in Oultonov zgled. Par srebrnih lisic — lisice so po naravi enoženške — so plačevali boljše kakor najmenitnejše plemenske bika in najzlahtnejše žrebce: leta 1912 so na dražbi prodali nekega lisjaka z lisico za 35.000 dolarjev. Ker ni bilo dovolj plemenskih živali na trgu, so pridobili špekulanti opcije na še nerojene mladiče. Špekulacija s srebrnimi lisicami je bila tako divja, kakor je bila nekaj let prej z rudosledi zlata. Že je zrastle dve so družb, v katere so vložili dobičkaželjni denarniki trideset milijonov dolarjev.

Vojna 1914 je končala to vrtoglavico. Toda reja kožuharjev se je prebila in se razvila v široko pridobitno področje. Leta 1938 je bilo v Kanadi čez deset tisoč kožuharskih farm. Praktično so skoraj vse srebrne lisice in polovica kanadskih vidler, kolikor jih prineso na trg, produkt reje. Rejci so bili sploščeta še prepričani, da je treba omogočiti živalim za razplod življenje, ki bo ustrezalo njihovim navadam v svobodni naravi. Uredili so razsežne farme, da bi se lisice svobodno gibale, in jih gojili v parih. Toda takšna sentimentalnost je višala trgovske stroške.

A black and white photograph of a man wearing a fedora hat, holding three small, fluffy puppies in his arms. The background is a snowy, wooded area.

lo v pravem pomenu udomačiti živali, katerih krzno predeluje v kožuhe. Dleslej vsaj nobena lisica ali kuna, ki so jo vtaknili v ujetništvo, še ni pokazala, da bi bilo v nji zamrlo prirojeno svobodoljubje. Vsi severni kožuharji so ostali pristni divjaki in tako bo pač še dolga leta. Divjost pa ne preprečuje, da ne bi iz tega kovali denarja in z rejo želi več dobička kakor z lovom.

Do nedavna je bil lov na kožuharje pravzaprav romantična obrt, pri kateri je bilo nemalokrat hudo vroče. Po osemnajstem stoletju sicer ni bilo več obsežnejših vojn za lovišča, ampak lov na kožuharje in trgovina s krznom sta bila, daleč izven svojega gospodarskega pomena, pretveza političnih ekspanzij. Na sledi kožuharjev so skušali podjetni moške vedno iznova osvajati svet. Ko so potihnilli boji med Angleži in Francozi, je prišlo zaradi kožuhovine do novih spopadov z Rusi. Amerikanci so povezali z zamisljivo svetovne trgovine krzna, ki naj bi strla angleško nadoblast v Se-

ustvaril redno pomorsko zvezo s Kitajsko, ki je bila tiste čase največje tržišče s kožuho vino, je ustanovil Astor leta 1810 na obali Tihega oceana, na skrajnem severozahodu Združenih držav, mesto Astoria; to ime oznanja Astorjevo slavo po svetu, in sicer kot cigaretna znamka in hotelski izvesek. Kožuho vinoarsko mesto so nekaj let po ustanovitvi zasedli Angleži, spremenili so ga v trdnjavo in ga kot naselbino sprdeli vrnil Amerikancem; angleški trgovci s kožuho vino so v njem gospodarili še pol stoletja. Astoria se je naposled odrekla svojemu pravemu poslanstvu in se razvila iz skladišča kožuho vine v središče lososjih konserv. Trgovina s kožuho vino je ohranila svojo staro smer od Vzhoda proti Zahodu. Plovba čez severni Atlantik je ostala stara velika trgovska pot, angleška Hudson's Bay Company pa tista sila, ki obvlada svetovni trg.

Metode lova na kožuharje se niso posebno spremenile, dokler ni presenetljiv dogodek

KMEČKO PROLETARSKO

Pisatelj Ivan Cankar je preživel večino svojega življenja na Dunaju in v Ljubljani. Toda v svojih delih je redko opisoval velemestne razmere. Pisateljski navdih ga je neprestano vodil nazaj v domači kmečki in trški svet, iz katerega je izšel. Iz tega okolja je zajel največ gradiva za umetniško oblikovanje. Globoko v sebi je nosil njegove bolečine, kakor jih je spoznaval v svoji prvi mladosti in nikoli pozabil. Iz njega so govorile izkušnje generacij.

Cankarji so star slovenski kmečki rod. Kmetje Cankarji so bili raztreseni na obeh straneh Polhograjskega pogorja in po Barju, pa tudi Pivki, materin rod, so iz onih krajev. Z eno samo

izjemo so družine Cankarjev skozi zadnja stoletja pripadale kmečkemu proletariatu. Imeli so malo ali nič zemlje, hodili so na dnino, otroci so jim naglo umirali, sklepali so nenavadne ženitve, da bi prišli do zemlje in se zelo veliko selili iz vasi, da se je za njimi gubila sled.

Rod, ki mu je pripadal Ivan Cankar, je bil doma iz Velike Ligojne. Po matrikah mu lahko sledimo nazaj v 17. stoletje. V vsaki generaciji je bilo več družin Cankarjev — sorodnikov. V Veliki Ligojni so živeli na samotni kmetiji v Kotlih, na številkah 2, 18 in 30 in na Rázpótju nad vasjo. Samo kmetje iz Kotel, podložniki čemšeniške in kasneje logaške graščine, so bili polgruntarji, vsi ostali pa bajtarji.

Praded Ivana Cankarja je bil polgruntar samotar po domače Kotnik v Kotlih, njegov ded pa tretjinar na Rázpótju. V naslednji generaciji se je preselil na Vrhniko in prešel med tržane, kjer ga je v razdobju meščanskega liberalizma dočakal gospodarski propad.

Zivljenje matere-mučenice, ki ji je pesnik posvetil knjigo Na klancu, se je pričelo v še večjih preizkušnjah.

1

Pisateljev oče krojač Jožef Cankar, ki je ustanovil na Vrhniku delavsko izobraževalno društvo.

Na samotnem hribu nad Veliko Ligojno, kjer se cesta iz vasi prevlači na dve strani, proti Horjulu in proti skritemu Žazarju, je stala na Rázpótju ena sama kmetija — »pri Cankarju«. Tam je živel ded Ivana Cankarja, Boštjan. Imel je šest otrok, ki pa jih je pobirala bolezen. Edini sin, ki je ostal, se je izučil za krojača in se 1823 preselil na Vrhniko. Vseeno se je pri hiši ohranilo ime »Pri Cankarju« do naših dni.

2

Podjetni Jakob Cankar, pisateljev stari oče, se je na Vrhniku oženil s tržanko in si dobil delavnico v največji hiši na Bregu, plemiški Callinische Gült, kjer so bili vrhniški uradi in sobe za potujočo gospodo, ki je prenočila v trgu. Mimo hiše je vodila tranzitna cesta iz Trsta.

OB OSEMDESETLETNICI

3

Vrhnika ni živela samo od prometa. Sestavljala so jo tri naselja: prevozniški Breg, obrtniška Vas in kmečki Hrib. Na Vasi so bili ob potoku strojarji. Obrt je imela tradicijo in odjemalce tudi v jermenarjih, ki so delali za prevozništvo. Ena izmed slikovitih strojarskih hiš ob potoku, ki teče od Starega mlina.

Še danes najdete v starih hišah dokaze sožitja trga z modo svojega časa. Ekonomski razcvet po napoleonskih vojnah je prinesel empirsko in bidermajersko pohištvo. Stikalo in zraščalo se je staro in novo.

4

»Repov grad« na Vasi ob strojarskem naselju, menda najstarejša vrhniška stavba.

5

Deset let po prihodu je Jakob Cankar kupil hišico na Klancu. Prodal je Rázpótje, šival doma ali pa hodil po hišah. Bil je hišni krojač bogatih tržanov. Žena mu je rodila skoraj vsako leto otroka. Ko je 1840 umrla, sta jih imela že dvanajst. Prvotna hiša je bila krita s slamo.

KORENINE CANKARJEV

Klanec je predstavljal poseben svet. Ob strmi poti se je gnetlo dvajset stisnjenih hiš. To so bili domovi poklicev, ki jih je zahteval promet — voznikov, brodnikov, kovačev, kolarjev in ostalih obrtnikov. V malih hišicah so družine živele svoje skromno življenje.

6

Pod Klancem je cerkvica sv. Lenarta, otroci s Klanca so gledali njeno streho in zvonik. Nad Klancem pa je Sv. Trojica, na katero se veže mnogo motivov v Cankarjevih delih. Slika je posneta izpred doma Cankarjev.

Vdovec Jakob Cankar se je že 1841 vnovič poročil. Vzel je služkinjo Barbaro Bernot, doma iz kamniškega okraja. Prvi otrok je bil Jožef, Cankarjev oče. Nad hišo št. 141 na Klancu so se zgrinjali oblaki — grozeče naraščanje števila otrok. V obeh zakonih se jih je rodilo krojaču enaindvajset. Le devet jih je preživelo prvo mladost. Sin Jožef se je izučil za krojača, da bi po očetu prevzel obrt, ostali so se razšli.

7

Z žirovskih Ledin je prišel gostaški sin Martin Pivk za mlinarja k dvojnemu gruntarju Rozmanu v Vrzdencu

ROJSTVA IVANA CANKARJA

v Horjulski dolini, uporno vas, ki je bila desetletja sprta z vsemi oblastmi. Mlin je stal na samem pod vasjo ob Šujci ali Veliki vodi. Hlapec je v mlinu doživel vaški roman in se oženil 1841 z Micko Sedejevo, dekletom z osminke grunta. »Vénarji« so imeli velike njive in so spadali med trdnjše Vrzdence.

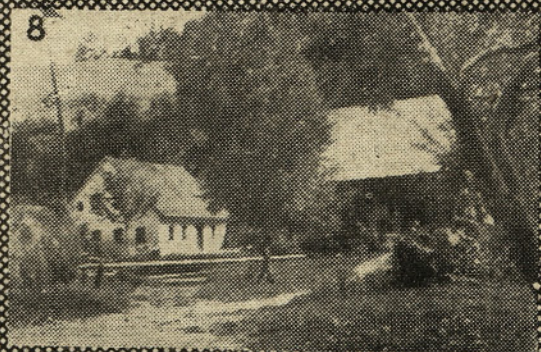
8

V gospodarskem procesu sredi 19. stoletja so izpreminjali mline v žage, ker se je les dobro prodajal. Tudi bogati Rozmani so preuredili mlin v žago. Martin Pivk je postal žagar in tesar. Tudi v mlinu na robu vasi je rojstvo sledilo rojstvu. Tretja je bila Neža, rojena 1843, Cankarjeva mati.

9

Pivkova družina v Vrzdencu se je preselila v vas k Sedejevim in si uredila na št. 28 iz prejšnjega hleva dom. Bilo je že pet otrok, ko je jeseni 1847 presenetila družino vest: »Očeta je hrast zmečkal!«

Mati se je oprijela babištva, mala Neža je prevzela gospodinjstvo — v šolo ni nikdar hodila. Vdova z otroci je zapustila Vrzdence in se za zaslužkom preselila na Vrhniko.

Vrhniko je zadel z izgraditvijo Južne železnice med 1850 in 1857 težak gospodarski udarec. Usihal je cestni promet in z njim zaslužek v trgu. Obrtniške družine so propadale. Krojač Jožef Cankar se je 1867 poročil z Nežo Pivkovo in kupil od očeta hišico na Klancu. Družina se je pogrezala v bedo. Hiša na Klancu bi morala 1879 na dražbo, toda prav tedaj je zajel Klanec velik ogenj in oderuh je prodal le pogo-riščce.

Ivan Cankar je bil star tri leta, ko so se selili s Klanca. Obe družini, starega očeta in očeta, sta se zatekli v opuščene furmanske hleve (Mantova, Šircov hlev) in v plesnivo staro hišo ob Ljublanici, dokler niso našli začasnih bivališč v trgu ob Stari cesti. Na sliki sta dve stanovanji, kjer so živeli prehodno, ker niso imeli za najemnino. V teh bridkih izkušnjah se je v Cankarju izklesal lik matere — mučenice.

Nastopila je doba velike emigracije, najprej v Slavonijo in Bosno, kjer so sekali gozdove, nato v Ameriko. Tudi Cankarjev oče je odšel, a se vrnil in iskal zatočišče kot gostač. Zadnja leta je preživel sam »pri Kvedru« na Vasi (Petkovškova ul. 1), kjer je umrl leta 1914. Dva pogleda na hišo sta s ceste, tretji z dvorišča.

Od Cankarjev se je v vsakem rodu obdržal na Vrhniku in si ustvaril družino le sin, ki je prevzel po očetu obrt. Ostali so se razšli. Z Jožefom Cankarjem je ugasnila na Vrhniku tudi krojaška obrt Cankarjev.

Ivan Cankar pogosto obravnava usodo kmečkih proletarcev, ki so dali tu-
jini delo svojih rok in se na starost onemogli vrnili v rojstni kraj. Vrhniška ubožnica, »Špital« na robu Brega, je dajala zadnji dom tem siromakom. Med imeni njenih stanovalcev najdemo tudi Cankarje.

Dr. Fran Petre

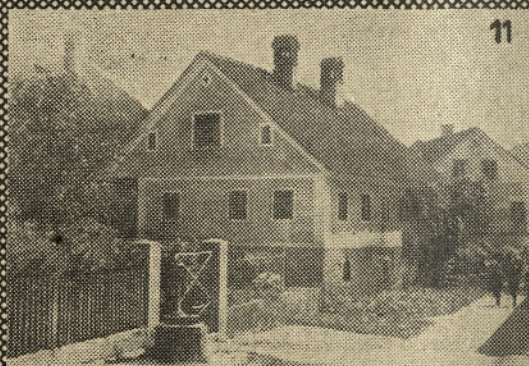
STEVENSON, večni demokratski kandidat za prezidenta ZDA, je bil pri nedavnih predvolitvah za prihodnje volitve prezidenta, ki bodo letošnjo jesen, spet enkrat premagan. Premagal ga je njegov najbolj prizadeveni tekmeč v stranki. Stevenson je bil trdno prepričan, da bo pri predvolitvah premagal Estesa Kefauera v državi Minnesota. Dan pred volitvami je povabil svoje najožje prijatelje k zmagoslavju v smokingih. Ko pa so po obilni večerji zvedeli, da je zmagal Kefauer, se je Stevenson prijel za glavo in vzdihnil: »To je kratkomalo strašno!... Da, res strašno. Po dobri večerji.

IRANSKI CESAR, 36-letni Mohamed Reza Pahlevi, je kajpada tudi šel med pisatelje. Pravkar je napisal prvo literarno mojstrovino: 45 strani dolg življenjepis svojega očeta, ki so ga zapadni zvezniki leta 1941 zaradi simpatij s hitlerizmom primorali, da je odstopil. Nato so ga pregnali v Južno Afriko, kjer je leta 1944 umrl. Baje ni hotel pregnati nemških agentov iz svoje dežele, zaradi česar so sovjetske in angleške čete zasedle njegovo deželo. Kdo bi vedel, kako se bo nekoč končal življenjepis njegovega sina, sedanjega iranskega cesarja!

MENZA NEMSKIH STUDENTOV v Bonni je namenjena samo študentom in nameščenecem univerze. Jedača je poceni in kolikor toliko zadovoljiva. Menza pač! Zadnji čas pa je dobila velik prirastek gostov. Častniki in podčastniki nemškega ministrstva so jo začeli pridno obiskovati. Posledica: velika skupina študentov je pisмено protestirala pri centralnem študentovskem odboru. A kaj se hoče, tudi častniki in podčastniki nove nemške vojske se ne morejo s svojimi prejemki gostiti po hotelih in mondénih restavracijah!

CHURCHILL je nedavno popoldne obiskal igralski kazino v Monte Carlu in sedel za isto mizo kakor znani ladjedelničar in dobičkar Onassis. Churchill je kar naprej stavil po tisoč francoskih frankov na številko 17. Dvajsetkrat je izgubil, nato pa je le prišla številka 17 na dan in je Churchill prinesla 35.000 frankov. Za en sam popoldan se kar čeden zaslužek zlasti za upokojenca.

GRSKA KRALJICA FRIDERIKA se je nedavno mudila v Parizu, kjer je spet vabila na krožno vožnjo pripadnike raznih dinastij, vladajočih in propadlih. Tudi letošnje poletje bodo prevladovali mladi »vladarji«, ki jih je ljudstvo vrglo s trona. Da raznim nevestam plave krvi, ki jih je iz leta v leto več, ne bi primanjkovalo ženinov, so za dodatek objavljene tudi nekateri dediči milijonov. Povabljeni sta tudi princesa Margareta in hčerka vojvodinje Kentske. Vsem se bo krasno godilo na izletu, saj bo stroške plačalo gostoljubno grško ljudstvo.

OPERETA NA OBALI

Monte Carla

Zahodni svet je v aprilu srečno opravil obe »najznamenitejši poroki letošnjega leta«. V Ameriki se je omožila Trumanova edinka, v najmanjši kneževini Evrope pa je princ Rainier poročil filmsko igralko Grace Kelly. Fanfare so potihnile, zaboji šampanjskih steklenic so odšli med odpad, zamrlji so poslednji odmevi tudi po najbolj razpisanih bulvarskih dnevnikih. Ostale pa so mnogotere govorice. Če se bomo z njimi malo pozabavali, storimo to le zato, ker nam opereta v Monacu razkriva marsikaj zanimivega iz današnjega zahodnega sveta.

Dve zameri

Trumanovi edinki so zamerili, ker se je poročila prav tisti dan, ko je imela Demokratska stranka svojo veliko predvolitveno pojedino, na kateri padejo težki milijoni dolarjev v strankin volilni sklad. No, ta izpad bodo že še lahko naknadno poravnali. Vsebolj nevshečna je bila pridiga, ki jo je imel »mondeni« dvorni kaplan princa Rainierja, 67-letni Francis Tucker v nedeljo pred poroko v Monte Carlu. V navzočnosti poročnega para je Tucker razodel, da je vrli princ leta 1953 »iz državnih razlogov« žrtvoval svojo takratno ljubezen do francoske filmske igralkke, 27-letne Gisèle Pascal. Res, Gizela se je medtem omožila s filmskim igralcem Raymondom Pellegrinom. Ampak — tako je z dvignjenim prstom naglasil mondeni pridigar — »kakor je princ Rainier pred tremi leti ostal zvest svojemu ljudstvu, tako bo poslej zvest svoji zali 26-letni nevesti Grace Kelly«.

S to pikro opombo je dvorni kaplan posegel v sršenovo gnezdo spominov, ki ne princu Rainierju ne njegovim državljanom niso nič kaj prijetni. Vsi se še spominjajo lanske prinčeve pobitosti, ki ji ni bila vzrok ljubezenska odpoved, marveč velik finančni polom, ki je pretil ugonobiti liliputansko kneževino na skalovju pri-sojnega Monaca.

Gala-party in Grace Kelly

Lani 1. avgusta so vedeli povedati, da se je 32-letni princ po dolgih tednih osamljenosti spet enkrat nasmejal. S svojo

sestro princeso Anteaneto je prišel v belem smokingu na »gala-party« Rdečega križa v Monte Carlu. Ko je nastopil ameriški komik Danny Kaye s svojo imenitno plesno parodijo, se je klavirni princ do solz nasmejal. Za pogrnjeno mizo je sedela tudi koketna, četudi že priletna Zsa Zsa Gaborjeva, ki je pozorno opazovala, kako si je Rainier s servieto obrisal solze. Gaborjeva se je spogledljivo nasmejala vladarju Monegasov. Toda »poslednji šarmantni princ našega prozaič-

Rainierju Grimaldiju, poglavarju liliputanske kneževine Monaco, je bilo že mnogokrat zelo vroče, zlasti lani. O tem vam pripovedujejo zgodbe v tej in naslednjih številkah »Tovariša«. Na sliki pa ga vidite z nevesto Grace Kelly pri civilni poroki v »prestolni dvorani« vladne palače. Tudi tu si je večkrat obrisal pot s čela, kajti to pot gre zares... Na desni sta nevestina sestra in mati.

nega stoletja« — kakor je ameriška klepetulja Elza Maxwell razglasila monegaškega princa — ni nasedel. Imel je dovolj vzroka, da se je otepal vsega, kar je bilo v zvezi s filmom in podobnimi posli, vstevši radio in televizijo.

Toda lani v maju je začel Rainier dvoriti filmski lepotici Grace Kelly. Po njeni zmagi v Cannesu je pohitel ponjo s svojo najlepšo limuzino in jo popeljal na svoj grad. Razkazal ji je vsa torišča svojih »shobyjev«: obrtno delavnico, kiparski atelje, zbirko gramofonskih plošč, džesovske instrumente, na katere je lani tenko piskal, pa tudi svoj živalski vrt. Grace Kelly se je kajpada zgrozila, ko je panterica »Mouk« skozi rešetke objela princa, še

bolj pa, ko je junaški princ stopil v levo kletko in pokazal svojo dresuro levinje »Ma poule«, stare dve leti in pol.

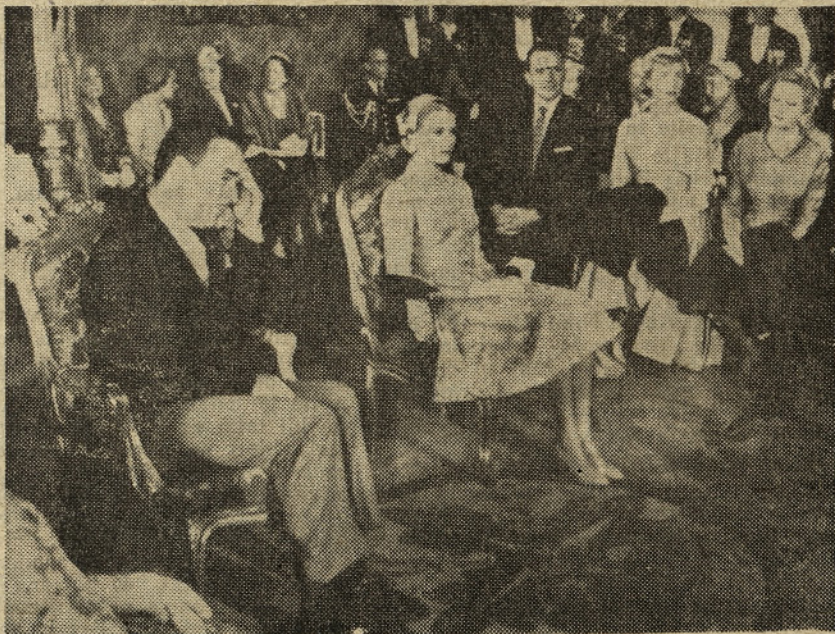
Razbita banka

Se nekaj tednov pred to preizkušnjo svoje korajže je bil princ sila molčeč in skromen. Lani v juliju se je moral večkrat ponižati, čeprav je — vsaj formalno — eden izmed poslednjih absolutističnih vladarjev na svetu. Čeprav ima kneževina Monaco od leta 1911 svojo ustavo kot dedna monarhija, sta država in vladar eno. V državnem svetu je samo 18 poslancev, ki jih izvolijo samo moški, a ta »parlament« je docela odvisen od vladarjeve milosti. Lani pa se je v tej pritlikavi državi, ki slovi po hazardu in pustolovščinah, zgodilo nekaj, česar poprej ne bi bil spravljal skupaj niti najbolj prekanjen igralec. Princ Rainierju so razbili banko. Ne igralo banko pri roletih v Monte Carlu, marveč tisto pravo »Monegaško družbo za bančne posle in dragulje«. Ta banka je šla v konkurz. In s to banko je grozilo propasti premoženje kneževine Monaco. Francosko okrožno sodišče v Aix-

sedami: »Zdaj pa vendar že dokazi, da nisi operetni knez!« Odločna mati, strah družine, živi že mnogo let na gradu Marchaisu pri Laonu, ki je last družine Grimaldi. Princesa Charlotta je v svojem življenju temeljito preizkusila vso mavrico človeških slabosti, strasti in polomov. Mati ne kroti levov, pač pa skrbi za padle deklice, iz boljših krogov seveda. To ji je menda prirojeno. Njena mati je namreč bila zala perica Julietta Louvet, ki je na začetku hašega stoletja prala perilo takratnemu poročniku in prestolonasledniku Louisu, dedu sedanjega princa Rainierja. Sad te ljubezni je bilo garnizijsko dete Charlotta, ki ga je princ Louis pozneje na očetovo zapoved posvojil.

Malo zgodovine

Princ Louis, ki je od leta 1922 do 1949 sedel na prestolu dinastije Grimaldi v Monte Carlu, je pozneje omožil svojo hčerko Charlotta »stanu primerno« s francoskim grofom de Polignacom. Rodila mu je dva sina — Rainierja in Anteaneto — in je naposled pobegnila s svojim hišnim zdravnikom dr. Dalmassom. Rainierja in nje-

en-Provence je dolgo raziskovalo, kdo je pravzaprav povzročil finančni polom, ki je ogrožal tudi francoske finance; kajti francoska republika je po pogodbi iz leta 1918 obvezana priskočiti kneževini Monaco na pomoč.

Brž na pot

Princ Rainier je v tistih kritičnih dneh brž mobiliziral svoje zveze s Parizom. Svojo uniformo francoskega polkovnika, preobloženo z raznimi odlikovanji in s kolajno francoskega odpora je dal pospraviti v svojo popotne kovčke. Kmalu po znameniti »gala-party« Rdečega križa je odbrzel v Francijo. Predvsem je obiskal svojo mamo princeso Charlotte de Polignac, ki je sprejela sina z be-

govo sestro so nato vzgajale jako moralne guvernante in ded ga je poslal v neko zasebno šolo na Angleškem. S trinajstim letom je prišel Rainier v prinčevsko šolo du Rosey v Laussane, kjer je ostal dve leti. Razen Rainierja sedita danes še dva absolventa te princevške šole na prestolu: Reza Pahlevi kot perzijski šah in Baudoin kot kralj Belgijcev... Tik pred drugo svetovno vojno (1939) je bil Rainier z materinim priimkom Grimaldi vpisan na univerzo v Montpellieru. Nato je obiskoval še diplomatsko šolo v Parizu. Ko so prihrumele nemške čete, se je na univerzi vpisal v odporiško skupino in pridobival rekrute za sabotažne in kurirske posle.

● nadaljevanje na str. 504

Stare prigode — nov smeh

Malo je ljudi, ki ne bi radi imeli anekdot. Premetena vprašanja, duhoviti odgovori, to je žarišče smeha, nujno jedro sleherne anekdote. Mnogokrat nam nudijo prijetno razvedrilo že tiste znane anekdote »z brado«, kot na primer o Marku Twainu, Napoleonu, Balzacu in drugih, ki se ponavljajo iz roda v rod po vsem svetu.

Tokrat nam pošilja naš sodelavec iz Beograda devet anekdot o znanih srbskih osebnostih. Dogodile so se že davno pred prvo svetovno vojno, vendar še vedno vzbujajo mnogo vedrega smeha; v njih pa spoznamo nekatere pomembne osebnosti tedanje Srbije.

Nika Alas o književnosti

Med dvema vojnoma so v Beogradu sloveli znani »ribji večeri«, ki jih je prirejal v majhni krčmi ob Savi, med beograjskimi ribiči dobro znan pod imenom Nika Alas, slavni matematik in znanstvenik Mihajlo Petrović.

Na nekem takem večeru je poleg slavnega matematika sedel neki profesor književnosti. Za vsako ceno je hotel od Petrovića zvedeti, kaj misli o književnosti. Znanstvenik se je zelo nerad pogovarjal o umetnosti, čeprav je tudi sam pisal izredno duhovite in zanimive potopise.

»Ne vprašujte me!« ga je prosil, »ni pomembno, kaj mislim o književnosti. Ker pa sem matematik, bi se moje mišljenje dalo izraziti v dveh ali treh formulah.«

»Pa jih povejte!« ga je vztrajno silil profesor.

»To je tako,« reče Niko Alas: »En mož — to je lirika, dva moža — balada, mož in žena — novela; dve ženi in mož — roman; dva moža in žena — drama in dva moža in dve ženi — komedija. V tej formuli so vse zvrsti književnosti.«

»Kaj pa mislite o književni kritiki?«

»Tudi o njej se lahko izrazim v formulah: Kadar prepisujejo iz ene knjige — je plagiat, iz dveh — esej, iz treh — študija; iz štirih pa disertacija.«

Kako se je branil pisatelj Sremac

Ko je nekoč znani beograjski kritik zameril Stevanu Sremcu, češ da je v njegovem romanu »Pop Cira in pop Spira« preveč stranskih epizod, ki nimajo posebne zveze z osnovnim motivom romana, ga je Sremac vprašal:

»Ali nosite suknjič?«

»Nosim,« je odgovoril kritik.

»Kaj pa vam služita na suknjiču tista dva gumba ob strani?«

»Hm, hm, zato, da je suknjič lepši.«

Sremac se nasmeje:

»No, tako je tudi z mojimi epizodami v romanu.«

Spomnite se na poplavo Donave

Ob vhodu neke majhne dunajske krčme je bila obešena tablica z naslednjim opozorilom: »Nikarte kaditi! Spomnite se na veliki požar v hotelu »Astoria« v Linzu.« Djura Jakšić, srbski književnik in slikar, ki se je slučajno mudil s prijatelji v tej krčmi, je vzel svinčnik in pripisal: »Ne pljuvati! Spomnite se na poplavo Donave!«

Joče, ker mu ni bil sorodnik

Znani beograjski igralec Milorad Gavrilović — »stari gospod« — je na ulici opazoval pogreb beograjskega bogataša Luke Celovića. Pogrebni sprevod se je pomikal po Terazijah in Gavrilović je v množici ljudstva opazil svojega »velikega« kolega Čiča-Ilija Stanojevića. Ko je opazil solze v očeh priljubljenega komika, se je začudil.

»Čemu jokaš, Čičo? Ali je bil pokojni Celović tvoj sorodnik?«

»Ne, ni bil.«

»Čemu vendar jokaš?« se čudi Gavrilović.

»O, prav zato se jokam, ker ni bil moj sorodnik.«

Brzak v gledališču

Nekega večera je književnik Dragomir Brzak, kateri je v sodelovanju z Jankom Veselinovićem napisal ljudsko dramo »Djido«, prisostvoval neki krstni predstavi v narodnem gledališču v Beogradu. Pred njim je sedela neka dama, katere klobuk je bil takó velik, da Brzak sploh ni mogel videti na oder. Ko se je predstava začela, je Brzak prijazno zaprosil omenjeno damo, naj sname klobuk, toda ta je njegovo prošnjo meni nič tebi nič preslišala. Tedaj ji je Brzak dejal glasneje:

»Cujte, gospa, če ne snamete klobuka, se bo razburjal ves parter.«

Trmasta dama ni upoštevala niti tega opomina. Tedaj si Brzak natakne svoj cilinder in vsi prisotni gledalci za njim so začeli glasno godrnjati:

»Dol klobuk, dol klobuk! Kakšen cepc je to!«

Dama, ki je mislila, da to velja njej, je nenadoma snela veliki klobuk.

Govorila bi vsa Evropa

Dositij Obradović, znani srbski književnik in prosvetitelj (1742—1811), se je leta 1810 v družbi s Karadjordjem, vodjem srbske vstaje, napotil na neko ljudsko slavo. Na poti je bil poledica in Karadjordje ga opomni:

»Starček, pazi, da ne padeš!«

»Hm,« reče Dositij, »pazi, da ti ne padeš, zakaj če padem jaz, ne bo nihče vedel, če padeš ti, bo o tem govorila vsa Evropa.«

Polovico si je sam pridržal...

Neki obubožani kmetič v oddaljenem srbskem naselju je oboževal svetega Ni-

kola, ob tem pa ni imel ničesar, da bi si dal v lonec, kaj šele, da bi pogostil goste, ki jih pričakuje. Razmišljal je, kaj naj stori, sedel je tako in razmišljal do večera in srkal žganjico, ki mu je »pritekla« slučajno. Nato je napisal svojemu oboževancu pismo, češ da nima cvenka niti za svečo, o pečenki pa, da se mu niti ne sanja. Prosil ga je, če je zares pravi svetnik, naj mu pošlje sto dinarjev. Pismo je naslovil »svetemu Nikoli« in ga takoj naslednjega dne, ko se je mudil v trgu, spustil v poštni nabiralnik.

Ko so poštarji razdeljevali pošto, so hitro opazili pismo z nenavadnim naslovom. Spočetka niso vedeli, kaj naj s pismom počno, toda nekdo se je domislil:

»Gotovo piše neki radikalec Nikoli Pašiću (ta je bil tedaj predsednik radikalne stranke in predsednik srbske vlade). Pošljimo ga njemu!«

Pismo je zares dospelo na predsedništvo vlade. Odprl ga je šef kabineta in ga nemudoma izročil naslovljencu. Stari Nikola Pašić, ki ga je ljudstvo imelo rado vse dotlej, dokler je bila radikalna stranka napredna, je s pismom napravil po svoji stari navadi. Iz listnice je vzel bankovec za 50 din, kar je tedaj pomenilo velik denar, ter ga izročil šefu kabineta, rekoč: »Pošljite mu to, ker se je že tako zgodilo.«

Čez tri dni so beograjski poštarji spet našli pismo, naslovljeno »svetemu Nikoli«. Izročili so ga Nikoli Pašiću, ki ga je vsebina pisma seveda nekoliko iznenadila.

»Dragi moj svetnik! Hvala ti, da si uslišal mojo prošnjo, da si mi poslal denar, da imam s čim proslaviti slavo. Toda prosim te, kadar mi boš denar vravič pošiljal, ga ne smeš poslati preko tistega lopova, Nikole Pašića, ker si je sam pridržal polovico...«

Dober nasvet

Dobro znani komediograf Branislav Nušić je bil vedno pripravljen, da nudi svojim prijateljem dober nasvet, seveda, če so ga za to prosili. Tako ga je nekega dne obiskal prijatelj in potožil o svojih težavah v zakonskem življenju. Tri mesece da je že od tega, ko se je sprl z ženo, toda ona odteje ne spregovori, brž ko on pride domov. Prijatelj je vprašal, kaj naj stori, ker misli, da je edini izhod iz te zagate ločitev.

Nušić se je zamislil, nato pa povsem resno dejal:

»Nikar tega ne stori, ker take žene ne boš nikjer več dobil!«

Matematika in glavobol

Pred kavarno je sedela družba pisateljev. Nekdo je pripomnil, da si je Pascal kot dijak zdravil glavobol z geometrijskimi vajami.

»Pri meni je bilo nasprotno,« je pripomnil veliki srbski komediograf Jovan Sterija Pöpović, »jaz sem si na primer kot dijak izmišljal glavobol, da sem se s tem rešil geometrijskih nalog.«

OD LUKULOVIH POJEDIN DO DANAŠNJE PREHRANE

Formula »Panem et circenses« — kruha in cirkuških iger! — je izražala preziranje proletarskih množic v mestu Rimu. Bilo je res tako. Množice niso zahtevale kaj več kakor poceni kruh in brezplačno delitev kruha siromakom. Ne, ker bi imele kruh najrajši, ampak če bi bile namesto kruha zahtevale mesa, ne bi bil mogel nihče ustreči njihovi želji. Že v starem veku niso nikjer tam, koder so nastala večja mesta, zadostovale črede za pretežno mesno prehrano.

Tako je ostalo do današnjih dni. Če izvezam redko naseljene dežele živinorejcev, se preživlja revnejše prebivalstvo vsepovsod, na deželi kakor v mestu, s kmetijskimi pridelki, ne z živino. Celo v premožnejših deželah, kjer ima tudi najrevnejši res svoj vsakdanji kruh, uživa le majhen del prebivalstva vsak dan meso. Velika večina se mora temu odrekati, nikakor ne iz vegetarijanskih vzrokov, marveč ker je meso predrago. Reja klavne živine se je prilagodila »normalni«, to je nezadostni, z različnimi dohodki omejeni potrošnji mesa, in vsakokrat, kadar v izjemnih okoliščinah narašča povpraševanje, nastanejo s tem hude stiske. Če hranijo v vojnem času več milijonov ljudi, ki se rekrutirajo pretežno iz siromašnejših ljudskih plasti, na primer vojake, z obilno mesno hrano in če prejemajo delavci v oborožitveni industriji višje mezde, je treba potrošnjo mesa racionirati celo v takih deželah, ki so s krmo in živino tako bogate kakor Združene države Amerike, ker pač mesa ni za vse dovolj. Izkušnje v drugi svetovni vojni so vnovič opomnile tiste, ki so pozabili, da je meso tudi v naših časih na pol luksuzno živilo.

Zgodovina človeške prehrane kaže, da se v tem pogledu ni bistveno nič spremenilo, odkar so se ljudje trajno naselili in se naučili obdelovati polja. Zemlja očitno ne rodi dovolj, da bi hkrati preživljala ljudi in živali. Torej imajo prednost zlasti poljski sadeži, ki služijo neposredno človeški prehrani: najprej kruh, nato meso. Toda premožni in vladajoči razredi, ki pojedjo obilo mesa, zahtevajo, da jim bodi miza obilno obložena z mesom. Zaradi tega se polja spet spreminjajo v pašnike ali pa trošijo preveč žitnega pridelka za živinorejo. In tako dalje, dokler ni ne za ubožnejše prebivalstvo po mestih ne za deželane same dovolj žita in nastajajo upori zaradi kruha. In potem je treba po-

PANEM ET CIRCENSES • MESO IN KRUH • LUKULOVA KUHINJA • KAKO SO POKUŠALI NOVA JEDILA • NAPREDEK ŽIVINOREJE • ČEBELARSTVO

pravljeni v obratnem smislu: z agrarno reformo in z osvajanjem žitorodnih dežel.

Lukulova kuhinja

Razredni boji v starem veku so bili nenehna bitka med kruhom in mesom. Navzkrižje je bilo očitno že v grških mestnih državah, zlasti v Sparti, ki je postala v četrtem stoletju pred

terih je bilo mesne hrane v tolikšnem obilju in takšni raznovrstnosti, da podobnega nikoli pozneje.

Največji razkošnik med razkošniki je bil Lucij Licinij Lukul, sodobnik Julija Cezarja. Pojedine so mu zagotovile trajnejšo slavo kakor njegovo vojskovanje z Mitridatom. Vendar ga moramo pohvaliti, da ni

Prizor z rimske pojedine — (po starinski vazi)

našim štetjem kmetijska država z razseznimi pašniki. Toda Grčija je dežela duhovnih višin: književnost klasične dobe le medlo in priložnostno odsvita zadeve vsakdanjega življenja. Temeljiteje in zgovorneje pa obravnavajo v Rimu socialna vprašanja. V vseh rečeh, ki se nanašajo na politiko, slišimo skoraj samo o kruhu. Zavoljo kruha sta brata Grakha netila upore. Preskrba s kruhom je bila še v cesarski dobi najbolj zgoč problem vseh, ki so hoteli vladati v Rimu. Zraven pa rimski pesniki in sociologi niso nehali opisovati pojedine gornjih plasti, pri ka-

bil samo ohol požrešnik, marveč je ljubil tudi duševne užitke. V njegovem domu so se shajali umetniki in modrijani in celo pri bogato obloženi mizi so obravnavali najgloblja metafizična vprašanja. O dobrotah kuhinjske umetnosti, po kateri je Lukulovo ime nesmrtno zaslovelo, pa pravzaprav ne vemo mnogo, kljub neštetim anekdotam, ki pripovedujejo o njegovih posebnostih in njegovi velikodušnosti. Njegova trajna zasluga pa je, da je s svojih vojnih pohodov v Prednji Aziji prinesel v Evropo češnjo. Novi sad so poimenovali po mestu Kerasos na jugo-

vzhodni obali Črnega morja, kjer se je Lukul najprej naslajal z njim.

Vse so pojedli

Rimski sladokusci so bili, po pravici povedano, vsejedci, se pravi, pokusili so vse, kar se jim je zdelo kakorkoli užitno. Naloga kuharjev je bila, da so z najbolj nenavadnimi surovinami pripravljali posladke. Včasih je uspelo, včasih ne. Visoka kuhinja Rimljanov je bila, kakor je tudi še danes, kuhinja vseh pravih sladokuscev, eksperimentalna kuhinja; da lahko izbereš najboljšo, moraš vse pokusiti. Čim bolj redke, eksotične in dragocenejšo vrste mesa in pridatkov, tem bolj so zaželeno. Strokovnjake so razpošiljali v najbolj oddaljene pokrajine države in celo na tuje iskat redko perutnino, redke ribe, lupinarje in školjke ali pa tudi zaželeno vrsto divjadi in pašnih živali. Poročila omenjajo pegatke iz Severne Afrike, fazane z obal Kaspiškega morja, pave iz Medije, ki so jih imeli sprva le za okrasne ptice, nato pa so jih tudi jedli, šoje in vodne krogarje z Nila, ostrige s Helesponta in mnoge druge redkosti.

Bili pa so Rimljani tudi v razkošju umni gospodari. Ker je bil uvoz eksotičnih živali nenavadno drag in nezanesljiv, so začeli kmalu rediti tiste živali, ki jih niso radi pogrešali pri pojedinah bogatih snobov. Tako so presadili rodove živali v Evropo, mnogo drugih, ki bi jih sicer zatrli lovci, ribiči in zankarji, pa so obvarovali pogube.

Že okoli leta 100 pred našim štetjem so uredili prvo gojišče ostrig. Sergij Orata je menda prvi začel gojiti ostrige. Kmalu nato so nastali umetni ribniki — piscinae — za sladkovodne ribe; vsak dvorec na deželi je moral imeti vsaj posodo za mre-ne. Pogumneje se je odločil Lukul: pri svoji vili na morski obali je dal zgraditi bazen za morske ribe, v katerega je iz morja pritekala slana voda. Toda tudi to metodo so kmalu presegli drugi, ko so s pomoli ogradjali plitko morsko vodo, in tako imeli vsak čas sveže morske ribe.

Gojitelji in rejci

Ker na lovih niso ujeli dovolj divjačine, so uredili parke z divjadjo. Ta moda je prišla iz Orienta in jo je poznal že mlajši Scipio Afričan. V Italiji so najprej napravili ograde, da so zajcem preložili pot. Ime leporaria — zajčji vrt — je ostalo, ko so za Lukulovih časov uredili živalske vrtove za veliko divjad: Quintus Fulvius Lupinus je slovel v Rimu kot izumitelj teh gozdnih jetočnic in še po dveh tisočletjih jih ima vsak knežji dvor.

Ceprav je vse to streglo samo zadovoljstvu redke gornje plasti, ne moremo reči, da ne bi bil kult kuhinje v splošnem pripomogel k napredku živinoreje. Ker so bili petični Rim-

● konec na str. 504

KDOR ZBIRA ZBIRK DOBI

Današnji pregovor ima za seboj polno potrdil iz vsakdanjega življenja, kar nam dokazuje s tem, da je nastal in se ohranil do današnjih dni. Ob kakšni priložnosti ga bomo torej slišali. Prav lahko rečemo, da zelo pogosto. Pa naj povemo eno izmed najpogostnejših.

Gospodična X je zelo lepa, prijetna, vljudna, skratka, ima vse one lastnosti, ki jih mora imeti ženska. Ker je že v letih, ko stopajo dekleta v zakon, ima nič koliko snubcev. Toda enemu manjka ta lastnost drugemu druga in tako nam bo dala gospodična X s svojim vedenjem in nenehnim odklanjanjem ženinov priložnost, da bomo razložili na njenem primeru zgornji izrek. Zgodilo se je namreč takole: gospodična je po vrsti odbila vse najboljše snubce in odločila se je za prav neprijetnega in neumnega moškega. Vsi vedo, da je dobila, kot pravi naš pregovor: kdor zbira, zbirka dobi.

govor zbirka, to je, nekaj kar ni prav prida. Kar kmalu bodo privošljive prijateljice šušljale: kdor zbira, zbirka dobi. Kaj so hoteli s tem povedati. No, tole, kar smo že mi z našo kratko historijo: imela je dosti lepih, pametnih in prijetnih fantov, toda nihče izmed teh ji ni bil po godu, izbirala je in izbirala in izbrala najslabše.

Pa še drug primer. Gospodinja hodi vse dopoldne po trgu, kupuje jabolka, jih otipava, poizkuša, pregleduje cene in se ne more odločiti, kaj bi vzela za zimsko zalogo; druga spet prebira pomaranče, ko jih končno prinese domov, ugotovi, da je videla dosti lepših. In če ima le količak smisla za najdobje ljudsko poezijo — za pregovore, bo prav gotovo sama sebi priznala, da se večkrat zgodi kot pravi pregovor: kdor zbira, zbirka dobi.

Kdaj je nastal pregovor? Tega ne bomo skušali ugotavljati, ker se nam gotovo ne bi posrečilo, toda jasno je, da ima za seboj, simbolično povedano, leta izobilja, ne leta lakote. Kajti ljudje bodo vedno izbirali takrat, kadar bodo imeli na razpolago dovolj blaga. Ohranil pa se bo v vsakodnevnih uporabi in ne samo v zbirki pregovorov pač toliko časa, dokler bodo živeli na svetu ljudje, ki se veselijo, da vsako stvar, preden jo prevzamemo v svojo posest, natanko pregledajo in preobrnejo od vseh strani ... to je, vedno.

SPREHOD PO SPOMLADANSKEM VEČERNEM NEBU

Cepprav je na spomladnem večernem nebu manj izrazitih ozvezdij kakor na primer na zimskem, vseeno opazimo tudi ob tem letnem času še vedno dovolj lepih zvezd. Letos pa krasijo večerno nebo tudi trije planeti, kar da opazovanju še poseben poudarek.

Rimska cesta poteka ob večernih urah (okoli 21. ure) nizko od severovzhodnega horizonta preko severnega do zahodnega. Za opazovanje ob tem času ni ugodna. Že zelo nizko ob horizontu vidimo na zahodnem nebu ozvezdje Dvojčkov z znanima zvezdama Kastorjem in Poluksom. Od okoli 10. maja dalje bo na obisku v tem ozvezdju Venera — Večernica, najsvetlejši planet našega neba. Nekoliko niže in južneje od Dvojčkov pa opazimo ozvezdje Malega psa z zvezdo Prokionom, ki je šesta najsvetlejša zvezda stalnica našega neba. Severno od Dvojčkov pa opazimo prav tako nizko nad horizontom ozvezdje Kočijaža z lepo rumenkasto zvezdo Kapelo. Nad južnim nebom vidimo sorazmerno visoko dve svetli zvezdi: vzhodno od meridia zvezdo Klas v ozvezdju Device, zahodno pa zvezdo Regula v ozvezdju Leva. Nekoliko nižje pod Regulom pa opazimo v letošnjem letu planet Jupitra. V bližini zenita (nadglavišča) pa je vsakomur poznano ozvezdje Velikega voza. Če gremo s pogledom v smeri veznice zadnjih dveh zvezd v ojesu proti horizontu, bomo opazili svetlo rdečkasto zvezdo Arkturja v ozvezdju Bootesa ali Volarja. Nekoliko severneje od tega ozvezdja pa vidimo skupino zvezd — ozvezdje Venca, v katerem je lepa svetla zvezda Biser. Končno pogledimo še na severovzhodni del horizonta! Tu opazimo dve zvezdi, ki sta sicer značilni za poletno večerno nebo: prva je Vega v ozvezdju Lire, druga, ki jo vidimo nižje in bolj severno, pa Deneb v ozvezdju Laboda. Na jugovzhodu pa vzhaja prav okoli 21. ure ozvezdje Skorpiona, ki ga utegnemo opazovati nekako od 22. ure dalje. V tem ozvezdju vidimo tretji večerni planet, to je Saturn.

Na svoji navidezni poti med zvezdami se sreča Luna dne 3. maja z Marsom, dne 13. z Venero, dne 12. z Jupitrom, dne 24. s Saturnom in dne 1. junija ponovno z Marsom.

...da so za 1. maj 1942 z zavzetjem Broda na Kolpi slovenski partizani osvobodili prvi predel slovenske zemlje, v naslednjih dneh in tednih pa so osvobodeno ozemlje razširili na Kočevsko, Dolenjsko in Notranjsko ...

ALI VESTE...

Nadaljevanja

SNIDENJE S HUDOŽESTVENIM TEATROM

• s strani 490

ga bomo videli Pogodinovo igrano »Kremeljski zvoniki«, v kateri igra Boris Smirnov vlogo Lenina. Poleg tega sta na sporedu še Leva Tolstaja drama »Sadovi prosvete« in prizori iz Gogoljevega romana »Mrtve duše«.

Hudožestveni teater je poleg ruskega baleta najmočnejša manifestacija ruske gledališke dejavnosti. Globok, izviren, pristno ruski. Kakšna sreča, da ga bomo zopet videli. Stari prijatelji in poznavalci umetnosti Hudožestvenikov bodo imeli priložnost za primerjanje dveh gledaliških rodov, vsi pa upamo, da bomo deležni nekaj ur novih umetniških razodetij, ki nam bodo ostala prav tako nepozabna kakor prva pred več desetletji. St. K.

OPERETA NA OBALI MONTE CARLA

• s strani 501

Nato se je pridružil generalu de Gaulleu, povohal je svinec v Alzaciji, po nemškem zlomu pa vkorakal kot francoski kapetan v Berlin, kjer so mu v okolici poiskali razkošno stanovanje. Ko je njegov ded Louis II. leta 1949 umrl, je Rainier zasedel 652 let stari prestol dinastije Grimaldi, ki ji je bil začetnik prekanjeni in pustolovski genoveški trgovec Grimaldo.

»...a jedel bi rad!«

Po tem davnem dedu je rodovina Grimaldijev dedovala trgovsko žilico. To se je najbolj pokazalo leta 1863, ko je takratni vladajoči knez Carlo III. z zloglasnim borznim spekulantom Françoisom Blancom iz Bordeauxa spremenil kneževino Monaco v ruletno državo. Od tihmal je po najbolj zapuščenih ulicah Monaca, zlasti blizu pristanišča, potihnila pesem:

»Jaz sem ubogi Monaco na skali, ne sejem, ne žanjem, a jedel bi rad!«

Dohodki 1863 ustanovljene kazinotske družbe, ki je dodelila 20% delnic družini Grimaldi, so tej in njenim podložnikom zagotovili kolikor toliko brezskrbno življenje. Kneževina Monaco je postala zbirališče »mondenih« krogov. Ruleta in bakarati v Kazinu, razkošni hoteli in gostišča sladokuscev so privlačili ne samo aristokrate in bogataše, marveč tudi propalice, pustolovce in zbegane iskalce sreče. Med temi je bil 64-letni plešec, ki je lani povzročil, da se je pooblašilo sinje nebo nad Monacom in da je nastala kriza, ki je bila vse hujša in vse bolj žgoča kakor

vsi ljubavni škandali, ki so venomer obkrožali prestol Gri-maldijev. Možak, ki je staval premoženje pritlikave kneževine na kocko, je bil propal ban-kir Constantine Liambey.

(Dalje)

OBISK PRI EGIPTOVSKEM VELEPOSLANIKU

• s strani 495

je diplomatske službe. Od pisateljev ima najraje Sommerseta Maughama, ki ga je leta 1947 osebno spoznal v New Yorku. Med egiptovskimi književniki zelo ceni pesnika Šišaklija, Ilafeza Ibrahima, ki je poznan po vsem arabskem svetu, pa tudi sodobnega književnika Taufika el Hakima.

Z učenjem srbohrvaščine gre bolj težko. Ljudje, s katerimi prihaja v stik, vedno govorijo tudi enega izmed tujih jezikov, tako da mu je skoro nemogoče naučiti se našega jezika.

Ob koncu najinega pogovora sva se menila še o nogometu. V Egiptu je nogomet skoro ljudski šport. Razume se, da je v mlajših letih egiptovski ambasador tudi sam rad brcal žogo, sedaj pa je »navijač« za našo »Crveno zvezdo« in se udeleži vsake tekme, kadar igra njeno moštvo.

N. P.

OD LUKULOVIH POJEDIN DO DANAŠNJE PREHRANE

• s strani 503

ljani, ki so znali ceniti dobro meso, zvečine veleposestniki, so tekmovali, kdo bo imel najboljše živino. Cicero in še vrsta rimskih pisateljev soglašajo v tem, da je ljudstvo v najstarejši dobi Rima videlo v govedu človekovega pomočnika pri poljedelstvu, zato je bilo s smrtno kaznijo prepovedano klati govejo živino. Morda je ob spominu na to veljalo mesarstvo vedno za nižjo obrt.

Krave mlekarice so imele v rimskem kmetijskem gospodarstvu le majhno vlogo. Meščani niso nič kaj cenili mleka, presno maslo so prezirali kot barsko hrano; samo sir je bil ljudsko živilo, četudi manj pomembno kakor v Grčiji. Živino-reja je bila v resnici proizvodnja mesa in dobavljati dobro meso — to je bil ponos rejcev. Na velikih posestvih so redili živino po znanstvenih načelih. Skrbeli so za dobre hleve, za dobro krmo in predvsem za izbrane plemenske bike. Na sedemdeset krav sta bila po dva bika, enoletnik in dvoletnik. Po drugem letu so skopili vse bike. Tehnika skopljenja je gotovo iz Azije, kjer so jo najprej uvajali pri ljudeh. Rimljani so prezirali skopljence, živali pa so zelo radi skopili, ker so si s tem olajšali pitanje. Kopuni so bili prava delikatesa.

STREHA

Amerike

PISMO IZ LATIN-
SKE AMERIKE

ACONCAGUA PORAZENA • NAJVIŠJI VULKAN •
SLOVENE V EKSPEDICIJI • VISINSKA BOLEZEN •
ZMAGA IN STROGI PLANINSKI ZAKON

Santiago, aprila 1956

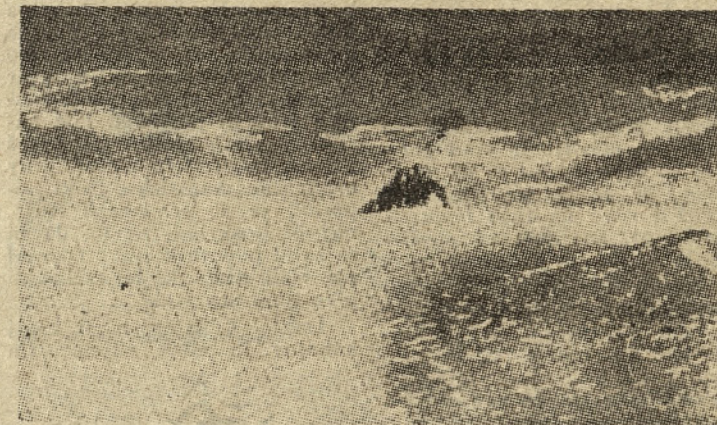
Ob nedavnem obisku v Santiagu sem imel priložnost, da sem se razgovarjal z vrsto znanih osebnosti. Na moje veliko presenečenje pa se v vseh razgovorih nihče ni maral niti najmanj dotakniti političnih dogodkov. Namesto tega so skoraj vsi moji znanci s precejšnjo mero ponosa govorili samo o odkritju novega gorskega velikan, ki za nekaj metrov presega famozno Aconcagua. Vrh je na čileanski strani Andskega masiva, zanimal sem se za podrobnosti in zvedel, da je to vrh Ojos del Salado, pokrit z večnim snegom in ledom in oddaljen le dobrih 276 km od argentinsko-čilske meje.

V resnici so bili že prej mneneja, da je Ojos del Salado višji od Aconcague, ki nosi naslov »Streha Amerike« in nekatere ekspedicije so hotele dokazati to trditev. Leta 1937 so štirje Poljaki trdili, da so bili na vrhu Ojos del Salado in izmerili njegovo višino 6870 m, že leta 1934 pa so bili na Aconcagui, ki meri 7035 m.

Tudi v poznejših letih je bilo mnogo vzponov. Člani Planinskega društva v Jujuyu v Argentini so bili prvi člani male ekspedicije, ki so trdili, da so dosegli vrh, toda pregnal jih je snežni metež z burjo, da niso mogli izmeriti višine. To je bilo leta 1951. Kasneje so Argentinci organizirali svojo drugo ekspedicijo pod vodstvom prof. Orlanda Breva in ob povratku razglasili, da so se povzpeli čez 7000 m višine in prišli do zaključka, da je Ojos del Salado najvišji vulkan na svetu in celo višji od legendarnega Llullailaco.

Letos 5. februarja pa se je odpravila na vrh čilska ekspedicija in prišla prav do roba ognjeniškega žrela, ki ga ni doslej dosegla niti ena ekspedicija. Vse prejšnje odprave so izgubile pot in se vzele na stranske grebene, ki v resnici niso najvišji. Sedaj pa so Čilanci izmerili višino — 7084 m, torej 49 m več kot Aconcagua.

Čilska ekspedicija se je začela pripravljati na vzpon sredi junija preteklega leta na iniciativo in s pomočjo polkovnika Zapettinija, komandanta vojaške planinske šole. Eks-

Najvišji vrh Amerike — Ojos del Salado

pedicija je računala ne samo na pomoč čilske vojske, temveč tudi na pomoč raznih znanstvenih ustanov, planinskih organizacij itd.

Prvi korak pri organizaciji ekspedicije je bil izbira njenih članov. Ni bilo treba dolgo čakati na prijave navdušenih prostovoljcev, med katerimi je bil neki Amerikanec geodet, ki so ga sprejeli kot filmskega snemalja, in slovenski rojak Sergej Domicelj. Ekspedicija je štela 28 članov, med njimi so bili pripadniki čilske armade, študenti, planinci, dva raziskovalca ledenikov, zdravnik itd.

Člani ekspedicije so več mesecev trenirali pri ledeniških vzponih in pri tem so bili pod stalnim zdravniškim nadzorstvom. Prav tako so se ves ta čas hranili s posebno vitaminsko dieto.

20. januarja letos so v vojni planinski šoli v Santiagu na zelo svečan način prebrali dnevno povelje, v katerem so bila podana podrobna navodila za ekspedicijo. In od tega trenutka dalje se je moralo vseh 28 članov odprave strogo držati obveznih vaj. Za mnoge je prepoved kajenja predstavljala največji del vseh priprav.

27. januarja zjutraj ob petih je krenila iz Ria Blanca vesela karavana v lahkih oblekah, ki so jih pa pozneje v taborišču št. 1 zamenjali s posebno obleko in obutvijo. Glavno taborišče je bilo postavljeno v višini 4160 m na Baranka Blancu. Od tod je tudi kapetan Gajardo

31. januarja poslal svoj prvi radiogram, v katerem je javil, da se ekspedicija pripravlja za glavni naskok. Od tega trenutka dalje so imeli kratki telegrami značaj vojnih poročil. V sredo, 2. februarja je Gajardo sporočil: »V višini 5300 m postavljamo novo taborišče. Od glavne baze smo oddaljeni 20 km. Močni vetrovi. Temperatura zelo nizka. Sedaj smo ob vznožju Ojos del Salado. Z glavno bazo smo prekinili zvezo. Do končnega uspeha se ne bomo več oglasili.«

Le tu in tam so prihajali redki radiogrami, ki so bili sestavljeni v nerazumljivem tehničnem jeziku in so zahtevali podatke o vremenskih spremembah v velikih višinah na ob-

perature (—23°). Končni »napad« na vrh je izvršilo devet ljudi pod vodstvom Gajarda. Ti so se razdelili v tri naveze in krenili iz taborišča št. 3, ki je bilo v višini 7000 m. Na zadnjem delu poti se je teže poskušoval eden izmed članov ekspedicije in zato je kapetan Gajardo odločil, da se ta skupina vrne v taborišče in nudi ponesrečencu vso pomoč. Člani ekspedicije so se tudi tokrat držali strogega planinskega zakona in niso hoteli sporočiti imen šestih alpinistov, ki so prispeli do samega vrha. Na vrhu gore so zakopali dokaze svojega podviga: razne zastavice, napis na pergamentu in podobno. Vse to so vložili v zabojček iz plastične mase, ki je zakopan v večnem ledu kot nema pričča tega pomembnega podviga v zgodovini alpinizma.

Visoki vrhovi Andskih obronkov se ne spuščajo v Čile v stopnjah, ki bi olajšale merjenje višine in zato so se pri merjenju Ojos del Salado morali kot izhodiščne točke poslužiti višine nekega znanega vrha v nižinskih predelih province Atacama. Od tod so višino neprestano merili s hipsometrom in tako končno prišli do podatkov, ki so se vedno bolj bližali pravi višini vrha Ojos del Salado. Na visoki planoti, ki je bila ob samem vznožju najvišjega vrha, so izvršili triangularna merje-

Vzpon po poledenem pobočju je posebno naporen

močju Copiapo ali poročila o vetrovih in peščenih ciklonih, o nizki temperaturi in vse pogostejših pojavih višinske bolezni med udeleženci odprave. Končno je 6. februarja prišlo zadnje sporočilo: »Z uspehom dosegli vrh. Višina višja od Aconcague. Pozdrav članov ekspedicije. Gajardo!«

Ekspedicija je dosegla vrh dne 5. februarja ob 14.45, po šestih urah počasnega, toda mučnega vzpenjanja. Posebno zadnjih 200 m je predstavljalo največjo zapreko zaradi močnih vetrov in zelo nizke tem-

nja, ki so matematično pokazala dokončno višino najvišjega vulkana te zemeljske poloble.

13. februarja se je ekspedicija vrnila v Santiago. Večina članov je shujšala za pet in tudi več kilogramov in mnogi so zboleli za višinsko boleznijo. Znanstveni in vojni inštitut pa sta pričela izračunavati dobljene podatke, da dokončno določijo višino Ojos del Salado. Vendar kapetan Gajardo že ve: »Bili smo na najvišjem vrhu Amerike. Samo malo, pa bi poljubili nebo.«
Moreno

LJUDJE BREZ DELA IN STREHE

AVANTURISTIČNO IN PUSTOLOVSKO ŽIVLJENJE • SLEPI
POTNIKI POD VAGONI • KRALJ POTEPUHOV • HOBOJ-
SKI ČASOPIS IN RAZLAGA SANJ • MODERNI TRUBA-
DURJI • VISOKA SOLA ZA POTEPUHE

Trampe in hoboje imenujejo v Ameriki ljudi, ki živijo popolnoma drugače kakor normalni državljani. Trampov ideal je samo eden: nič delati. To je človek brez doma in opravila, brez stalnega bivališča in poklica — izvzemši pohajkaškega. Tipi te vrste potujejo brez prestanka iz kraja v kraj. In s čim se preživljajo? Na vse mogoče načine, samo ne s poštenim delom. Kadar nanese priložnost, beračijo, ne branijo pa se niti tatvine. V tem se tramp razlikuje od hoboja, ki je nekoliko vrednejši član človeške družbe od prvega, saj se v sili ponudi za delo, ki traja dan ali dva, da z zaslužkom laže nadaljuje svojo pot. Ameriški psihologi so dolgo razmišljali o tem, kako naj pojasnijo čudno miselnost teh dveh tipov. Opravičujejo ju z gospodarsko revščino, hudimi razočaranji, socialnim odporom proti družbenemu redu — vendar se zdi, da leži na dnu tega nekaj čisto drugega: želja po potovanju in pustolovščinah, ki jih je človek pri takem načinu življenja deležen.

Hoboj je član ceha, ki živi po nekih zakonih in načelih in je zaradi tega po svoje zanimiv. Predvsem ni zahteven. Kot član ceha je »zaveden« in ne prestopi meje, ki mu jo predpisuje pripadnost temu krogu. Posebnost hoboja je večna pripravljenost, da med vožnjo plane na vlak, se nekaj časa pelje z njim dalje, potem pa prav tako med vožnjo odskoči na cesto. Tako se hoboji prevažajo brezplačno na tisoče kilometrov daleč, večinoma s tovornimi vlaki. Seveda ne v vagonih, temveč pod njimi, med osmi. Takšnih popotnikov je v Ameriki na tisoče in desettisoče.

Beračenje je v Ameriki svojvrstna veščina in se je moraš naučiti. Hoboj natančno pozna ta pravila, ko trka na vrata. Izbere si vedno ustrezen dan in tudi uro, kajti vse to je nekako potrebno. Ljudje so ob gotovem času pripravljeni sprejeti tujca na kosilo in pod streho, ob nepravem času pa se sploh ne zmenijo zanj in ga ne poslušajo. Najslabše se odreže berač ob ponedeljkih zjutraj, sobotni popoldnevi in nedelje pa so za beračenje prav prikladni. Hoboj ve, da bo dobil najboljši dar od dobro oblečenega gospoda v spremstvu mlade ženske. Zato se obrne nanj. Dobro oblečen Američan brez

ženskega spremstva pa vedno prezre prosilca. V večjih naseljih imajo hoboji tudi svoja stalna zbirališča. Navadno je to v bližini prtljažnih postaj. Takšnim shajališčem pravijo »džungla«. Tam najdejo prostor za poganjanje in počitek. Seveda je na takšnem kraju že pripravljen jedilni pribor. Ko pojedjo kosilo, malico ali večerjo, ga temeljito očistijo in spet položijo na mesto, kjer so ga vzeli. Hoboj se ne bo nikdar drznil položiti roke na tujo lastnino. Poštenost, snažnost in spoštovanje tujega mu je zadeva časti.

Vsako leto se hoboji sestanejo na kongresu, kjer obravnavajo vprašanja, ki jih zadevajo, in potem si izvolijo kralja za prihodnje leto. Ta navada je stara že nad sto let. Zadnjega pol stoletja imajo svoje kongrese v mestecu Britt v državi Iowa. Takšen kongres privabi v Britt ne le hoboje z vseh vetrov, ampak tudi nešteto zvedavih ljudi, ki bi radi videli, kako poteka takšen sestanek. Mestece Britt se na ta dogodek pripravlja z veseljem. Trgovine in krčme se založijo z vsemi potrebščinami, saj vedo, da bodo imele velik promet in napravile dobre kupčije. Mestna občina dá svojim kongresistom vsako leto brezplačno kosilo, pravzaprav samo juho, poleg tega pa dovoljuje hobojem, da smejo prespati noč ali dve na klopih v javnih parkih. Zanimiv je pogled na procesijo hobojev, ki privro z vseh strani z menažkami, žlicami, vilicami in noži. To je pravcata lačna vojska, oborožena samo za hrano in dolgo potovanje kdo ve kam.

Leta 1937 je bil kongres hobojev izjemoma v St. Louisu. Zasedanje je bilo zelo burno, kajti za čast kralja sta se potegovala dva: Jeff Davis in Daniel O'Brien. Oba sta se zanašala na izvolitev, saj sta imela vsak po svoje velike zasluge za združenje. Davis, ki je kot trinajstleten deček utekel z doma in je prepotoval nad pol milijona milj, se je med hoboji tako uveljavil, da je veljal za neizvoljenega kralja še preden so razpravljali o tem, koga bo doletela ta čast na novem kongresu. Toda zanj so bili samo hoboji iz južnih dežel, tovariši s severa so se zavzemali za njegovega protikandidata. Očitati so mu, da pravzaprav ni pravi hoboj — ker se je proti pravilom ceha oženil in si osno-

val družino ter se briga za svoje otroke. Drugi očitki proti njemu je bil ta, da si je nekoč za vožnjo z vlakom kupil vozovnico. »To je navaden potepuh in srečolovec!« je zavpil njegov protikandidat O'Brien. Kdo pa je še kdaj videl hoboja z ženo in otroki? — O'Brien pa je imel v tem pogledu čisto vest. Šestkrat je bil na tem, da se oženi, a je vsakokrat premagal skušnjavo. Ko je zadnjič stal pred uradnikom na poročnem uradu, so zahtevali od njega dva dolarja plačila za poročno pristojbino. Ni imel denarja v žepu in je rajši pustil nevesto na cedilu ter jo sam pobrisal naprej po svetu.

Hoboji, ki so solidnejši od trampov, vzdržujejo dva svoja časopisa: »Hobo World« in »Hobo News«. Uredništvi obeh sta v neki newyorški kleti. V obeh listih najde bralec tudi rubriko o nečloveških odnosajih, kjer obravnavajo hoboji problematiko svojega položaja. Pod naslovom »Naše želje« pa bereš v drugi razpredelnici često prav originalne domisleke. Neki popotnik je n. pr. izrazil željo, naj bi poskrbeli za to, da bi se željni popotniki lahko odžejali pri vodnjakih, ki bi vsebovali pivo namesto vode...

Daniel O'Brien, bivši kralj hobojev in eden najstarejših

pripadnikov svojega ceha, je v cehovskem glasilu objavil svoja življenjska izkustva. Takole se glasi njegovo poglavitno pravilo: »Ne pozabi nikoli in nikjer, da si najbližnji samemu sebi.« Drugo pravilo: »Bodi zmeren v vsem, izvzemši spanje in ljubezen.« Ali pa: »Poskrbi pravočasno za tople zimске nogavice, poleti pa si jih nikar ne natikaj na noge!« Končno še: »Primi za delo samo takrat, kadar vidiš, da ne gre drugače.«

Posebna rubrika časopisa hobojev je posvečena razlaganju sanj. To verjetno prihaja od tod, ker spijo hoboji res na trdem — na deskah, na kamnu, v najboljsem primeru na zaboji ali vreči. Starejši hoboji radi obnavljajo spomine iz mladosti. Pripovedujejo svoje do-

življaje in se ponašajo z njimi. Ena izmed številk njihovega lista je prinesla članek z naslovom: »Brezplačno potovanje od ene svetovne razstave do druge.« To je bil opis, vreden peresa Marka Pola. Opisana je bila pot od New Yorka do Los Angelesa. Sestavek je zbudil tolikšno zanimanje, da so morali časopis natisniti v sto tisoč izvodih.

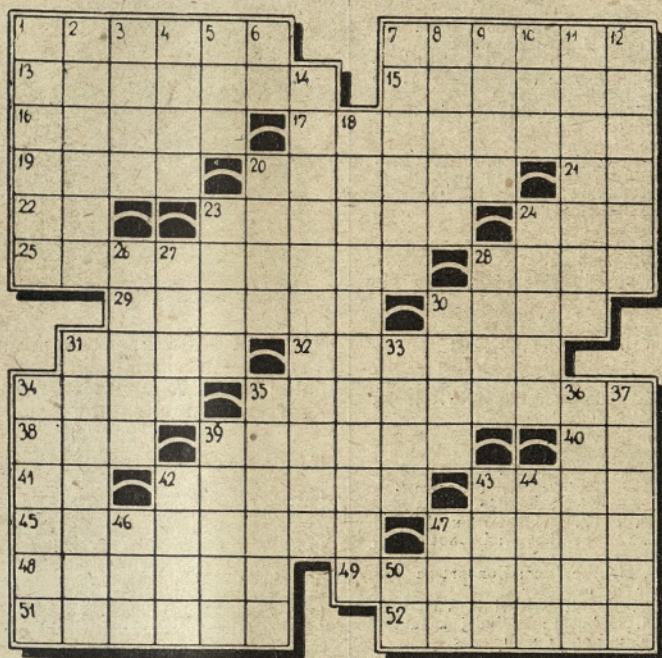
Hoboji in trampsi imajo svoj jezik, ki je zelo bogat, barvit in na moč predstavotvoren. To izrazoslovje pa je popolnoma tuje tistim, ki ne krožijo po svetu vsakdanjega življenja. Krožnik belega fižola imenujejo hoboji »topniško hranco«, brzovlak »topovsko kroglo«, bankovec za sto dolarjev »stoletjec« itd. Kadar se znajde več hobojev skupaj, radi zapojejo. Njihove popotne pesmi so zanimive, slikovite, doživljene. Najrajši opevajo »vročico popotovanja« v liricnem ali epskem slogu. Tako zbujajo hoboji in trampsi s svojimi pesmimi nekakšne privid modernih trubadurjev.

Hoboji in trampsi se med seboj močno ločijo. Hoboji se imajo za svobodnjake, ki smejo prijeti za delo, če jih to veseli. Med njimi je bilo nekaj ljudi, ki niso bili brez vrednosti. Takšen je bil n. pr. James Ead How, umrl leta 1931. Bil je dedič milijonskega premoženja in je na stara leta napravil doktorat iz medicine. Vendar ga je hobojska miselnost in strast tako prevzela, da se je odpovedal dediščini ter nadaljeval svoje pohajkaško življenje širom po Ameriki. Dr. Ben Rieman, ki je trikrat obhodil svet, pa je dejal o sebi: »Po rodu sem Američan, po poklicu zdravnik, po prepričanju socialist, po nagnjenju pa hoboj.« Rieman je poleg nekaterih drugih učenih hobojev postal profesor na zavodu »Hoboy College« v Chicagu. To je edina visoka šola za potepuhe na svetu. Člani zveze hobojev so bili tudi pisatelji Jack London, Josias Flint, Jim Tully in drugi. Jack Dempsey, znani boksar in svetovni prvak v tem športu, pa je bil v svojih mladih letih tramp.

Eden najzanimivejših hobojev je bil Roger Payne, ki je nedavno umrl v newyorški bolnišnici, star 80 let. Veljal je za najbolj učenega hoboja na svetu. Po rodu je bil iz Anglije, imel je dva doktorata, juridičnega in filozofskega. Ko je doživel živčni zlom, je zapustil Evropo in se naselil v Ameriki. Hotel je živeti svobodno življenje, oskrbel se je samo z menažko, žlico, vilicami in nožem ter je potoval iz kraja v kraj. Tako je živel nad petindvajset let. Leta 1939 je napisal svoje spomine, v katerih pravi: »Čemu bi delal? Človek je ustvarjen za to, da en dan v tednu dela, šest dni pa počiva.« O tej temi je Payne govoril na vseh svojih potovanjih. Imel je vedno dosti hvaležnih poslušalcev in občudovalcev in njegove nazore so spoštovali tudi tisti, ki so živeli drugače kakor on.

Večerno razvedrilo

KRIŽANKA

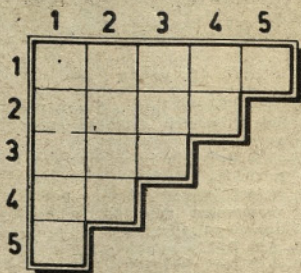

Vodoravno: 1. primorski narodni teroj s partizanskim imenom Vojko, 1. država ZDA ob Tihem oceanu, 15. ponovitev predstave, 15. mesto ob zahodni istrski obali, 16. poldragi kamen s črnimi in belimi progami, 17. vsiljevanje, rinjenje vmes, 19. peruanski grm, iz katerega pridelujejo znano mamilo, 20. iz lesa obdelan, 21. soglasnik s prizvokom, 22. tuj dvoglasnik, 23. pristaš politike sloznosti (zasmehljivo), 24. nekdanji turški dostojanstveniki, 25. premaknjen za en dan naprej (pri časovnem štetju), 28. grm iz družine iglavcev z dišnimi jagodami, 29. sodno zasledovanje, 30. pritok Rena, ob katerem leži mesto Frankfurt, 31. krščanski potomec starih Egipčanov, 32. ščtinaste, grobe, 34. madžarski fevdalet na Stajerskem in Hrvaškem v dobi kmečkih uporov, 35. lužilen, jedek (pri predelavi usnja), 38. oče, 39. država v Prednji Aziji, 40. časovni veznik, 41. oziralni zaimek, 42. zapah, zapiralo, 43. del ladje, 45. plodna, 47. žensko ime, 48. katransko barvilo, 49. bikoborec, 51. glavno mesto balkanske države, 52. v dvojicah (prislov).

Navpično: 1. ime husitskega vojskovodje, 2. veliki francoski impresionistični slikar (Auguste, 1841–1919), 3. pripovedni pesnik, 4. mračna, temna, 5. zver iz rodu mačk, 6. kratka najpomembnejše slovenske literarne revije (1981–1941), 7. očrtan, 8. palica z zarezi, ki so pomenile dobave ali dolgove, 9. ameriško moško ime, 10. angleški brinjevec, 11. Puškinov ju-

ZLOGOVNI MAGIČNI LIK

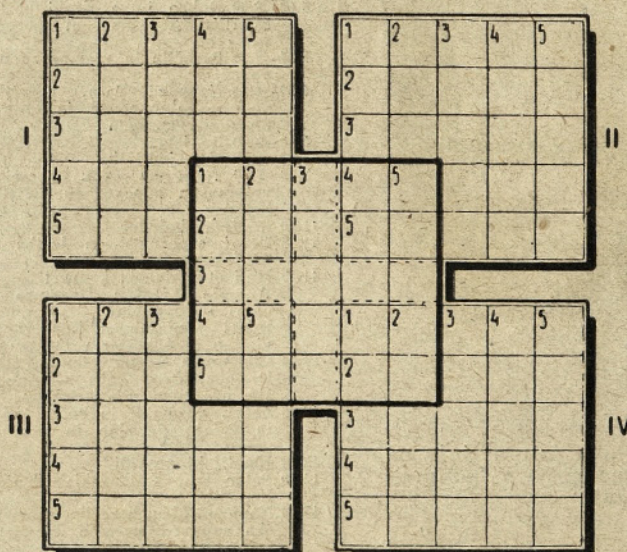
1. enoženstvo, 2. priprava za prenašanje ranjencev, 3. bajeslovni točaj grških bogov na Olimpu, 4. domače žensko ime, 5. ljudska pritrdilnica.

Ne pozabite poslati do dne 14. maja rešitve prvomajske nagradne križanke!

nak (Evgenij), 12. reka v Litvi, 14. slikarjeva lastna podoba, 18. obnovim, oživim, 20. stil, 23. stara utežna mera, cent, 24. zračni duh iz Shakespearovega »Viharja«, 26. doba, razdobje, 27. poljsko orodje (množ.), 28. kiji, 30. žensko ime, 31. negativni ioni, 33. azijska stročnica, iz katere pridobivajo masčobo in moko, 34. tedaj, 35. hrib iz peska, 36. gospodar, upravitelj, 37. mesto v severni Italiji, 39. narodno moško ime, 42. francoski naturalist (»Germinal«), 43. poškodba, 44. ime humorista Murnika, 46. hiter tek, 47. del umetniškega imena filmske igralka Ide Kravanje, 50. kratka za »avtonomno pokrajino«.

POVEZANI MAGIČNI KVADRATI

I. kvadrat: 1. moderna naprava za ugotavljanje oddaljenosti predmetov pod vodo s pomočjo odboja zvočnih valov, 2. mesna jed, 3. okrasje, lepoticje, 4. operni spev, 5. poljedelec.

II. kvadrat: 1. pobočje, strmina, 2. samo te, 3. zasilen zaklon v alpskih stenah, 4. veliko finsko jezero, 5. teniški lopar.

III. kvadrat: 1. nemški verski referator (fon.), 2. mesto v Furlaniji, 3. Atene, ki ga grške komedije, Lukian

in Shakespeare prikazujejo kot človekomrca, 4. osnovna mera, 5. francoski pisatelj in jezikoslovec XIX. stoletja (Ernest).

IV. kvadrat: 1. odprto sobno ognjišče, 2. žensko ime, 3. sodobni slovenski geograf (Anton), 4. glavna prometna žila Zagreba, 5. potem, nato.

Srednji kvadrat: 1. čist, brezoblačen, 2. dolgorepe papige, 3. roman ruskega pisatelja Arcibaševa, 4. vresje; žensko ime, 5. srbsko narodno moško ime.

Plačilo za ribe

Lačen popotnik je naletel na ribiča, ki sta lovila ribe. Prvi jih je ujel devet, drugi šest. Zakurili so, spekli ribe in jih skupno pojedli. Hvalježni popotnik je dal ribičema 150 din. Kako bi si jih morala pravično razdeliti?

Skrit pregovor

...žlj...st, .r.v.a, r...a, k...eta, m...t.k!

Namesto pik vstavi črke, da dobiš samostalnike določenega pomena. Vstavljene črke dajo pregovor.

RESITVE UGANK IZ 16. STEVILKE

Križanka. Vodoravno: 1. sprožen, 7. kavalet, 14. kredit, 15. gogotati, 16. lopar, 17. nakaza, 18. l(van) M(ažuranič), 19. itak, 20. paleta, 21. smo, 22. cer, 23. vedeta, 24. slok, -k, 25. Lidija, 26. stil, 27. sto, 29. teža, 30. Prokop, 32. tovarna, 34. podlaga, 35. iridij, 36. sodi, 37. ris, 38. katun, 39. golota, 41. ja, 42. stotak, 43. kolovrat.

Gradbene konstrukcije: 1. upogib, 2. radost, 3. tečine, 4. dlakav, 5. Toplak, 6. rupnik, Predor.

Premikalnica: Zadar, Koper, Split. Nezanestljive tehtnice: Pavel je dal tretji novce Petru, da bi se še on stehtal. Njegovo težo natančno poznamo, saj je včeraj tehtal 77 kg. Po tem, ali bo zdaj tehtnica pokazala več ali manj kot 77 kg, bosta lahko ugotovila Pavlovo težo. Ko je Petru pokazal listek 80 kg, sta brž vedela, da kaže tehtnica 3 kg preveč in da ima torej Tone namesto 74,5 kg, 3 kg manj, namreč 71,5 kg.

Saradna izpolnjevanja: 1. grob-ost, 2. Obri-sek, 3. tele-ban, 4. okle-par, 5. vaze-Lin, 6. Adam-sit, 7. celi-bat. Gotovae.

Mala magična križanka. Vodoravno: 1. iks, 4. sum, 7. krajina, 9. satelit, 10. jezik, 11. silikat, 13. uni-kati, 14. mat, 15. tip.

S prihodnjo številko bomo v »Večerno razvedrilo« spet uvedli šahovski kotiček.

POMLAD

— Nikoli si pa ne bi mislil, da bo smrt tega ubovega papagaja prinesla v našo hišo toliko miru!

— Kaj se res ne moreš že prej odločiti, kaj boš bral?

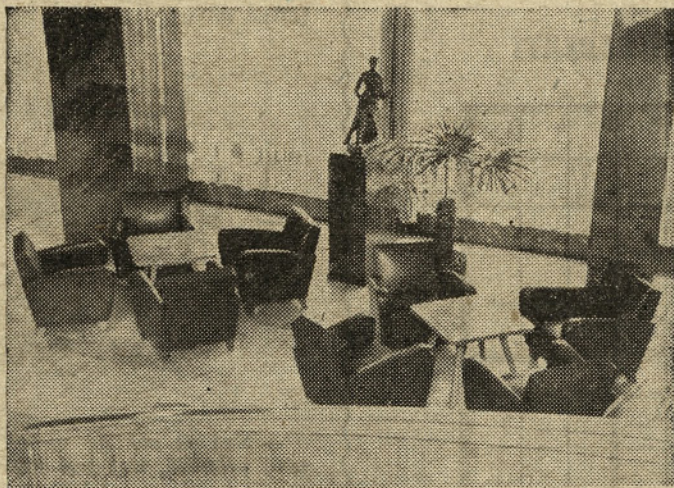

— Egoist. Popolnoma sam hoče prebrati ves časopis.

NEDELJA

13. maja

- 6.00-7.00 Vesele in poskočne za prijetno majsko nedeljsko jutro, vmes ob
6.05-6.10 Poročila in vremenska napoved
7.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in objava dnevnega sporeda
7.15 Reklame
7.30 Radijski koledar in prireditve dneva
7.35 Igrajo veliki zabavni orkestri
8.00 O sportu in športnikih: Naši igralci in vaterpolisti pred olimpijsko sezono
8.15 Srečanje v studiu 14 (ponovitev javnega četrtkovnega večera z dne 19. aprila 1956)
9.00 Otroška predstava - Mimei Ogawa: Sipkov grm (radijska igra)
9.30 Operetni zvoki
10.00 Družinski pogovori
10.10 Nedeljski simfonični koncert
Carl Maria von Weber: Druga simfonija
Wolfgang Amadeus Mozart: Koncert za violino in orkester v A-duru
11.00 Oddaja za Beneške Slovence
11.20 Malo od včeraj in malo od danes
12.00 Pogovor s poslušalci!
12.10 Opoldanski glasbeni spored
13.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved, pregled dnevnega sporeda in obvestila
13.15 Zabavna glasba, vmes reklame
13.30 **ODDAJA ZA NASO VAS**
O nadaljnjem razvoju združništva (poslovne zveze). Z mikrofonom po naših vaseh: V Kmetijski zadrugi Idrija in na Goriškem.
Pomenek o nagradnem natečaju in javnih oddajah za našo vas.
Novice z našega podeželja in drobne iz velikega sveta.

»Radijska avla«

V tej čakalnici se vsi nastopajoči v radiu pripravljajo na oddajo oz. snemanja, v njej pa se dá tudi prijetno pokramljati o tej ali oni oddaji.

Dopisi poslušalcev.

- 14.15 Revija zabavnih melodij
15.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in obvestila
15.15 Zeleni ste - poslušajte!
16.30 Obisk na Akademiji za likovno umetnost (reportaža)
17.00 Promenadni koncert
18.00 **RADIJSKA IGRA**
Henrik Ibsen: STEBRI
DRUŽBE
Priredil, za radio adaptiral in režiral - Jure Mah.

Zasedba:

Stane Potokar kot Karsten Bernik,
Sonja Stoparjeva kot njegova žena Beti,
Marjan Kralj kot njen mlajši brat Ivan,
Vera Pantičeva kot njena starejša polsestra Lona,
Marjan Krišelj kot adjunkt Rörlund,
kot veletrgovec Rumel nastopa Tugomir Tory,
Aune, ladjedelniški mojster, je Slavo Svajger,
Krap, prokurist - Pero Ovsec,
Dina Dorfova - Jana Osojnik,
Tri gospe - Jelka Cvetežar,
Silva Matejek in Marta Pestator.

- 19.00 Radijski dnevnik
19.30 Zabavna glasba, vmes reklame
20.00 Večerni operni koncert
21.00 Kulturni razgledi
21.15 Popevke in ritmi
22.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled sporeda za naslednji dan
22.15-23.00 Nočni koncert
Bruno Bjelinski: Koncert za flavto in godalni orkester
Petar Konjević: Koštana, simfonični triptihon
22.15-23.00 UKV program: Plesna glasba
23.00-24.00 Oddaja za tujino - na valu 327,1 m (prenos iz Zagreba)

PONEDELJEK

14. maja

- 5.00-8.00 Dobro jutro, dragi poslušalci! (pester glasbeni spored), vmes ob
5.05-5.10 Poročila in vremenska napoved

- 12.40 Slovenske narodne pesmi poje Planinski oktet
13.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved, pregled dnevnega sporeda in obvestila
13.15 Zabavna glasba, vmes reklame
13.35 Revija francoskih popevk
14.05 Radijska šola za višjo stopnjo - Maks Sajko: Maribor - ranjeno mesto, reportaža
14.35 Filmske melodije izvajata orkester Victor Young in All Goodman
15.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in obvestila
15.15 Partizanske pesmi in koračnice
15.40 Se pomnite, tovariši - Karel Prusnik: Dnevi svobode
16.00 60 minut z našimi in inozemskimi solisti
17.00 Napoved časa, poročila in obvestila
17.15 Zeleni ste - poslušajte!
18.00 Iz naših kolektivov
18.15 Trije operni intermezzi
18.30 Tečaj angleškega jezika - 17. lekcija
18.45 Poje zbor Grafike p. v. Slavka Mihelčiča
19.00 Radijski dnevnik
19.30 Zabavna glasba, vmes reklame
20.00 Mladinska oddaja
20.15 Simfonični koncert orkestra Slovenske filharmonije, solist Anton Trost, dirigent Džemal Rešid L. van Beethoven: Leonora št. 3, uvertura
L. M. Skerjanc: Koncert za klavir in orkester
Dž. Rešid: Prizori iz Turčije
Cl. Debussy: Preludij k favnovemu popoldnevu
N. Rimski-Korsakov: Španski capriccio
22.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled sporeda za naslednji dan
22.15-23.00 Domači ansambli v plesnem ritmu
22.15-23.00 UKV program: Nočni koncert - Georg Friedrich Händel: Concerto grosso št. 17
Johan Sebastian Bach: Suita za orkester št. 3 v D-duru
23.00-24.00 Oddaja za tujino - na valu 327,1 m (prenos iz Zagreba)

TOREK

15. maja

- 5.00-8.00 Dobro jutro, dragi poslušalci! (pester glasbeni spored), vmes ob
5.05-5.10 Poročila in vremenska napoved
6.00-6.10 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in objava dnevnega sporeda
6.10-6.20 Reklame
6.20-6.25 Naš jeditnik
7.00-7.10 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in radijski koledar
11.00 Radijski koledar
11.05 Tečaj esperantskega jezika - 30. lekcija
11.15 Mali dopoldanski koncert
Antonio Vivaldi: Uvertura k operi »Olimpiada«
Henri Vieuxtemps: Koncert za violino in orkester v D-duru
11.45 Ciebanom - dober dan! (Palko Dolinac: Črna kača - Angleška pravljica »Stari Sultan«)
12.00 Zbori, ansambli in solisti pojo in igrajo narodne in domače pesmi
12.30 Kmetijski nasveti
12.40 Peter Iljič Čajkovski: Hamlet, fantazija
13.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved, pregled dnevnega sporeda in obvestila
13.15 Zabavna glasba, vmes reklame
13.35 Odlomki iz znanih simfonij in koncertov
14.30 Modni kotiček
14.40 Igra Zabavnih orkester Radia Ljubljana p. v. Wilhelma Dumke (Gradec)
15.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in obvestila
15.15 Zabavna glasba
15.40 Utrinki iz literature - Miško Kranjec: Svet nasilja se je podrl
16.00 V svetu opernih melodij

Zadnja slika Franceta Marolta - narisal jo je Božidar Jakac 7. aprila 1951 ob mrtvaškem odru na Žalah

- 17.00 Napoved časa, poročila in obvestila
17.15 Zeleni ste - poslušajte!
18.00 Zunanje politični feljton: Atomi gospodarstva in politike
18.15 P. I. Čajkovski: Iz »Letnih časov« izvajajo pianistka Jelka Suhadolnik-Zalokarjeva
18.30 Sportni tednik
19.00 Radijski dnevnik
19.30 Zabavna glasba, vmes reklame
20.00 Tedenski notranje-politični pregled
20.10 Slovenske narodne prireditve Janka Ravnika in Nika Stritofa
20.30 Radijska igra - J. Horvat - Danes je moj rojstni dan (prva izvedba)
21.30 Mali koncert lahke glasbe
22.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled sporeda za naslednji dan
22.15-23.00 Nočni koncert - Richard Strauss: Junakovo življenje, simfonična pesnitev
22.15-23.00 UKV program: Plesna glasba
23.00-24.00 Oddaja za tujino - na valu 327,1 m (prenos iz Zagreba)

RADIO CELJE

Nedelja:

15.15 Izbrali ste - pri-sluhnite! - 16.00 Glas-bena oddaja - 16.15 Domače novice, objave in reklame.

Delavniki:

17.00 Domače novice, objave in reklame - 17.15 Izbrali ste - pri-sluhnite! (samo ob tor-kih, četrtkih in sobo-tah) - 17.30 (po že-ljah ob 17.45) glasbene oddaje.

SREDA

16. maja

- 5.00-8.00 Dobro jutro, dragi poslušalci! (pester glasbeni spored), vmes ob
5.05-5.10 Poročila in vremenska napoved
6.00-6.10 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in objava dnevnega sporeda
6.10-6.20 Reklame
6.20-6.25 Naš jeditnik
7.00-7.10 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in radijski koledar
11.00 Radijski koledar
11.35 Radijska šola za višjo stopnjo

- 11.05 Operetna in lahka glasba — Maks Sajko: Maribor — ranjeno mesto, reportaža (ponovitev)
- 12.03 Stanko Premrl: Simfonietta
- 12.30 Kmetijski nasveti
- 12.40 Skladbe F. Liszta izvaja pianist Irving Schenkman
- 13.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved, pregled dnevnega sporeda in obvestila
- 13.15 Zabavna glasba, vmes reklame
- 13.35 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov
- 14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo — Janez Trdina: Peter in Pavel, radijska priredba (ponovitev)
- 14.35 Lepe melodije
- 15.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in obvestila
- 15.15 Zabavna glasba
- 15.40 Utrinki iz literature — Felician Morceau: Beseda, ki je ne bi smel izreči
- 16.00 Popoldanski simfonični koncert Josef Haydn: Koncert za čelo in orkester v D-duru Felix Mendelssohn: Tretja simfonija, »Skotska«
- 17.00 Napoved časa, poročila in obvestila
- 17.00 Zeleli ste — poslušajte!
- 18.00 Radijska univerza: — D. Vončina: Priprave za geofizikalno leto
- 18.15 Igra tamburaški orkester p. v. Matka Sijakoviča
- 18.30 Za dom in žene
- 18.40 Skladbe slovenskih avtorjev poje Mariborski komorni zbor p. v. Rajka Sikoška
- 19.00 Radijski dnevnik
- 19.30 Zabavna glasba, vmes reklame
- 20.00 Opera

Gian Carlo Menotti: KONZUL, glasbena drama v 3. dejanjih.

Izvajajo: John Sorel — Malh Pihler Magda Sorel — Jana Puleva Njena mati — Nevenka Tomasič

Agent tajne policije — Franjo Godec

Prvi agent — Alija Puhovac Drugi agent — Milivoj Zmijalac

Sekretarka — Nada Auer Mr. Kofner — Branko Medanič

Tuja žena — Gita Šerman Anna Gomez — Zorka Wolf Vera Boronel — Blanka Zec Čarovnik Nika Magadov — Josip Mateljan

Assan — Konrad Orožim Glas — Slavica Breznik in orkester opernega gledališča »Ivan Zajc« z Reke dirigent Boris Papandopulo.

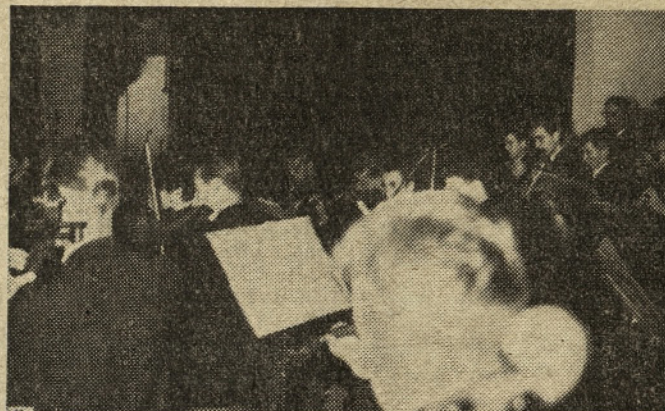
Pod vodstvom dirigenta Borisa Papandopula bo gostovala reška opera z Menottijevim »Konzulom«

- 22.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled sporeda za naslednji dan
- 22.15—23.00 Jazz-cocktail (Lienel Hampton, Shorty Rogers in Stan Kenton)
- 22.15—23.00 UKV program: Nočni komorni koncert
- 23.00—24.00 Oddaja za tujino — na valu 327,1 m (prenos iz Zagreba)

ČETRTAK

17. maja

- 5.00—8.00 Dobro jutro, dragi poslušalci! (pester glasbeni spored), vmes ob
- 5.05—5.10 Poročila in vremenska napoved

Mladi orkester Radia Ljubljana je dosegel že lepe uspehe

- 6.00—6.10 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in objava dnevnega sporeda
- 6.10—6.20 Reklame
- 6.20—6.25 Naš jedilnik
- 7.00—7.10 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in radijski koledar

- 11.00 Radijski koledar
- 11.05 Za dom in žene
- 11.15 Z glasbo po svetu

- 11.45 Mladinski zbori pojo (glasbena oddaja za pionirje)
- 12.00 Opoldanski operni spored
- 12.30 Kmetijski nasveti
- 12.40 Koncertni valčki

- 13.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved, pregled dnevnega sporeda in obvestila
- 13.15 Zabavna glasba, vmes reklame
- 13.35 35 minut znanih orkestralnih skladb

- 14.30 Nove knjige
- 14.40 Umetne pesmi poje Ljubljanski komorni zbor p. v. Milka Skoberneta

- 15.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in obvestila
- 15.15 Zabavna glasba
- 15.40 Utrinki iz literature — Miško Kranjec: Čarni nasmeh (odlomki)

- 16.00 Glasbene nganke
- 17.00 Napoved časa, poročila in obvestila
- 17.15 Zeleli ste — poslušajte!
- 18.00 Domače aktualnosti

- 18.10 Pesem skozi stoletja (ciklus samosplovov iz domače in tuje glasbene ustvarjalnosti)
- 18.30 Družinski pogovori — Prof. Zdravko Neuman: O izbiri poklica

- 18.40 Lahko glasbo izvaja orkester Radia Ljubljana p. v. Uroša Prevorška

- Del orkestra Radia Ljubljana, ki je še mlad glasbeni ansambel, je pa žel že lepe uspehe na svojih gostovanjih po naši ožji domovini, predvsem pa pri izvajanju kvalitetnega sporeda v našem rednem programu.

- 19.00 Radijski dnevnik
- 19.30 Zabavna glasba, vmes reklame
- 20.00 Kulturni obzornik

- 20.15 Četrtek večer domačih pesmi in napevov — sodelujejo priljubljeni ansambli in solisti
- 21.00 Omar Hajam: Rubajati (literarna oddaja)
- 21.30 L. van Beethoven: Sonata za čelo in klavir v A-duru (A. Janigro — C. Zecchi)

- 22.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled sporeda za naslednji dan
- 22.15—23.00 UKV program: Nočni koncert — Arthur Honegger: Concertino za klavir in orkester Igor Stravinski: Petruška, baletna suita

- 22.15—23.00 UKV program: Nočni koncert — Arthur Honegger: Concertino za klavir in orkester Igor Stravinski: Petruška, baletna suita

- 22.15—23.00 Po svetu jazz — XX. del »Epilog«
- 23.00—24.00 Oddaja za tujino — na valu 327,1 m (prenos iz Zagreba)

- 18.45 Improvizacije na zabavne melodije izvaja Borut Lesjak
- 19.00 Radijski dnevnik
- 19.30 Zabavna glasba, vmes reklame
- 20.00 Tedenski zunanje-politični pregled
- 20.15 Glasbena medigra

- 20.30 France Marolt in slovenska narodna pesem

- Ob obletnici smrti skladatelja Franceta Marolta bo v radiu spominska oddaja

- 21.15 Oddaja o morju in pomorstvskih
- 22.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled sporeda za naslednji dan
- 22.15 Igra Plesni orkester Radia Ljubljana

- 22.30 Mednarodna radijska univerza
- 22.50—23.00 Melodije za lahko noč
- 22.15—23.00 UKV program: Plesna glasba
- 23.00—24.00 Oddaja za tujino — na valu 327,1 m (prenos iz Zagreba)

SOBOTA

19. maja

- 5.00—8.00 Dobro jutro, dragi poslušalci! (pester glasbeni spored), vmes ob
- 5.05—5.10 Poročila in vremenska napoved

- 6.00—6.10 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in objava dnevnega sporeda
- 6.10—6.20 Reklame
- 6.20—6.25 Naš jedilnik
- 7.00—7.10 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in radijski koledar

- 11.00 Radijski koledar
- 11.05 Za dom in žene
- 11.15 Lahki spored izvajata Mariborski pihalni ansambel in Malovrhov trio

- 11.45 Pojte z nami, otroci!
- 12.00 Lahki opoldanski glasbeni spored

- 12.30 Kmetijski nasveti
- 12.40 Orkestralni odlomki iz oper
- 13.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved, pregled dnevnega sporeda in obvestila

- 13.15 Zabavna glasba, vmes reklame
- 13.35 Za prijetno razvedrilo
- 14.30 Pionirski kotiček
- 14.45 Pojo mladinski zbori
- 15.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in obvestila

- 15.15 Zabavna glasba
- 15.40 Utrinki iz literature — Walt Whitman: Pesmi
- 16.00 Koncert po željah
- 17.00 Napoved časa, poročila in obvestila

- 17.15 Zeleli ste — poslušajte!
- 18.00 Okno v svet: Kambodža na poti neodvisnosti
- 18.15 Poje ženski zbor »France Prešeren« iz Kranja p. v. Petra Liparja

- 18.30 Jezikovni pogovori
- 18.45 15 minut s triom Milana Staneta
- 19.00 Radijski dnevnik
- 19.30 Zabavna glasba, vmes reklame
- 20.00 Veseli večer
- 22.00 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled sporeda za naslednji dan

- 22.15—23.00 Oddaja za naše izseljence — na valu 327,1 m
- 22.15—23.00 UKV program: Plesna glasba
- 23.00—24.00 Oddaja za tujino — na valu 327,1 m (prenos iz Zagreba)

TARIFA ODDAJ PLOŠČE PO ŽELJAH

RADIO MARIBOR, KOPER in CELJE: ob nedeljah: solo plošče 1000 din, skupinske 400 din — ob delavnikih: solo plošče 700 din, skupinske plošče 200 din

Gozdovi so temelj naši najvažnejši gospodarski panogi, lesni industriji. Tudi Slovensko Primorje ima bogato zaledje gozdov, ki se razprostirajo vse do sosednje Hrvaške, gozdnega predela Gorskega Kotarja in našega Snežniškega pogorja, v povezavi z Javornikom, Hrušico, Nanosom, Trnovskim gozdom ter vse tja do našega Triglavskega pogorja.

Ze okoli leta 1880, ko so zgradili v Ajdovščini in Ilirski

takrat so iskali način, kako bi izkoriščali lesne odpadke, ki so bili neuporabni. Kmalu pa so našli izhod in tako uporabljamo danes v lesni industriji že vse vrste lesnih odpadkov.

Na osnovi tehnološkega procesa Fibroplast A. G. Nemčija je Windischgrätz dal napraviti načrte za novo tovarno, ki naj bi bila v Ilirski Bistrici. Z gradnjo so začeli leta 1940. Ves potreben material in tudi nekaj strojev so dobili iz Nemčije. Ob

osvoboditvi je bila tovarna že skoraj dograjena, montirani so bili nekateri stroji. Takoj so začeli s poizkusno proizvodnjo. Ze v začetku pa so se v tovarni pojavile mnoge težave. V podjetju ni bilo strokovnjaka, ki bi poznal tehnološki proces proizvodnje, zato so začeli le z 8-urnim delavnikom. Do druge polovice leta 1946 so usposobili nekaj svojih ljudi in lahko začeli delati 12 ur, kmalu zatem pa 16, kakor delajo še danes.

Za izdelavo lesonitnih plošč uporabljajo vse vrste lesnih odpadkov, ki jih odkupujejo od lesno-industrijskih podjetij, od gozdnih gospodarstev pa odkupujejo celulozo in vse, kar papirnice ne morejo uporabiti. Kot osnovna surovina so poleg smreke in jelke tudi mehki listavci — topol, vrba, jelša, breza in lipa. V zadnjem času pa so začeli uporabljati tudi liče jelke in smreke, ki so ga do sedaj sežigali. Dnevno porabijo 120 m³ lesnih odpadkov.

Lesonitne plošče iz Ilirske Bistrice dobro poznajo po vsem svetu. Od osvoboditve pa do danes so bili njihovi kupci že Avstrija, Nemčija, Francija, Belgija, Turčija, Alžir, Egipt, Irak, Libanon, Indija, Ciper, Malta, Maroko, Pakistan, Sirija, Južna Afrika, Nizozemska, Kanada in Venezuela. Vsekakor lepo število držav, kaj ne? Pri tolikih kupcih pa je treba misliti tudi na večjo proizvodnjo.

V zadnjem času so dogradili novo smolarno za pridobivanje fenolne smole, ki jo primešajo lesnim odpadkom. V kratkem bodo dokončali nov oddelek za pridobivanje lesonitnih plošč s površinsko podlago v raznih barvah. Tako bodo prišle kmalu na trg posebne trde plošče v najrazličnejših barvah. V gradbeništvu pa vedno bolj uporabljajo tudi pollesovil kretino, ki je lahka, elastična, nelomljiva, higienska in odporna proti vlagi.

V letu 1954 so porabili 54 milijonov dinarjev od odobre-

nega republiškega gozdnega sklada za nabavo najpotrebnejših strojev, uredili so mehanično delavnico, zgradili smolarno in dokončali industrijski tir, ki je speljan prav v eno izmed dvoran v tovarni. Tako lahko natovarjajo lesonitne plošče v še tako slabem vremenu.

V podjetju pa skrbijo tudi za svoje delavce in nameščence. V letih 1947/48 so zgradili dva stanovanjska bloka s štirimi stanovanji in dve podkleteni stanovanji, v naslednjih letih pa eno enonadstropno in eno pritlično hišico ter dogradili pet stanovanj. V tovarni imajo tudi lepo urejeno menzo. V podjetju je danes zaposlenih 168 delavcev. Ko je začela tovarna obratovati, jih je bilo samo 28.

Udeležba plač v strukturi cene je bila leta 1954 3,6 %, lani pa 2,8 %, rentabilnost na člana kolektiva je vidno porasla. V letu 1955 je bila vrednost ustvarjalne proizvodnje 4 milijone 150 tisoč dinarjev, v letu 1954 pa 2 milijona 720 tisoč, kar pomeni, da se je storilnost na enega delavca med letom 1954—1955 povečala za milijon 400 tisoč dinarjev.

Vrednost bruto proizvoda za leto 1955 znaša 533 milijonov, predvidevajo pa še določeno povečavo, da se bo vrednost bruto proizvoda dvignila na milijardo 200 milijonov dinarjev.

V tovarni imajo lepo urejen laboratorij, kjer preizkušajo plošče, fenolne smole, ugotavljajo stopnjo mletja lesnih vlaken, odstotek vpijanja vode pri namakanju vlaken, kontrolirajo vzorce itd.

Bistrici prve parne žage, so bili postavljeni temelji naši domači lesni industriji; ob zgraditvi južne železnice pa so gozdovi v Primorju v gospodarskem pomenu še pridobili, saj so bili najbližji našemu Jadranu, Trstu in Reki, izvoznim izhodiščem iz naše države.

V 19. stoletju, ko je bila naša dežela del avstro-ogrske države, so bili gozdovi last princev Schenburga in Windischgrätz. Po razpadu avstro-ogrske države in po 25-letni politični in gospodarski zasužnječnosti pod Italijo je ravno nekdanje veleposestvo princa Windischgrätz odigralo veliko vlogo v razvoju naše lesne industrije. V Pivki so zgradili prvo tovarno rezanih plošč. Ze

Proizvodnja v procentih

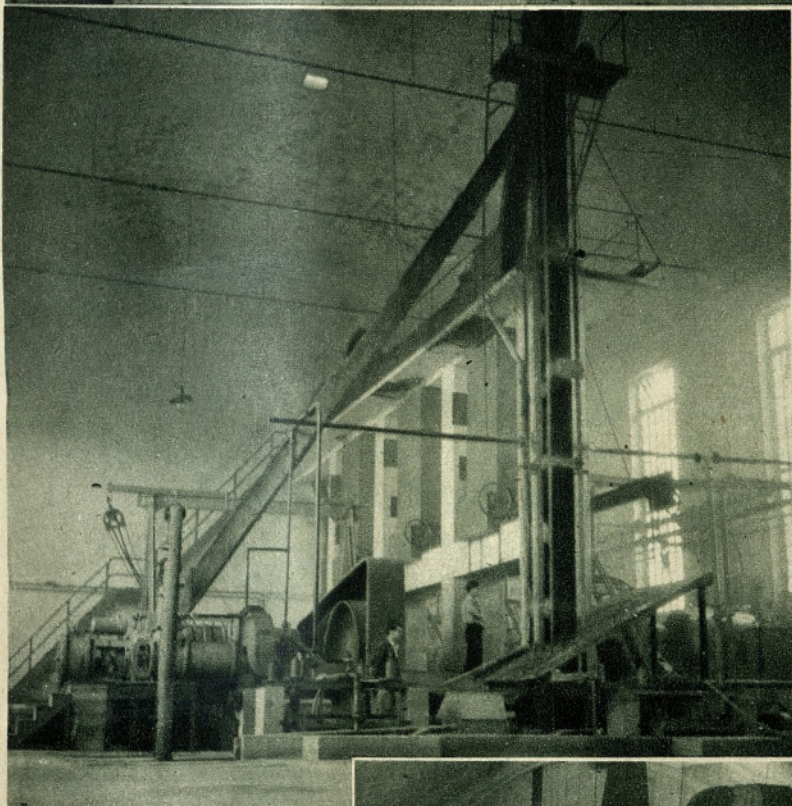
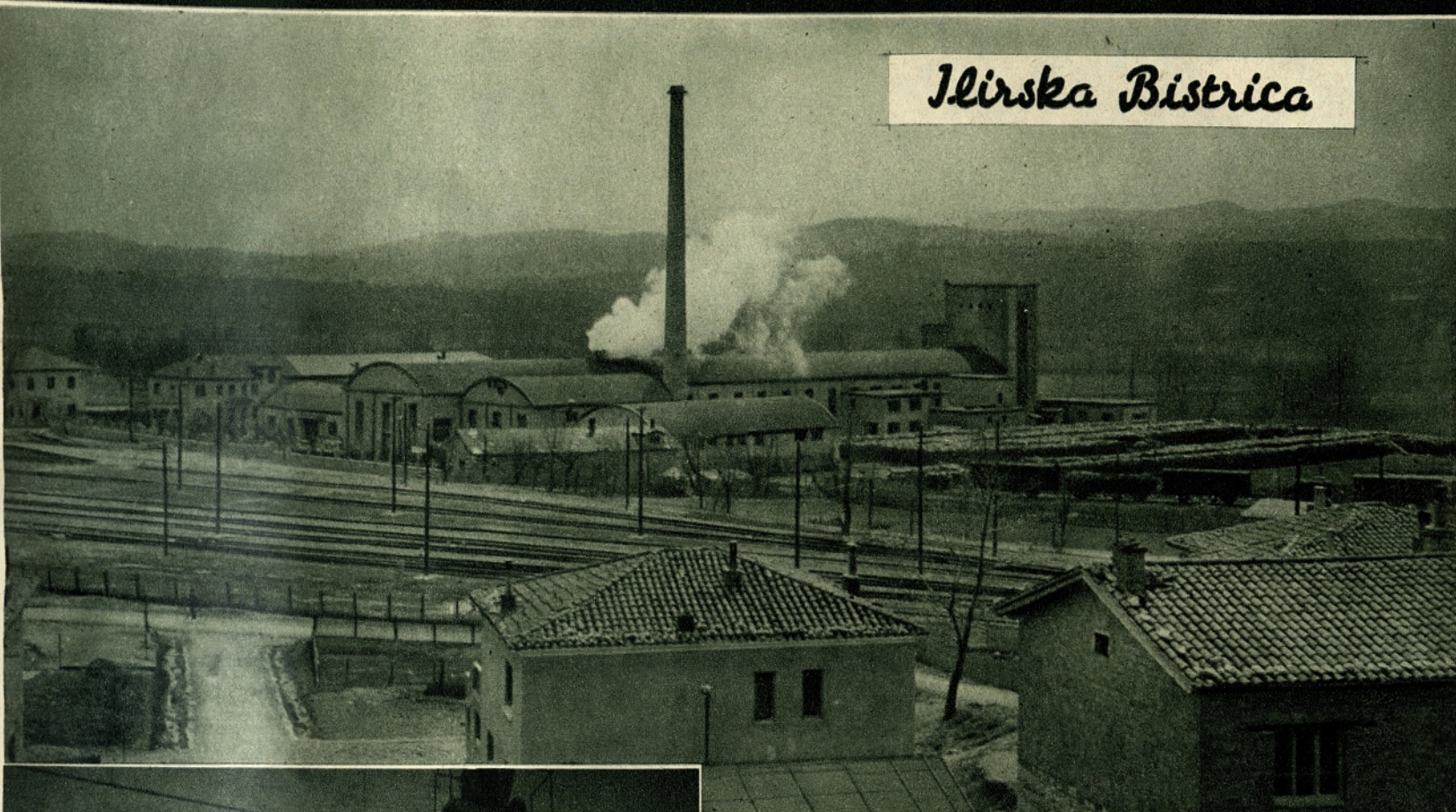
Leta 1950	100 %
1951	121 %
1952	87 %
1953	111 %
1954	142 %
1955	180 %

Leta 1950	2656 ton
1951	3217 ton
1952	2301 ton
1953	2921 ton
1954	3729 ton
1955	4767 ton

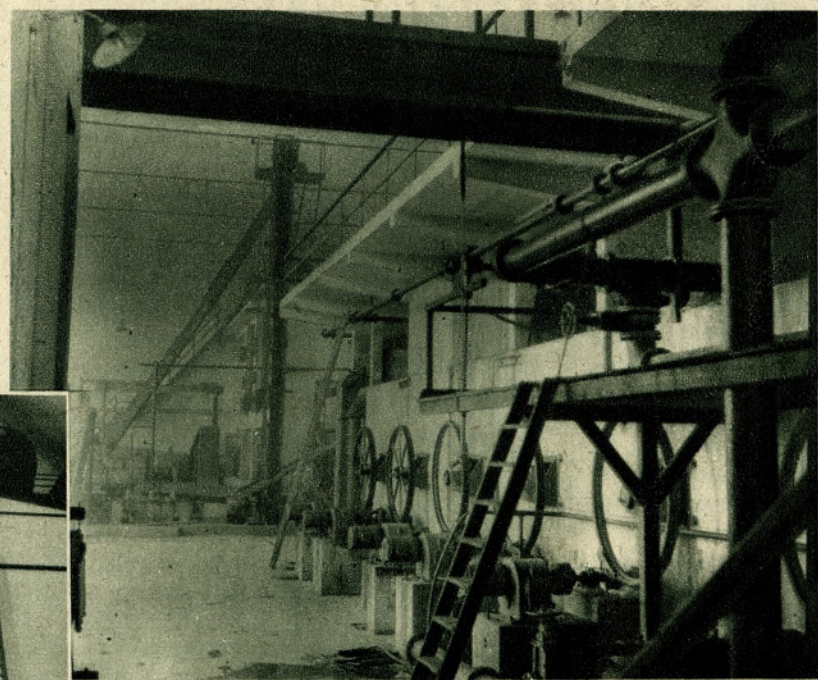
Letna
proizvodnja
lesonita

TOVARNA LESONITNIH PLOŠČ

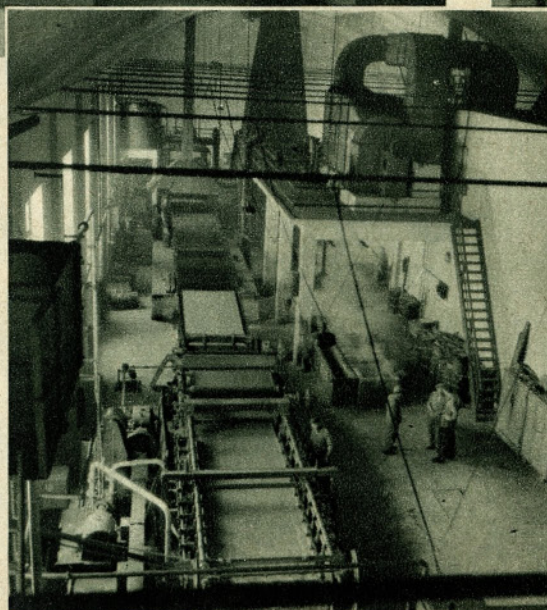
Ilirska Bistrica

Levo: Lesne odpadke, smrekovo in jelovo žamanje, pa tudi odpadke listavcev in iglavcev najprej zmeljejo na sekalnem stroju. Sekancem dodajo pod pritiskom 6 atm kaustično sodo. Vse to kuhajo šest ur. Iz kuhalnika pridejo sekanci na elevator, ki jih s kroženjem prenese na transporter. Skozi posebno napravo pridejo sekanci v posebne biffar mline, kjer se razvlaknjujejo. Izprana lesna vlakna pridejo na sito, kjer fina, zbrušena vlakna padajo v zbirni bazen, groba pa se vračajo v premlejevalni stroj, ki jih ponovno zbrusi, kajti čim finejša so vlakna, tem boljši je lesenit. Zbrušena vlakna pridejo na osuševalni boben ali zgoščevalec, kjer odteče voda v zbirni bazen, od tod pa v ponovno uporabo v biffar mline.

Desno: Mokra plošča — vlakna in mešanica — je na oblikovalnem stroju debela okrog 16 mm. Skozi luknjičaste mreže voda odteka in plošča pride po valjčnih napravah pod parafinski stroj, kjer se položi, dobi lesk ter zmanjša procent vpijanja vlage. 12 položenih plošč, zbranih v zbiralnem vozu, avtomatično potisnejo v stiskalno in sušilno napravo. Po 17—25 minutah sušenja obesijo plošče v klimatizer, kjer se v 16 urah normalno navlažijo. Na obrezovalnem stroju jih razrežejo na zelene formate in lesenitna plošča je gotova. Po kvaliteti je lahko različna. Trda ali poltrda je debela 3—5 mm, porozna ali izolacijska pa 10 mm.

Zgoraj: Zmleta, že skoraj popolnoma osušena vlakna (gostota je 4—5 %) v zbiralnih bazenih ročkaste naprave premešajo, da se ne usedejo. S pomočjo novih manjših črpalk pridejo vlakna iz zbirnega bazena v manjše delovne bazene ali črpalnike, kjer jim dodajajo vzporedno s črpanjem kemikalije, to je umetne smole (0,1—0,5 na popolnoma suha vlakna). Umetne smole kuhajo iz žveplene kisline, formaldehida, raznih krezolov in raztopine natrijevega luga. Hranijo jih v posebnih rezervoarjih za smolno raztopino. Da dobijo 4,2 pH (stopnjo kislosti), pomešana vlakna z umetnimi smolami obarvajo še z žvepleno kislino. Tako pripravljena vlakna z mešanico prečrpajo v delovni mešalnik, iz katerega se snov s pomočjo zajemalnih naprav odteka na oblikovalni stroj.

Zgoraj: V nemškem otroškem zavetišču sta se srečala glavna junaka filma »Dolina miru« — Marko in Lotti, ki sta skupaj odšla na tvegano pot v dolino miru, kjer ni vojne. To je začetek Ribičeve filmske zgodbe.

KAMERA JE STEKLA...

v »Dolini miru«

Dolgo, morda celo predolgo so bili ateljeji »Triglav filma« podobni dolini miru, v kateri ni bilo slišati za uho slovenskega filmskega delavca tako prijetnega brnenja kamer. Zatorej se nam zdi naslov novega slovenskega umetniškega filma »Dolina miru« skoraj simboličen. Ampak simboličen samo za preteklost, kajti danes so ateljeji »Triglav filma« kaj malo podobni dolini miru. Režiser Franc Štiglic je že začel »priga-

njati« svojo ekipo, v kateri so snemalec Vavpotič, arhitekt Spinčič in igralci Stane Sever, Maks Furijan, Boris Kralj, John Kitzmiller, devetletni Tugo Štiglic in petletna Evelyn Wohlfeiler.

Med igralci je kar troje novih imen: Kitzmiller, Tugo in Evelyn. Kitzmiller je sicer novinec samo za slovenski film, kajti doslej je ta črnopolti igralec nastopil že v 25 filmih. Gotovo se ga spominjate iz italijanske neorealistične zgodbe »Brez milosti«, kjer je upodobil zamorskega šoferja. Devetletni Tugo je sin režiserja Franceta Štiglica in je zato njegova odgovornost še večja: opravičiti mora izbiro in dokazati, da kri ni voda.

Zgoraj: Družinski prizor pred filmsko kamero: režiser France Štiglic razlaga svojemu sinu Tugu — Marku, kako mora nastopati s svojo soigralko pred filmsko kamero.

Desno: Snemalec pripravlja osvetlitev za prihodnji prizor.

Umetnostni zgodovinar in DIPLOMAT

Desno: Pri naštevanju Cankarjevih prispevkov slovenski kulturi v uvodnem besedilu nismo omenili njegovega romana »S poti«. To popravljamo ob sliki iz Cankarjeve knjižnice.

Spodaj: Na sliki vidimo le majhen del Cankarjeve bogate zbirke umetniških slik. Na portretu je upodobljena Cankarjeva hčerka, ki živi v Združenih državah Amerike.

Spodaj desno: Ta prizor ni za obiskovalce Tivolija nič novega, saj izkoristi dr. Izidor Cankar sleherni sončni dan za izprehod s svojim zvestim lovskim psom.

Urednikovo naročilo, naj obiščeva s fotoreporterjem dr. Izidorja Cankarja, ki je pred kratkim obhajal svojo 70-letnico, sem sprejel zelo nerad. Dr. Cankar je pred približno 45 leti intervjuval tedanje najvidnejše slovenske umetnike in kulturne delavce: Ivana Cankarja, Finžgarja, Jakopiča, Župančiča in druge in zato sem se kar bal obiska pri pisatelju »Obiskov«, kot bi se bal

pogovora v nemščini s profesorjem nemščine. Iz zadrege mi je pomagal slavljenec, ki najprej sploh ni hotel slišati o reportaži in šele, ko sem mu omenil, da so bili kulturniki pred petdesetimi leti bolj radodarni z intervjuji, je privolil, da ga obišče fotoreporter, toda nič več. Priznati moram, da sem si oddahnil.

Za naše bralce pa še nekaj podatkov iz plodovitega življenja Izidorja Cankarja:

Čeprav je bilo Cankarjevo delo v slovenskem kulturnem življenju zelo mnogostransko, je vendarle največ prispeval kot ustanovitelj umetnostno-zgodovinske stolice na ljubljanski Univerzi ter kot pisec tehtnega dela o Zgodovini likovne umetnosti v zahodni Evropi.

ŽIVI ZAKOPANI

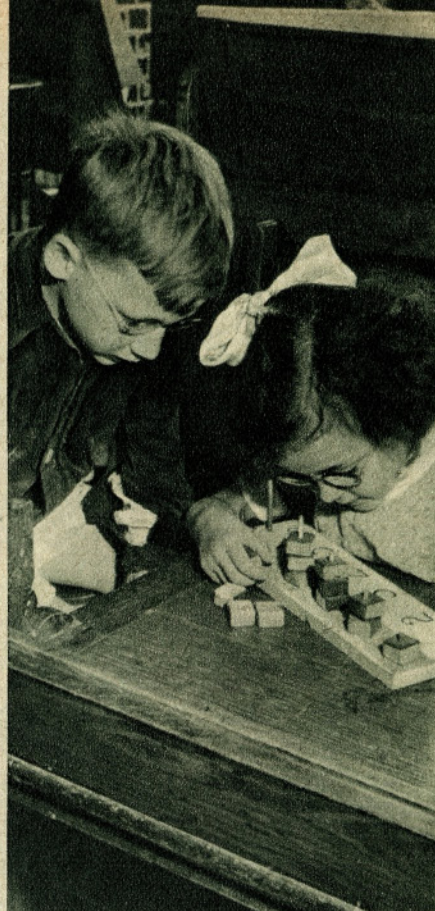

Ameriške vojaške oblasti so dovolile nekemu vsiljivemu fotoreporterju, da je obiskal vojaško-znanstveno postojanko na Severnem tečaju. Seveda reporter ne bi bil reporter, če ne bi tega dovoljenja s pridom izkoristil: iz tajne postojanke je napravil javno. Nekaj najbolj zanimivih posnetkov iz njegove slikovne reportaže objavljamo na tej strani.

Zgoraj levo: To je eden izmed številnih podzemeljskih hodnikov ameriške postaje na Severnem tečaju. Velikokrat se zgodi, da so vsi člani posadke zaradi močnih snežnih metežev po več dni tako rekoč živi zakopani pod snegom. Njihova edina zveza s svetom je radijska postaja in letalo, ki prihaja vsak teden iz Groenlandije, ki je oddaljena od postojanke »samo« tisoč kilometrov.

Zgoraj desno: Na sliki vidimo meteorološke naprave, s katerimi je mogoče dokaj natančno napovedati vremenske spremembe.

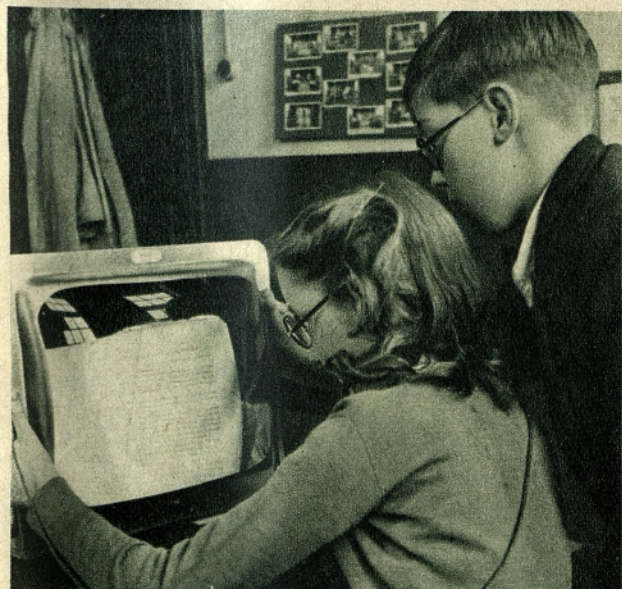
Levo: Posadka ameriške postojanke na Severnem tečaju šteje le dvajset ljudi — vremenoslovcev, vojaških strokovnjakov in znanstvenikov.

Šola Johna Ruskina v Londonu je zelo znana. V njej že 30 let poučujejo na pol slepe otroke. Bishop Harman, oftalmolog iz Londona, ki se je posebno zavzemal za novo šolo, je sam izdelal načrt za tako imenovano Harmanovo mizo in za mnoga druga učila.

Mnoge učne pripomočke je za Ruskinovo šolo izdelal tudi upravitelj šole. Računanje s kockami je sicer povzeto po metodi v normalnih šolah, le da je nekoliko razširjeno. Tako poučujejo le majhne otroke.

Pomoč bolnim očem

Mnogo učnih pripomočkov je poslal šoli tudi Nacionalni inštitut za slepe. S tekočino napolnjena televizijska leča zelo poveča črke v knjigah, tako da jih lahko berejo tudi na pol slepi otroci.

Šolanje je za otroke, ki trpijo zaradi raznih očesnih napak, pa naj bodo te prirojene ali posledica kake bolezni, vedno velik problem. Otroci, ki trpijo zaradi kratkovidnosti ali očesne mrežnice, v navadni šoli zelo težko sledijo pouku in se med normalnimi otroki čutijo zapostavljene. Zaradi kratkovidnosti dobijo pogosto razne komplekse, ki lahko povzročijo celo hude duševne motnje.

S tem vprašanjem so se začeli ukvarjati zlasti oftalmologi, ki priporočajo za take otroke posebne šole. V Londonu že imajo tako šolo. Tu že 30 let preizkušajo razne učne metode in dosegli so tolikšne uspehe, da je »angleška metoda« vzbudila po svetu veliko zanimanje. Otroci si v tej šoli pridobivajo popolno izobrazbo in zlahka najdejo delo, ki jim ustreza.

Vsi učni pripomočki so last šole. Po končanem pouku pregleda vzgojitelj aparate in jih zapre v omaro. »Angleško metodo« so izdelali po dolgoletnih izkušnjah in opazovanju otrok.

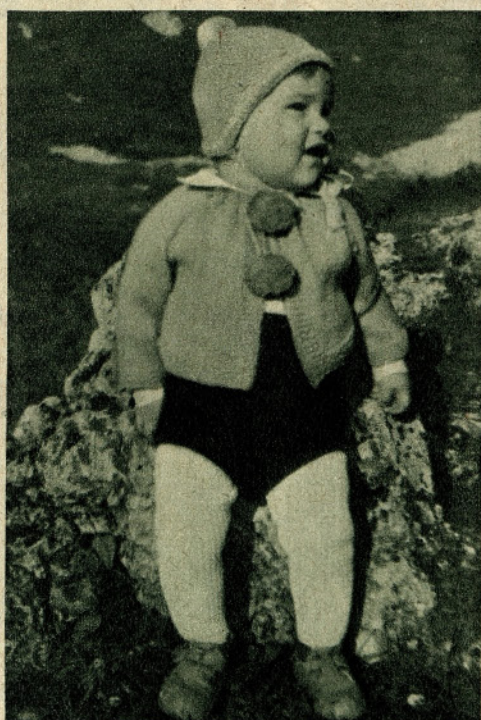
Tole Marjanco Kolenc iz Zagorja pa »Tovariš« že drugi objavlja v koticu svojih najmlajših prijateljev. Prvič jo je tiskarski škrat spremenil v fantka.

Svojemu staremu očetu na Jezeru in stari mami v Škofljici pošilja lepe pozdrave

Andrejček Mravlje iz Ljubljane

Dva Belokranjčana, Irena Inkret in Tonček Bezenšek iz Metlike pozdravljata »bralce in gledalce« te rubrike.

Majhen mož, a že velik planinec, Stojan Goljat iz Doslovč pod Stolom vabi mlade tovariše na »visoče gore«.

V naši rubriki smo objavili že mnoge slike »Tovariševih« mladih prijateljev. Naročniki, bralci in prijatelji »Tovariša«, pošljite nam slike svojih malčkov, ki jih bomo brezplačno objavili.

Ženske skrbi

Kar priznajmo si, da ženskimi skrbem res ni nikdar konca. Čeprav se rešimo enih, so že druge tu. Pri tem pa tudi skrbi z obleko niso od muh. Žena, ki hoče lepo in poceni obleči vso družino in zraven misliti tudi na svojo garderobo, v resnici nima lahkega posla.

Komaj se konča zima, je že treba poskrbeti za pomladanske obleke. No, pa sedaj bo že pomlad kmalu za nami in moramo misliti na poletno garderobo, na praktične in lepe obleke, ki jih bomo nosile za sprehode in službo, doma in za izlete, na obleke, ki kljub temu ne bodo preveč izpraznile našega žepa. Prav za take poletne obleke so tkanine iz umetnih vlaken najbolj priporočljive, ker se ne mečkajo, se dobro perejo in niso predrage.

Tri preproste obleke na naši zgornji sliki so prav primerne za lepe poletne dni. Novi modeli prinašajo toliko mladostne svežosti, da nas nehote privlačijo. Dvodelnih oblek se v resnici zlepa ne bomo naveličale, posebno še, če je krilo nabrano ali plisirano. — Tudi za šport in izlete bomo raje izbrale krilo z gubami, ki ga kombiniramo s široko jopico ali telovnikom v drugi barvi. — V toplih poletnih dneh pa bo lahka obleka iz popelina, pikeja ali tudi tiskanine posebno pristojala mladim dekletom.

